

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Philosophisches Kollegheft - Cod. St. Blasien 61

[Paris], [18. Jahrh.]

Philosophia Data a Domino Le Melorel, in aula Hercurania Professore,
scripta a Domine Pittet ...

[urn:nbn:de:bsz:31-51395](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-51395)

Joann: Bapt: Kesper
1719.

Compendium Philosophiae Praefatio

Pro quibus et capitulis in philosophia morali: Quae-
siones intricatas statim aperire, sapienti non e-
st prudentis ve magistri ne illi primo aspectu eas
de questionum difficultate deterrere audent, vel mul-
titudine obstruant. Maxime vero decet cal-
iditate sua cumque aditu parate, cuius et difficul-
tate alluciantur, et clario methodo adiuventur.
quomodo enim infantes non continuo carnisibus soli
diabibusque cibis, sed lacte primo et mellei quo-
dam succo nutriti debent, sic philosophia ab omnibus
compendiis primis allactari debet. Conuenit, minus
que intricatis questionibus pedetentim ahaerere.
Duplex autem Compendii genus distingui potest
alterum, hoc in uelut memoria post adopta dis-
ciplina, alterum, hoc forme ut intelligentia
ad disciplinam aperiendam. Compendii namque su-
mitur hic posteriori modo soletque soletque appella-
ri institutio, manu ductio et Compendium.
Compendium agitur, ut hic accipitur, e breui tra-
ctatus continens definitiones et divisiones praeipua-
rum rerum de quibus agitur in philosophia. Continensque
explicationem terminorum et uocum ac modum
utendi.

De Philosophia universali.

Philosophia sic dicitur quasi sit amor sapientiae. Hic
autem amoris nomine intelligi debet studium, seu conten-
tio institutio ad sapientiam, non autem mensus voluntatis af-
fectus.

Philosophia olim vocabatur sapientia. Deoq; antiqui philo-
sophi vocabantur sapientes. sed mutato noë dicta est philosophia.
id autem factum fuisse existit, quia existima verum ho-
mines sapientiae nomen aliquod superbi sapere si-
miliq; ~~habet~~ magnifici

fecerunt illam mutationem in initio Numphise a pythagora
interrogatus quae arte proficeretur, respondit se
nullam arte profiteri, sed ea philosophia id est sapientiae
amorem qua obire ex eo tempore, qui scientias
profitebantur, non amplius dicebantur sapientes
sed philo nec immerito qui de se enim nihil scientia
adeo imperfecta est, ut contentio potius dici debeat, ad
sapientiam quam sapientiam

Philosophia definitur cognitio vera, casta et casta dicitur
quia res naturalis per causas naturali lumine cognitas.
dicitur cognitio vera quia differt ab errore et haeresi
quia sunt cognitiones falsae. Dicitur casta quia differt
ab opinione et fide humana, quae quidem de potentia
vera. sed incerta sunt. Dicitur evidens quia differt
a fide divina quae quidem vera est et certae sed in evidens,
dicitur per causas quia differt a cognitione in respectu
mentali, quae non addit causas cui res ita sunt, ad dicitur
naturalis lumine cognitas, quia differt a theologia quae
cognitio se super causas super naturali lumine cognitas
fide nempe divinas cognitas philosophia autem univocis duplex

distinguitur speculative et practica.
speculativa dicitur ea quae congruet est in contemplatione obiecti
suis et ~~transit ad quosdam et dicitur~~ qualis est vera defectus sunt.

practica dicitur ea quae non conquisit in contemplatione illius
 sed transit ad finem, hoc est transit ad effectum operis: qualis
 est scientia virtutum
 Philosophia speculativa triplex est, metaphysica, physica et mathematica
 haec namque disciplinae non efficiunt, sed tantum speculantur
 illa quae
 Philosophia practica duplex est: scilicet et moralis: haec namque dis-
 ciplina, voluntate dirigunt in actibus suis, illa vero intellectu

Compendium metaphysicum

Hoc compendium praemittimus caeteris quia multas vestes
 voces explicat, sine quas non intelliguntur, caetera quibus
 Compendia vix capi possunt.

Metaphysica est scientia speculativa institutionis veri-
 tatumque universalissimorum.

Hoc primum Compendium a nobis dividitur in quatuor
 tractatus. primus est de principiis, secundus
 de causis, tertius de generalibus entium specie-
 bus et de proprietatibus, quartus denique de
 generalibus speciebus entium deivatisque de Deo
 et angelis.

Tractatus primus
 De principiis

Principium definitur id unde res est aut fit, aut
 cognoscitur per has voces, id unde res est
 aut fit, designatur. principia rerum,
 per hanc autem vocem cognoscitur,
 designatur principia cognitionis

Nilhil Deest

Philosophia sic dicitur quasi sit amor sapientiae. hic
autem a moris nomine intelligi debet studium seu con-
flictio intellectus ad sapientiam, non autem mensurabilis af-
fectus.

Philosophia olim vocabatur sapientia. Ideoque antiqui philo-
sophi vocabantur sapientes. sed mutato nomine dicta est philosophia.
Id autem factum fuisse ex libris, quae existima verum et ho-
minum sapientiae nomen aliquod hyperbolicum sapienter ni-
mirum ~~hunc~~ magnifici

fecerunt illa mutatione in initio sumptum a pythagora
interrogatus quae arte proficeretur, respondit se
nullam arte profiteri, sed esse philosophum id est sapientiae
amatorem quod ob id ex eo tempore qui scientias
profitebantur, non amplius dicebantur sapientes
sed philosophi nec immerito qui de se enim nihil scientia
adeo inspecta est, ut contentio potius dici debeat, ad
sapientiam quam sapientiam

Philosophia definitur cognitio vera, certa et aeterna
exemplar naturaliter per causas naturali lumine
Dicitur cognitio vera, quia differt ab errantibus
quae sunt cognitiones falsa. Dicitur certa, quia differt
ab opinione et fide humana, quae quidem de se habent
veritas, sed incertae sunt. Dicitur evidens, quia differt
a fide divina quae quidem vera est et certae in residence,
Dicitur per causas, quia differt a cognitione in reperi-
mentali, quae non seddit causas exi resita sunt, adhibe
naturali lumine cognitio, quia differt a theologia quae
cognitio de se per causas super naturali lumine cognitio
fide nempe divina, cognitio philosophica autem universali duplex
distinguitur theoretica et practica.
Theoretica dicitur, quae congruis est in contemplatione obti-
nuit, et tranquit ad quae, facta et tendit qualis est sua defectus luna

practica dividitur ea quae non acquiescit in contemplatione sibi
 sui sed transit ad quos, hoc est tendit ad effectum operis: qualis
 est vita virtutis
 Philosophia speculativa triplex est, metaphysica, physica et mathematica
 haec tria namque disciplinae non efficiunt, sed tantum speculantur
 sibi ipsae
 Philosophia practica duplex est: civilis et moralis: haec namque dis-
 ciplina, voluntate dirigunt in adhibere nisi, illo vero intellectu

Compendium metaphysicum
 Hoc compendium praemittimus caeteris quia multas vestes
 voces explicat, sine quibus in intelligentia, caetera philosophiae
 Compendia vix capi possunt.

Metaphysica est scientia speculativa nobilitatis veri-
 tatumque universalissimaru.
 Hoc prout Compendium a nobis dividitur in quatuor
 tractatus. primus est de principiis, secundus
 de causis, tertius de generalibus entium specie-
 bus et de proprietatibus, quartus demum de
 generalibus speciebus entium deusque de Deo
 et angelis.

Tractatus primus
 De principiis

Principium definitur id unde res est aut fit, aut
 cognoscitur per has voces, id unde res est
 aut fit, designatur. principia rerum,
 per hanc autem vocem cognoscitur,
 designatur principia cognitionis

Nihil Deest

Caput primum
 De principiis cognitionis in universis
 principia cognitionis dicuntur quod non ducit
 in cognitionem alterius rei qualia sunt axioma,
 experientia, et quodlibet signum
 Axioma seu prima veritas est primo universalis
 certa, et evidens ac probatione non indigens, ut
 impossibile est id esse et non esse simul. de tota maius
 est magis, si equalibus equalia ^{idem} et si dua exunt
 equalia
 Experientia est alius rei observatio ut toties repe-
 titum, sic observatum fuit quod quotiescumque terra
 interponitur sole inter et lunam, toties luna eclipsi
 fit. ^{participat.}
 Signum est quod significat aliquid aliud a se: sic stelle
 haedera est signum vini venalis
 Signum autem dividitur in naturale et artificialium, specu-
 lativum, et practicum.
 Signum naturale illud dicitur cuius significatio a natura
 est non autem pendet ex homine, et huiusmodi, sic fumus
 est signum naturale ignis, et solvenda dicitur
 Signum artificialium illud est, quod pendet ex homine
 huiusmodi sic haedera foris appensa est signum arti-
 ficiale vini venalis.
 Signum speculative illud est quod se tantum significat non
 autem efficit ut homo: illud est Deus.
 Signum practicum illud est quod se non tantum significat
 sed etiam efficit ut prout sacramentalis hoc est corpus
 meum.

Caput 2°
 De principiis Rerum

principia rerum diuina ea a quibus res pro
 deueniunt, aut ex quibus componuntur, hanc
 duplicem hant generis eternam, et internam.
 Externa quae conuertunt quidem ad productio
 nem illam sed eius compositione non ingrediuntur
 sic ~~ita~~ id est principia externa plantarum et
 animalium.

Internae quae ingrediuntur compositionem rei
 sic corpus et anima hant internam primum principia
 potentia et actus, generis et differentia, essentia
 et existentia, materia et substantia, substantia, sin
 gularitas, res, modus, substantia, forma, essentia, titulus.

Articulus unus
 De potentia et actu

potentia uniuersalis est id a quo res se nominantur
 possibilis potentia aut possibilis et triplex est acti
 ua, passiva, et otiosa.

potentia actiua est capacitas aliquid agendi in
 igne capacitas calefaciendi.

potentia passiva est capacitas aliquid recipien
 di ut in aqua capacitas recipiendi calorem.

potentia otiosa est mensura rei possibilis ut pos
 sibilitas alterius mundi.

potentia passiva diuiditur in physica et metaph
 ysica. potentia passiva physica dicitur ea

quae realiter distinguitur a forma quae recipit
 talis est ut potentia ad recipiendam anima

potentia passiva metaphysica quae solo mentis
 conceptu distinguitur a forma quae recipit, talis est

potentia generis ad recipiendam differentiam.

6.

Actus potentia universis dividitur in reale et
obedienciale.

Potentia realis e capacitas aliquid agendi vel
recipiendi quod non excedat naturae vires tales
sunt in igne vis calefaciendi et in aqua vis
recipiendi calorem

Potentia obedienciale dicitur ea per quam
libet creatura ita parata e obediens Deo ad
impleta iuncta extra ordinatio eius auxilio potest
aliquid agere aut recipere praeter vires proprias
et naturae ut in igne imperio vis exuejandi de
mones ~~per~~ in natura vis recipiendi gratia
sancti spiritus

Actus e respectus potentiae seu id quod dehermi
nat potentia ad usum existendi modo ut a natura
vis qua e actus corporis quia debet mirari
corpus ut sit hoc

Dividitur actus in physicum et metaphysicum
ciale et accidentale

Actus physicus e forma realiter distincta a suo sub
jecto ut a respectu corporis actus metaphysicus e
forma sola conceptu distincta a suo subiecto respectu
differentia respectu generis, consistit respectu
Dei simpliciter

Actus substantialis e forma quae substantia e, quae
vel constituit in ratione tali substantia ut anima in hoc

Actus accidentalis e forma superveniens substantiae
vel constituit in hoc calor in aqua

Actus et Deus De genere et differentia

Genus attributum essenziale commune multis
speciebus ut calor respectu hominis et bruti

27

Diferentia e alteri butu essentiale alicuius speciei
proprie ut quod in eadem generali specie constituitur ut
rationalitas respectu hominis.

Porro ut intelligitur ex superiore ostiendit genus ap-
pellatur potentia passiva metaphysica. Diferen-
tia vero actus metaphysica.

Articulus 3°.

De essentia et existentia

substantia, entitate, et substantentia.

essentia e id quod in una quaque re concipitur de
bet tanquam primum et principium. sic e ad rationem
e essentia hominis.

existentia e id quod res actu e, seu quod res e
extra nihil ab aliquibus dicitur extra suas causas.
resu ^{habet} se ipso non convenit existentia. Dicitur pro-
te nec habere nec causas nec habere potest.

Nota e primum principium operationum
substantia e primum habitus proprietatum et acciden-
tium.

entitas e aggregatum ex his oibus e quibus
res constat.

substantia definitur ultima rei perfectio a qua
res habet ut dicitur per tota vel in partibus
singuloritas e perfectio per quam res constituitur
habet numero et a ceteris oibus distincta talis
perfectio vocatur in parte, perfectitas, in paulo
paucitas.

Hic autem notandum dignum e supra dictas voces
non significare res diversas sed tantum diver-
sos eiusdem rei respectus sicut ex dictis constat.

Articulus 4us

De

Re et modo, suo et subto

Res late dicitur quid quid specificum non e
 est vero thick loquendo id est dicitur quod
 talis dicitur conseruari potest separatis
 ab aliis, ut hoc, or dor, lapis

Madus sic dicitur quo res aliter aut aliter
 se habet aut quod quid nec dicitur qui de
 conseruari potest separatis a se uisum ut
 in flexu digiti.

Suo e actus receptus in subto ut ad in cor
 posse calorem in aqua.

subto e id quod suo recipit sic corpus subto
 ad a quo calore facta e subto caloris

Tractatus 2us De causis

Capitulum 1um

De causis universis

Causa definitur id est principium influens ee
 in aliud: hoc e principium quod dat ee efec
 tum. aliud autem ab alio id dicitur, quod
 essentia distincta ab illo: sic in creatis fi
 lius aliud e pater, quia non sua essentia
 distincta e ab illo, in diuinis vero filius
 non e aliud a patre, ob opposita nempe ratione

9
effectus e id quod in se ho pendet a causa
ut autem aliquid dicitur pendere a causa de
bet ee naō e istinctu ab illa. quamobrem in di
vini filius non vere pendet a patre nec proin
de dici potest patris effectus.

Causa autem univērsis dicitur in causa pro
prie dicta et causa improprie dicta. in cau
sa pte, et causa per accidens: id est causa in actu
primo et causa in actu secundo in causa inter
na et causa externa.

Causa proprie dicta dicitur ea quae vere pro
ducit effectus: ut ignis producit aliū ignē.
Causa improprie dicta ea e quae non pro
ducit effectus, sed hinc quae non producit effectus
effectus. sic a proximitate ligni ad ignē, e causa
com bustionis ligni.

Causa pte dicitur ea quae producit effe
ctu quē intendit sic ignis e causa caloris.

Causa vero per accidens e ea quae produ
cit effectus quē non intendit. sic lapis qui
inter cadendū occidit hoīem e occisionis causa
per accidens.

Causa in actu primo e causa prout habet agen
di virtute

Causa in actu 2do, e causa prout actua
gens

Causa interna, dicitur ea quae e pars
effectus: ut pater ad rāōē respectu hoīnis

Causa vero externa dicitur ea quae non e
pars effectus: ut pater respectu filii: sed

101 respede plantarum a lia

Caput 2us

De causis externis

Causa externa triplex est, finalis, efficiens, et exemplaris.

Causa finalis est id propter quod aliquid fit aut appetitur. Duplex est: Causa finalis operis et causa finalis operantis.

Causa finalis operis est id ad quod ordinatur opus seu actio ex natura sua; sic commodum habitatio est causa finalis edificationis, subleuatio miseriarum pauperum est causa finalis elemosinae.

Causa finalis operantis est id, quod sibi proponit agens: ut licet quod architectus intendit intus edificandum, uana gloria, quae forte quis intendit elemosinae largiendo.

Causa efficiens est id a quo fit effectus: ut faber a quo fit arca. Dividitur in physica et morale: in uniuersa et euersa, in prima et secunda in uniuersa et particulari.

Causa efficiens physica est ea, quae propria uirtute propriaque actione producit effectum.

ut hoo, qui propria manu homi ei diu
perpetrat

Causa efficiens moralis, e ea, qua ali
ena virtute aliena qz actione producit
effectu nempe luadendo impediendo aut
aliquo libris modis. aut qui luadet homicidi
u. Causa univoca dicitur ea, qua

Causa univoca dicitur ea, qua foaliter
pra continet hoc e qua pra continet foal
eius del rationis cu effectu: sic pater e
causa univoca filii sui.

Causa equivoca e ea, qua non foaliter
pra continet effectu: sic sol e causa plantaru
et aliu. Dominus qui uiu regna tibi soli qz

Causa prima e illa, qua nullius qz in
diget, sed cuius qz indigent cetera.
Soli solus deus.

Causa secunda e ea, qua in agendo in
diget ore cause prima, tale sunt oia
causa creata.

Causa vltia dicitur ea, qua cu priuatis
causis conuenit ad effectu pcedi
tor: sic sol se habet respectu causaru
hulnariu

Causa particulari dicitur ea, qua cu
oia effectibus addita e. qualis e vitis ad
produendas uvas.

Causa exemplaris e ea ad cuius similitu-
dinem aliquid fit ex intentione generantis. ut
cognitus regis ad cuius similitudinem de pingitur
Exemplar duplex distinguitur internum et
externum, internum quod se habet in mente qui-
scis. ut idea domus edificanda. externum quod
extra consistit ut tabella quae ab aculo posita
intinetur pictor.

Caput tertium

De causis internis specialibus

Causae internae duae sunt materialis et formalis

Causa autem materialis duplex distinguitur in qua, ex
qua, et circa qua.

Materialis in qua, est materia alicuius formae. ut passus res
pectus ad habitum, intellectus respectu scientiae.

Materialis ex qua, est id ex quo tanquam ex tutto aliquid
componitur: ut corpus ex quo componitur homo. haec
ita est causa interna.

Materialis circa qua, est obiectum circa quod occupatur aliqua
potentia, vel actio vel disciplina: sic veritas est obiectum
intellectus: color obiectum visionis domus edificanda obiectum
architecturae: itaque obiectum cuiusvis disciplinae est id
circa quod ipsa occupatur: sic corpus sanandum est
obiectum artis medicae.

Causa formalis est id per quod res constituitur, et per quod
a ceteris distinguitur: ut anima respectu hominis: con-
figurationis respectu huiusmodi respectu dispositionis respec-
tu domus.

Tractatus tertius

De rebus generalibus quibus proprietatibus

ens univ^{er}sali duplex distinguitur: ens reale, et ens rati
 onali.
 ens reale (quod metaphysica) dicitur id est quod est aut
 esse potest: ut hoc siue existens, siue possibile.
 ens rationis id dicitur, quod ab intellectu nullo
 fingitur, quod quid nec est nec potest esse quod
 concipitur. Definiri solet, id quod habet per se esse
 obiectivum in intellectu: ut mors volans, equus quadrupes,
 alius deus.

Proprietates entis sunt attributa, quae consequuntur
 natura entis et cuiuslibet recipere solet. recipere solet
 autem dicuntur ea, quae de se multis dici possunt.

Sic ratio dicitur, esse ens et unum
 proprie talis autem entis dupliciter sunt generis: sim
 plices et complexae.

Simplices sunt illae quae unico vocabulo exprimentur.
 sunt autem dupliciter generis: primariae et secundariae.
 primariae, quae nullas alias supponunt
 ut bonitas. secundariae vero, quae primarias pra
 supponunt ut appetibilitas, quae praesupponit
 bonitatem.

Complexae dicuntur illae, quae plurius vocabulis
 exprimentur, nec recipiuntur quae cuiuslibet, nisi
 sub disiunctione: ut esse necessarium vel contingens
 quippe non ens est necessarium, nec esse ens est con
 tingens, sed sub disiunctione, esse ens est vel ne
 cessarium vel contingens.

Capitulum unum
 De simplicibus proprietatibus entis.

Res numerantur. Primariae proprietates
 entis. unitas, veritas, bonitas. esse namque ens

127
est unum verum verum bonum. et in istis de bonum
verum et bonum est ens
Veritas definitur, in divisione rei in se et di-
visione a quolibet alio.
veritas duplex est: rei, et signi.

veritas rei. Quia sola est entis proprietas. Defini-
solet, rei conformitas cum suis principis, hoc est
conformitas perfectionibus, quae ad eius naturam requiruntur.
Tunc autem dicitur verum, ubi est conformitas in
principis autem, ubi nempe habet de se habet pondus,
sonum, fulgorem, ductibilitatem aliasque perfectiones
ad autem naturam requisitas.

Veritas signi est signi conformitas cum re significata
ita ut verum conformitas cum rebus significatis signi
autem conformitas cum conceptu significantis dicitur potius
debet vera esse quam veritas.

veritati opponitur falsitas. totque modis dicitur,
quod veritas.

falsitas rei est eius difformitas a principis illius
cuius specie praesertim. sic autem dicitur falsum,
ubi praesertim autem specie. caret autem de se
pondere, sono, fulgore.

falsitas signi est eadem difformitas a re significata:
ut verum verum autem scriptura difformitas a rebus sig-
nificatis.

Veritas signi opponitur mendacium, quod est signi diffor-
mitas a conceptu significantis: quod ens loquens
contra mentem mentitur, licet se verum dicat.
Bonitas duplex est et accipitur: absolute et relative.
Bonitas absolute sumitur est respectio et integritas
rei: illud nam quod dicitur absolute bonum, quod
perfectum est: illud autem perfectum est, cui nihil deest
color, quod ad eius naturam requiruntur: sic autem

absolue bonum et perfectum, si nihil ei deest, 15
quod ad auri non requiritur.

Bonitas relative perfecta est rei consentientia
respectu alterius, sed in perfectiva alterius: illud
namque dicitur relative bonum, quod est alteri con-
sensus: sic videtur bonum homini tempore dicitur mali.

Bonitati opponitur malitia, quae est modus dicitur
quod bonitas.

Malitia absolute perfecta est rei imperfectio, seu
consentia de vitio perfectionis: illud namque absolute
malum dicitur, quod imperfectum, cui nempe aliquid
deest ad perfectionem requiritur.

Malitia relative perfecta est disconsensus ^{contra}
in alterius, sed in destructiva alterius: illud namque
relative malum dicitur, quod est alteri disconsensus:
sic venenum est malum.

Capitulum 2um

De complexis proprietatibus entis

Complexae proprietates entis sunt quae entis
divisiones habent, ut scilicet: esse ens simplex
vel compositum: esse ens per se vel per accidens: esse
absolutum vel relativum: contingens vel necessarium
finitum vel infinitum: idem vel alio vel ab eo distinctum.

Ens simplex illud dicitur, quod partibus caret
ut Deus, angelus, anima rationalis. Compositum vero
quod ex partibus constat: ut homo, qui constat ex
corpore et anima.

Ens per se illud dicitur, quod aut simpliciter non
habet: ut Deus: aut compositum ex toto et fo-

ut hoc quod componitur ex corpore et anima, expresso
 potest accidere quod componitur ex multis entibus per
 se. ut domus, quae componitur ex multis lapidibus.
 exercitus, qui componitur ex multis hominibus.

Enim absolute illud dicitur, quod concipi potest
 sine quo unquam alio: ut hoc, huius rei, relative
 vero, quod non potest concipi sine alio, ut pater
 et filius, qui non possunt concipi sine se invicem.
 eas necessarium illud dicitur, quod non potest non
 esse: ut Deus; contingens vero, quod potest esse et
 non esse: quales sunt omnes creaturae.

Enim simile illud dicitur, quod habet tres: tale est
 quodlibet ens creatum, infinitum vero, quod caret his.
 quali talis caret Deus.

Idem alio id dicitur, quod non est ab eo distinctum.
 Distincta vero dicuntur illa, quod unum non est aliud.
 Distinctio autem univoca duplex est: realis et ratio-

nis.
 Distinctio realis dicitur ea, quae non pendet a
 mente, sed est in re ipsa. haec vox duplex ad
 multitudine realis maior, et realis minor.
 Realis maior est se inter se: hoc est, inter ea, quae unum
 potest esse sine altero, et vicin: ut corpus inter et paulum. Realis
 vero minor est se inter se modo: ut digitus inter et cuneus
 in sectione. Domine

Distinctio Rationis est ea, quae pendet a mente: quibus est
 inter attributa Divina: V. Causa. Iustitia inter et mi-
 sericordia Dei: nam quippe Dei attributa sunt una ea
 de quibus res: nec aliter distinguuntur inter se, quod quia
 a nobis concipiuntur ratione conceptibus.

Distinctio autem huius realis, huius rationis duplex est:
 adequata et inadequata

Ad egrata e inter ea, quod ubi non e pass aliterius
 quatuor e petri uel pauli.
 Inade quatuor e inter ea, quod ubi non e pass aliterius, so
 ful nemp inter et eius parte: ut homo inter et eius
 cor pus: domus inter et eius pariete.

Diactatus quartus

De generalibus speciebus entis

Ens reale dividitur in substantia, et acci dens.
 Substantia definitur ens per se subsistens: hoc e,
 ens inde pendens ab oi tello. Dividitur q3 in corpo
 reale et spirituale: in completa et incompleta.

Corporale dicitur ea que moa constat, aut a moa pen
 det ut lapis.

Spiritualis dicitur ea, que neq3 moa constat, neq3
 a moa pendet: ut deus, angelus, oo rationalis.

Completa dicitur ea, que ex noa sua non ordina
 tur ad compositione aliterius: ut hoo, arbor, lapis.
 Incompleta, que ex noa sua ordinatur ad compo
 sitione aliterius: ut hoo a realis, que ex noa sua
 ordinatur ad compositione hoim. Substantia spiri
 tuales incompleta nullae sunt praeter oas reales.

Substantia spiritalis completa dividitur in creata,
 nempe angelus, et increata nempe deus.

Angelus definitur substantia spiritalis completa
 creata. Dicitur spiritalis: quia differt a corpo
 re. Dicitur completa: quia ab oo reali, que e
 substantia incompleta. Dicitur creata: quia
 a deo differt.

Angeli q3m alii sunt boni, alii mali. Boni qui
 statim a deo accepta servaverunt, dicuntur simpli
 citer angeli; mali vero, qui sua rebellionis exordierunt

In gratia, dicunturq; Dæmones
 Deus e primus ens, prima causa, plenitudo, per-
 fectionis, substantia purissima, necessaria, immu-
 tabilis æterna, infinita summa sapiens homine
 potens humane bonæ

Accidens latè dicitur quicquid non e de essentia
 rei; accidens vero strictè tempore definitur esse
 si ex hærens hoc e omni dependens ab altero tanquam
 a subiecto sic se habet calor in aqua.

Accidens autem universali, dividitur in spirituale
 et corporeum. Spirituale quod recipitur in intellectu
 hi rationali: ut scientia in intellectu: Cor-
 poreum autem quod recipitur in subiecto materiali: ut
 calor in aqua.

Compendium phisicæ

Phisicæ e sciæ speculative corporum naturalium. Dividitur in
 generalis et particularis illa agit de rebus quæ obiecta corpora
 naturalia communia sunt; hæc vero de rebus quæ obiecta
 corporum propria sunt.

Phisicæ generalis

tractat de internis corporum naturalium prin-
 cipiis, de Decem causis, essentia, et natura, de Decem
 proprietatibus et affectionibus.

tractat de primis

De internis corporum naturalium principiis universali-
 tatem ratione corporum naturalium principia, sunt ea, ea
 quibus ipsa componuntur, et in quæ se resol-
 vunt. Sunt autem duo natura et forma
 sunt autem duo. natura subiecta et forma.

Materia definitur totum, primum et commune subiectum in quo
 sunt corpora. quippe materia quæ unquam forma recipere
 potest et quæ unquam corpora componit. Sic eadem materia

quae exat lute, fit herba; conuertitur in bouem etc.
qui herba alitur: fit in hominem, qui bovina carne
uescitur: fit mortuo homine in vermes: uel surget in
lute.

Forma corporis naturalis e illa abstracta substantia, quae
iuncta materiae certa corporis naturalis specie constituitur
pot. Defini potest actus substantialis materiae dehy-
minabilis ad certam corporis naturalis speciem: talis e
in homine anima rationalis: ipsa namque iuncta materiae
e dehyminabilis ut sit hoc.

Si indistincta in trinitate tel, et corporea.

Spiritus dicitur ea, quae non pendet a materia:

ut anima rationalis.

Corporea dicitur ea, quae pendet a materia: ut anima
sensitiva. an autem aliquae substantiales formae a materia de-
pendeant, ex animo habetur in commentatione physico.

Tractatus secundus

De causis, euentibus, natura corporum naturalium.

Causa finalis proxima corporum naturalium proprie-
eorum generationes sunt. sic proximus solis finis e lu-
cere. Causa uero finalis ultima e Dei gloria:
nam omnia propter semet ipsam generata sunt Dominus.

Causa efficiens corporum naturalium, e uel Deus
qui omnia primum creauit, inueniuntur etiam ad omnia corpora
et productiones, quae de nouo sunt. uel Causa cre-
ata: ut ubi equus equum producit. ubi bos producit
alia et plantas.

Causa exemplaris corporum naturalium in deo e ideo
a diuina. in causis uero creatis, ideo unicuique
causa creata indita natura.

Causa materialis omni corporum naturalium e materia, ex qua
ipsa componuntur.

Causa formalis cuiuslibet corporis naturalis e propria
a illius forma substantialis: ut anima rationalis in homine

In generatione cuiuslibet corporis naturalis, nihil aliud est,
 quam eius materia et forma unita et simul huiusmodi.
 Quia cuiuslibet corporis nihil aliud est quod ipsius materia et forma
 prout sunt principia generationis naturalis: forma quidem principii
 efficiendi, materia vero principium passivum et quiescentem
 mentalem.

De tactibus sensibus

De perceptibilibus et affectionibus corporis naturalis.
 Principales corporis naturalis perceptibiles et affectiones
 sunt quantitas, locus, motus, quies, duratio seu
 tempus, et actio naturalis.

De quantitate

Quantitas est extensio, seu possessio partium extra partes.
 Huiusmodi duplex distinguitur: discreta, et conti-
 nua.

Discreta dicitur ea, cuius partes non connectuntur:
 ut quantitas numerica.

Continua dicitur ea, cuius partes connectuntur: ut
 pars est: successiva, et per manens.

Successiva dicitur ea, cuius partes fluunt ab una parte
 ad aliam. huiusmodi duplex species: motus nempe et
 tempus respectu eius partium.

Per manens dicitur nempe cuius partes existunt
 continuo tempore. huiusmodi sunt illius species: linea
 superficies et solidum.

Linea est longitudo atque latitudo et profunditas
 superficies est longitudo et latitudo atque profunditas.

Solidum quodlibet dicitur huiusmodi dimentibus
 longitudo, latitudo, et profunditas.

Solidum prout concipitur constat ex multis super-
 ficiebus. superficies ex multis lineis: lineae ex mul-
 tis punctis.

punctum autem definitur, id cuius nulla pars est: unde
 in duobus corporibus parvis, nequa neque longa est, neque
 lata, neque profunda.

Caput secundum de loco

21

Locus universi duplex duplex distinguitur:
internus, et externus.
Internus est illud quod dicitur quod nempè divina
immortalitas seu unum quoddam corpus correspondet.
Externus vero est proxima superflua corporis
ambientis: sic externus sunt loci est proxima
ad nisi superflua, quae huiusmodi agunt.
Locus autem ex his quibus subdividitur in circumscriptum
hunc, et de finibus: in parte, et videtur: in
commune, et proprium: in plenum, et vacuum.
Circumscriptivus dicitur ille, cuius singulis
partibus correspondent singula corporis partes.
Halis est locus unius cuius est natura. Caput enim
correspondet uni parti loci: pedes alteri: et sic de
caeteris partibus.
De finibus dicitur ille, in quo corpus illud existit
ut sit totum in singulis eius partibus: hoc modo
corpus christi domini dicitur existere sub
haec est eius eucharistia.
Plenus dicitur ille, qui aptus est ad conservationem
corporis: sic aqua est naturalis piscium: aer avium.
Videtur, et contra, qui non est idoneus ad conservationem corporis,
sed potius ad illius destructionem: ut aqua respectu avium: aer
respectu piscium.
Communis dicitur ille, qui multa continet corpora: sic mare
est communis piscium totum.
Proprius, seu privatus dicitur ille, qui unicum continet corpus:
ut locus unius cuiusdam piscis in mari.
Plenus dicitur ille, qui aliquo corpore repletus, et vacuum,
contra.
Vacuum, igitur dicitur locus, nulli corpore repletus: quales
sunt loci: sic Deus anni huius est contempni vinum, simulque
in se dicitur ne astat in illis aliud corpus dicitur subest

Caput tertium

De motu et quiete

Motus ab Aristotele definitur, actus entis in potentia
 quae tenet in potentia. Clarus definitur potest, motus
 successiva.

Mutatio nempe duplex distinguitur: in substantia,
 et successiva.

In substantia dicitur illa, quae fit una simul: ut creatio
 angeli.

Successiva vero, quae fit per partes post partes: ut corruptio.
 ca hoc nempe angelus hinc. Tertia modo motus successiva
 est motus proprie dicitur.

Mutatio quibus quadruplex distinguitur: ad relationem
 hanc ad quantitatem, ad qualitatem, et ad locum.

Mutatio ad substantiam est productio substantiae. Duplex
 distinguitur: creatio, et generatio.

Creatio definitur productio rei ex nihilo: hoc est
 productio rei ex nihilo, quae dicitur hinc, ex quo res fit:
 ut productio angeli.

Generatio definitur productio rei ex praesistente
 hinc: ut vermius productio ex cadavere.

Creationi opponitur anniheratio, quae est destructio rei
 nulla remanente hinc: quae est destructio angeli
 generationi opponitur consumptio, quae est res destructio
 remanente hinc: ut equi destructio remanente cadavere.

Mutatio ad quantitatem duplex distinguitur: augmentatio
 et decrementum. augmentatio est mutatio a minore quantitate ad
 maiorem: ut a quantitate parvi ad quantitatem visci.

Decrementum est contra: ut a quantitate visci ad quantitatem
 tenui.

Mutatio ad qualitatem est novae qualitatis acquisitio: ut
 calidatio. locum autem dicitur alteratio: quia nempe per
 illam res fit aliter.

Mutatio ad locum seu motus localis, est transitus ab uno
 ad alium.

Quies habet motus est sepositio a motu: proprie autem hinc
 quae consistit in hinc in loco statum quae consistit in hinc.

Quies habet motus est sepositio a motu: proprie autem hinc
 quae consistit in hinc in loco statum quae consistit in hinc.

Quies habet motus est sepositio a motu: proprie autem hinc
 quae consistit in hinc in loco statum quae consistit in hinc.

Quies habet motus est sepositio a motu: proprie autem hinc
 quae consistit in hinc in loco statum quae consistit in hinc.

Caput quartum

De tempore, duratione, et actione naturali.

Tempus definitur, mensura motus secundum prius et posterius: sic visus est mensura motus solis ab ortu ad occasum.

duratio definitur, permanetia rerum in se suis. duplex est duratio, scilicet actus naturalis, et duratio temporaria. qualis est duratio dei duratio.

Actus quod etiam dicitur actus naturalis a parte post est duratio, quae principia habet, sed sine casu, ut duratio angelorum.

Duratio actus naturalis. Duratio temporaria dicitur ea, quae principia habet sine fine, ut duratio hominis.

Actio naturalis dicitur ea, quae procedit a potentia naturali, ut calefactio, quae fit ab igne.

Actio activitatis est gradus intra quod aliquid potest, extra quod non potest, ut gradus in terra quod ignis, quae quae visum circumstitit calefacit ad certum usque distantiam, ultra quae non potest laborare diffundere.

Physica particulari.

Haec physica pars agit de singulis corporibus naturalibus speciebus, nempe de coelis, de aëre, elementis, et mixtis sive in aëre sive in aëre, prout dicitur de aëre.

Tractatus primus.

De speciebus corporum naturalium.

Corpora naturalia sunt simplicia, alia mixta. Corpora simplicia hic dicuntur ea, quae non componuntur ex elementis. sunt quae triplicis generis: coeli, siderum, et elementa.

27 Cœli vulgo tres distinguuntur planetæ in
 seu in forma, quod planetas non timet. — sic nomen
 me diu, quod stella fixa continet. enticeus, sup
 premus, quod e beatorum sedes.
 Sydera dupliciter sunt generis essentia, et in essen
 tia.
 Et cœlia dicuntur ea, quæ nec in cœlo nec inter se
 eundem sex vacant in motu ferunt, sed modo longius
 ventus modo digressivius, modo ad Boreas accedunt,
 modo apertius se cedunt: Idemq; appellari planeta.
 septem autem sunt: Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars,
 Jupiter, Saturnus. his adde satellites Jovis et Saturni,
 quæ usq; a nubibus
 fixæ cœlia seu fixæ sic dicuntur, quia eundem tempore
 sex vacant in motu ferunt, eandem tempe distanti
 inter se, eandemq; in firmamento positione: Idemq;
 appellari stella fixa, quæ quidem innumera libet sunt,
 sed ea nempe quod non oēs satis nobis conspicui sint.
 Elementa vulgo nunciantur quatuor: terra, aqua,
 ær, et ignis.
 Cœlia mixta dicuntur ea, quæ ex elementis con
 stant. suntq; duplicis generis: imperfecta, et perfecta.
 Imperfecta dicuntur ea, quæ constant sola elemen
 tis mixtione et confusione: ut Nix, grandis &c.
 perfecta dicuntur ea, quæ præter elementa
 constitutionem continent, et a solo partiale. suntq; du
 plis generis: inanimata: ut Lapides, animalia:
 ut planta, Bruta, et homines.

Tractatus potentior

De anima.

Anima definitur id est actus primus corporis or
 ganici substantie vitæ habentis.

Dicitur Actus primus: hoc e prima substantialis perfe-
ctio. Corporis Organici: hoc e Corporis habitus, vasorum
organum seu instrumenta vasorum ista contractionibus id
nece, puta cor, crebra, gular, et cetera

potestate vitali habentis. hoc est habitus, potestate
exercendi operationes vitales

ita autem triplex distinguitur vegetans, sentiens,
et rationalis. vegetans plantarum propria e: sentiens,
brutorum. Rationalis hominum

facultates seu potentiae vegetantis sic univ-
ersim numerantur. Nutritiva, vegetativa, et generativa: ni-
mirum quia propria illius operationes sunt nutrire et
augere suum corpus, atque generare simile

praeter facultates autem vegetantis praesentibus
autem sentienti competunt sensus, appetitus, et motus

sensus e ea potentia qua anima sentiens cognoscit
obiecta sensibilis. duplex ergo universi distinguitur:
internus, et externus.

Sensus internus dicitur ille cuius organum e in-
terius. et quintuplex vulgo numeratur: Sensus
communis, phantasia, imaginatio, vis as-
similativa, et memoria sensitiva.

Sensus externus dicitur ille, cuius organum e ex-
terius. quintuplex numeratur. visus, auditus, gustus,
odoratus, et tactus.

Organum seu instrumentum sensus e ea corporis pars
in qua recipitur motio seu impressio, ad sensationem
placere quae fita ut oculus et auris.

Sensatio e actio, qua anima sentiens recipit obiecta
sensibile

Appetitus sensitivus e ea potentia, qua anima senti-
ens prosequitur bonum sensibile, et fugit quod malum: ut

potentia equis hircinis aqua appetit, se fugitq; calcar
 2) is motus e co potentia qua creatura se se movent
 ut secundum se hinc, vel secundu aliquot sui partes: ut in
 ambulandi, vadendi.

Præter facultates huæ vegetantur, huæ se habent
 Quas inuicem habet ad rãalis: intellectus nempe et
 voluntas. q. 2.

Intellectus e co facultas qua ad rãalis potest
 cognoscere, hu co potest, hu spiritus huæ, hu uniuersalia
 hu particularia, hu existentia, hu possibilis.

Voluntas e co facultas, qua ad rãalis bonu appetit
 se fugitq; malus, hu sensibile, hu me se intelligibile.

Ad intellectus pertinet memoria inuoluntaria et
 remissio sentia.

Memoria e continuata aditio rei prius cognite.
 ut continuata aditio virtutum inuoluntaria, quos di diuisimus

Remissio sentia e illius quod e memoria ex dicit
 recuperata cognitio per præsentia cognitione alicuius, quod
 habet connectione quod se prius cognita sic v. l. ex memori
 mus de certis inuoluntariis locis vel actionibus.

Ad voluntate pertinet libere ad libitum, sed de eo
 in compendio moralis.

Compendium morale

Philis moralis e disciplina moru actionu ips huma
 Sicut directio ad honestate.

Mores sunt abue hinc honesta vel hinc.

Actiones humanae diuinitur ille quæ sunt ab homine
 cu aduatiata rationis et libertate.

Philis autem moralis uniuersalis duplex distinguitur: ge
 neralis et particularis.

Generalis e co quæ habet line inuoluntaria præcepta

Cuiusmodi status vite communis, potestulaxis vero
 qua tradit precepta alicuius status vite propria. hocq;
 duplex distinguitur. Monastica, qua dicitur hinc ne
 soli degente. Et conomitas, qua dicitur hinc prout
 e part familiae politica, qua dicitur hinc prout
 e part rei publicae.

Monastica confunditur cum morali generali: nihil eni
 exigere videtur aut praescribi praeter communia bene
 vivendi precepta.

Huiusmodi Compendii existit. agemus primo
 de Bono et de fine actionum humanae. de secundo
 de eorum principis effectibus. tertio de eorum affecti
 onibus. Quarto, de eorum speciebus. Postea autem oe-
 conomica et politica breviter delineabimus.

Practatus primus.

De Bono et fine actionum humanae.

Capitulum I.

De Bono.

Praeter ea bona nozione, qua in compendi meta-
 phisico tradidimus, Aristoteles Bonum definit, id quod
 omnia appetunt. hoc autem nunc intelligendum e qua-
 si omnia quodlibet bonum appetant, sed hoc sensu quod
 res quodlibet sua appetat bonum. nullusq; sit bonus,
 quin sit a baliquo appetibile.

Appetitus autem e inclinatio seu pondus in bonum.
 Quibus distinguitur in natus et elicitus.

In natus seu naturalis e inclinatio, qua unus quodlibet solo
 naturae impetu fertur in bonum suum: hoc appetitus
 non semper quaerit creaturam.

Elicitus e inclinatio, per qua aliquod particulare
 bonum vel a ex illius e ex preter illius boni cognitione:
 hoc appetitus avatus praesente appetit rem suam.

Bonus autem unus est duplex distinguitur
 verus et apparens. Verus quod se ipso bonus est
 ut virtus. Apparens quod se presentat sub ali
 qua boni specie, negatamen bonus est: tales sunt illi
 vite voluptates.

Bonus verus sub dividitur in positivus et negativus.
 in physical et morale: in honestus iucundus, et utile.

Bonus positivus illud dicitur, quod subhi huius rea
 litem respicit: ut scientia, et virtus. Negativus vero
 nihil aliud est, quam immunitas a malo, ut mors
 respectu miserii.

Bonus physicalis dividitur in bonum honestum, et bonum iucundum, et bonum utile.
 Bonum honestum id dicitur, quod est conforme recte rationi: ut actio virtutis.

Bonus iucundus quod delectationem parit: ut consonus musicus.

Bonus utile, quod consistit ad alterius consecutionem: ut passio
 medica respectu sanitate: actiones virtutis respectu Beatitudi
 nis.

Bonus in seipso dividitur in bonum boni, ut virtus et scientia.
 in bonum corporis: ut robur et valetudo: in bonum fortunae:
 ut honores et pecunia.

Capitulum secundum De fine.

Aliquod discrimen intercedit causa finalis in
 ter se et finem. quippe causa finalis est bonum pro ut acqui
 rendum. finis vero est bonum pro ut acquisitum.

Finis igitur de finibus, id quod ad finem ad se ipso qui
 respicit agens: ut visus dicitur, quia dicitur homo cepit a
 sumendi: medicamentis dividitur in proximum et re
 motum: in intermedium et ultimum.

Proximus dicitur ille, qui nullis alio mediante
 fine obtinetur: hic proximus est proximus finis exercitio.

29
finis remotus dicitur ille, quae alio mediante
fine obtinetur; ut victoria, quae obtinetur mediante
proelio.

finis intermedius dicitur ille, qui respicit ad ulte-
riorem finem: ut proelium, quod respicit ad victoriae;
victoria, quae respicit ad pacem; pax, quae respicit
ad publicam felicitatem.

finis ultimus dicitur ille, qui non respicit ad ulteriorem
finem, sed ad quae cetera omnia referuntur: duplex est:
ultimus secundum quid et ultimus simpliciter.

finis ultimus secundum quid est ille, ad quae omnia se-
referuntur, sed in certo tantum genere: sic sanitas est ulti-
mus finis artis medicae.

finis ultimus simpliciter est ille, ad quae omnia in omni ge-
nere referuntur: duplex est: ex natura rei, et ex in-
tentione agentis.

finis ultimus simpliciter ex natura rei est ille, ad quae
omnia referuntur sive cogites, sive non: talis est solus deus,
qui omnia propter semetipsum gerat.

finis ultimus simpliciter ex intentione agentis
est ille, ad quae omnia referuntur ex hominis beneplacito: ut
idolus respectu pagani: divitiae respectu avari.

finis autem simpliciter ultimus id est ac beatitudo,
quae definitur status omni bonorum aggregatione perfectus.

Beatitudo autem duplex distinguitur: beatitudo
directiva.

Beatitudo directiva est summus bonus, cuius respectu
beatus facit: nempe implet deus, qui solus est summus
bonus.

Beatitudo focalis est summi boni respectu: actio
nempe quae beatus occupatur circa deum: tales sunt
clara dei cognitio, ipsius amor, et gaudium de eius
perfectionibus.

Tractatus secundus
De principiis effectivis actionum humanarum

Principia actionum humanarum effectiva dupliciter sunt
generata: externa, et interna.

Principia Externa hic dicuntur ea quae sunt extra hominem, nempe causa finalis et leges positivae. De causa autem finalis superius dictum fuit. De legibus inferius dicemus.

Principia interna hic dicuntur ea quae homini insunt. Dupliciter autem generata sunt: congenita, et acquisita. Congenita quae a natura hominis insunt: ut intellectus et voluntas. Acquisita vero, quae ea et citius comparantur quales sunt habitus virtutis.

Caput primum.

De congenitis actionum humanarum
Principiis

Congenita actionum humanarum principia vocantur potentiae naturales. quae autem sunt: intellectus, nempe, et voluntas: phantasia, et appetitus sensitivus.

Scilicet, circa mores duplex distinguitur pars hominis: superior, seu rationalis quae hominibus commune habet cum angelis: et inferior, seu sensitiva, quae hominibus commune habet cum belluis.

Quislibet autem partem duplex distinguitur potentia: una cognoscitiva, altera appetitiva. Potentia cognoscitiva partem superioris est intellectus; appetitiva vero est voluntas. Potentia cognoscitiva partem inferioris est phantasia seu imaginatio; appetitiva vero appetitus sensitivus.

In intellectu peccata prout ad mores attinet
duo prole hinc consideranda sunt: lex naturalis, et consi-
entia.

Lex naturalis est cognitio primorum principiorum seu
primarum veritatum moralium, generalium nempe bene
vivendi regulatum quibus natura ducit quaedam agenda
quaedam fugienda nominamus: ut cognitio hanc veritatem
moralium. Altissimi ne feceris quod tibi fieri
non vis, reddendum unicuique quod suum est, collen-
di sunt parentes.

Consuetudo est legis naturalis applicatio ad ea
quae hic et nunc agenda sunt vel facta: ut si quis
lex hoc generali precepto, Altissimi ne feceris quod
tibi fieri non vis, imperat non esse hic et nunc detulhen-
du de fama proximi aut si detulserit imperat
se esse reum.

¶ Libertas prout in moribus peccatorum adiuncta habet
liberum arbitrium, quod quidem est principium primarium acti-
onum humanarum.

Libertatem autem arbitrii, seu libertatem definitur
libertatem sui ipsius determinationem: potentia suorum
actuum dominia: potentia qua potestis omnibus ad agen-
dum requisitis potest agere vel non agere pro libito.

Libertas prout duplex distinguitur: contradictio-
nis et contrarietatis.

Libertas contradictionis est libertas aliquid
agendi vel non ut potentia a mandati vel non
amandi. omnia ad maiorem Dei despa-

rag. gloriam

Libertas Contra libertatis potentiam ad quod agendum
 vel eius in potentia, potentia amandi vel odii habendi id est ob
 receptum
 potentia est ea potentia inferioris potentia quae ut pro
 bono vel malo est in se
 Appetitus sensitivus est eorum de inferioris poten
 tia quae in se sunt quibus bonum sensibile, et averse
 malo sensibili

Caput Secundum

De acquisitis principis humanarum Rerum

Acquisita humanarum sunt actus et habitus.
 Habitus autem definitur agendi facilitas potentiae.
 Superaddita duplex agendi distinguatur in universales
 huiusmodi et naturales
 habitus huiusmodi in inferioribus dicitur ille, quae ut possumus
 naturae virtutes comparare, et quae deus virtutibus suspendit, et
 dicitur habitus fidei, spei et charitatis.
 et habitus naturalis seu acquisitus dicitur ille quae frequentati
 onis repetitione comparatur. Idem quoque definitur in habitibus
 acquisitis per actus repetitos facilitas potentiae ad agendum
 habitus sunt scientiae et artes
 habitus naturalis subdividitur in corporales et spirituales.
 Qui potest dicitur ille qui recipitur in potentia spirituali quae
 sunt habitus scientiae superioris
 Quae, inquit, sunt potentia spiritualis potest superioris
 nominis intellectus nempe et voluntas, id est ea habitibus spi
 ritualibus alii vocantur intellectuales, si nempe, quae ad intel
 lectum pertinent, alii vero morales, vocantur, si nempe qui
 ad voluntatem pertinent vel affertur.
 De habitibus intellectualibus
 habitus intellectuales universales tripliciter sunt generis: vir
 tutes, scientiae, et facultates.

2. *Intellectus intellectualis* e habitus semper inclinans
in intellectum ad verum ut presentia.

3. *Intellectus intellectualis* e habitus intellectus semper in
clinans ad falsum, ut haec sentis

Intellectus hic accipitur facultatis nomen de habitus in
clinans modo ad verum modo ad falsum. *Intellectus* e opinio. *Intellectus* humana.

Opinio e habitus inclinans ad verum ut presentia. *Intellectus* humana.
Opinio tanta modo probabilis. ut ubi opus si huius iudicare
circa ipsa veli, quia vias ad ipsa unde quae accedant.

Intellectus humana e habitus inclinans ad verum ut presentia. *Intellectus* humana.
est auctoritate hominum: ut ubi e redimus ex li tpe. *Intellectus* humana.
quia magna quia ita narrat historias.

Quingz uni verbis numerati solent virtutes intellectuales
et artes. *Intellectus*, *intelligentia*, *sapientia*, *scientia*, *prudencia*,
ars.

Intellectus (qua aliter dicitur habitus primus prin
cipiorum) e habitus appetenti primis veritatibus seu
actionibus actionibus. *Intellectus* e impossibile e id est et non
e simul, aliter ne pcedis quod tibi pcedi non aia.

Sapientia definitur verum altissima cognitione per
altissimas causas: hoc e cognitio veritatum universa
altissima, per universa altissima principia: talis
est metaphysica.

Scientia definitur vera certa et evidens verine
e propria cognitio per propria causas. talis est
physica.

Prudencia definitur solent habitus activus circa ea
qua homini bona sunt vel mala moraliter, aliter,
recta agendorum ratio: talis est philosophica
moralis.

Artes definitur solent habitus vera e ratione effectivis.
vera, in qua, e ratione. hoc est cum proceptis.

quibus reddatur ratio cur sit aut aliter gerendum sit.
 Quae ergo est liberalis et mechanica.

Arts liberalis dicitur ea, quae usum nobilem docet: ut
 ars benedicendi

Mechanica quae usum nobilem docet, ut ars retorica

Articulus Exterior

De

Habitibus moralibus

Habitus morales universim triplicis sunt generis
 virtus moralis, vitia moralia, facultas moralis.

Virtutes morales sunt habitus, qui semper inclinant
 ad bonum ut iustitia,

vitia moralia sunt habitus qui semper inclinant
 ad malum ut iniustitia.

facultates morales sunt habitus indifferentes ad
 bonum vel malum: ut habitus de ambulandi

Virtutes autem morales, universim duplicis sunt
 generis, theologicae, et purè morales.

Theologicae dicuntur illae quae Deum imme-
 diate spectant, haec sunt, fides, spes, charitas

purè morales dicuntur illae quae circa res
 humanas occupantur: ut temperantia quae
 moderatur voluptates.

Virtus pure Moralis. Definiri debet habitus
 electus consistens in medio temperata definita in dicto viro
 prudentis: sic temperantia circa cibum et potum consistit in
 medio cuiuslibet saepe inter et defectu quia quidem in dicto
 etiam in dicto viro prudentis definitur debet habitus temperantiae
 ratione personae aliter temperantia. quod est in uno
 mediocritas est sicut et in aliis et defectus in alio.

Habitus autem virtutis dicitur electio: quia
 nempe electio est proprius libertatis effectus: habitus
 autem virtutis inclinatur quidem ad agendum, sed temperantia
 libertatis:

Quatuor sunt universales pure morales Cardinales
 dicitur prudentia, iustitia, fortitudo et temperantia
 prudentia hic definitur recta agendorum ratio. Sic
 Cautela inest virtuti intellectuali, numerantur tamen
 inter virtutes morales, quia eas omnes dirigunt.

Iustitia definitur, perpetua et constantis voluntas ad
 dandi unicuique quod habet.

fortitudo definitur virtus moderatrix timoris et audacia
 circa ea horribilia praesertim circa pericula mortis.

temperantia definitur, virtus moderatrix voluptatum
 gustuum procreandi et tactus.

utilitas per virtutes oppositas? definitur habitus dec
 tius consistens in exceptis vel defectibus. omni quippe
 virtus moralis (excepta tamen iustitia) duobus hinc
 et inde vitiis opponitur: altero per excessum altero
 per defectum: sic libertas media est prodigalitati inter
 et avaritiam

Tractatus sextus.

De speciebus actionum
 humanarum.

actiones humanae sunt res obiectiva sunt
 si cumque illas, quae sunt ab homine cum ad voluntaria rati-
 onis et libertatis.

ut autem intelligatur quomodo dicitur libertas,
 distinguere debet inter actiones spontaneas, voluntarias
 et liberas.

Spontaneae nempe id dicitur quod ex se quidem libere
 intentione principio sed absque rationis adhibentia
 ut motus manuum inter dormiendo.

Voluntarium id dicitur quod ex se a voluntate
 cum adhibentia rationis libere fiat sive necessario.
 multoque modis dividitur, positive, et negative: directe
 et indirecte: elicitive, et imperativae.

Voluntarium positive id dicitur quod se ipsas ex se
 a voluntate cum adhibentia rationis: id negative quod
 aliquis facit necesse et volens: ut homicidium, actus de in-
 dubio.

Voluntarium negative: quod quidem non ex se a
 voluntate sed ex se non repugnat voluntati cum tamen
 hinc ab se repugnat: ut homicidium, quod quis non impe-
 dit, quod laborare facile potest impedire.

Voluntarium indirecte id dicitur quod non
 secundum se in intentione intenditur sed necessario requiritur
 et ex aliquo secundum se intento: ut omni potest, quia
 sequitur ex hoc.

Voluntarium directe quod secundum se intenditur
 ut laborare secundum se intenditur.

Voluntarium elicitive et voluntarium imperativae
 sic dicuntur, quia duplex distinguitur voluntatis
 actus, elicitive nempe et imperativae.

Elicitivus voluntatis actus dicitur ille qui immedia-
 te procedit a voluntate: ut amor et odium, imperativus

vero qui procedit ab aliis facultatibus ex intentione voluntatis. ut amulatio.

Si verum id dicitur, quod sit cum cognitione rationis & indifferencia voluntatis, ut actus intellectus.

ubi Nota bis quod de libertate voluntatis, sed non de voluntarietate loquitur: nam hoc causa amor dei in beatis est maxime voluntarius, neque tamen liber est, ut eos habet ex dicendis in commentariis.

Spontaneo opponitur violento: voluntario opponitur coactivo et involuntario: libero, necessitati.

ubi Nota tertio id dicitur, quod videtur ab inclinatione principii contra naturam in inclinatione passivitate: ut appetitus carnis.

In voluntarium id dicitur, quod sit contra inclinationem voluntatis: ut ego amicum, si quis manus tuas in ignem impelleret. Duplex quoque distinguitur: in voluntarium simpliciter, et in voluntarium secundum quid.

In voluntarium simpliciter id dicitur, quod sit omnino contra inclinationem voluntatis: id est, ac coactivo: ut ingressus in coram, qui fit omnino voluntate voluntate, ubi nempe aliquis invitatus has attulit in propria detestatur.

In voluntarium secundum quid, quod quidem sit involuntarium sed quodammodo invitatum: ut procius mercedem in morte metus supplicii.

Ubi Nota tertio id dicitur, quod sit aliquid indifferencia voluntatis: hoc est, quod sit voluntati indifferente de ratione ad genus: ut amor dei in beatis & beatissimis ista sunt de determinati ad amandum deum, ut procius pro eo non amate.

Hic autem in philosophia me minime gerit quatuor esse facultates seu potestates morales: intellectus nempe voluntas in parte superioris:phantasia & appetitus vegetabilis in parte inferiori. Singula autem propria habent actiones circa mores.

Caput primum

De actionibus intellectus et voluntatis circa
mores

Actiones intellectus circa mores tres sunt: appo-
rehensio finis, eiusdem generis et determinatio de modis.

Apprehensio finis est simpliciter intuitus bonitatis finis.
Cognitio finis est cognitio quare se presentatur finis ut expe-
ditur et accipitur.

Deliberatio de modis intellectus consistit primo, in
inquisitione modorum convenientia. secundo, in illorum com-
paratione inter se. Tertio, in iudicio determinante
certum modum pro certis eligendum.

Actiones voluntatis circa mores tres sunt circa
finem: nempe amor simpliciter, intentio et persistens. Secun-
dum in modis, nempe electio, consensus, et usus.

Amor simpliciter est inclinatio voluntatis erga bonum
præcise ut bonum est: ut amor caritatis præcise, quia
ipsum bonum est.

Intentio est actio quare voluntas vult assequi propter
accommodata modis: ut ubi agit ault assequitur bonum.

Consensus est quies seu complacentia voluntatis in
obtentio finis: ut in obtenta valetudine.

Electio est actio quare voluntas ex pluribus modis de
intellectu prohibitis unum præcise acceptat: ut si quis
seu peccandi causa præcise manum præcise
lectionis venæ.

Consensus est actio quare voluntas unum præcise
modum acceptat ut si voluntas acceptat amputationem
vel trachionem ubi ipse ponitur tanquam unum modum con-
veniente vite.

2. Sus Denique est actio quare voluntas vult applicat appli-
cat quod modum optinendo finis in bonum.

Caput secundum De actionibus phantasia et appetitus sensitivi Circum mores

Actiones phantasia, quibus ipsa bonum vel malum
sensibile representat.

Actiones appetitus sensitivi sunt illae, quibus appetitus
sensitivus sese quibus bonum respugitque malum sensibile.
vocatibusque passionibus.

Passio desini videtur motus appetitus sensitivi scilicet ex
immaginatione boni vel mali sensibilis, cui aliqua corporis
immolatione quippe passiones statu cui existimantur sic
felicitia cor contrahit, gaudium vero illud dilatat.

Passiones autem vult numerantur undecim. Sed in appe-
tibus concupiscentibus quingis vero in irascensibus quippe
vult appetitus sensitivi vestra huius circa bonum et malum sensi-
bile, quae non consistit de sanctorum et aqua et difficilia dici
tur concupiscentibus, ubi vero vestra huius circa bonum aut malum
sensibile, quae consistit de sanctorum et aqua et difficilia, dicitur
irascens.

Ex passionibus, quae ad appetitum concupiscentem pertinet
tres sunt circa bonum, amor, desiderium, et gaudium. Quae vero circa
malum superioribus opposita: odium, fuga et tristitia: quae
rationes explicabuntur in commentario.

Passiones, quae ad appetitum irascensibus pertinent, quingis numerantur.
Nempe spes, desperatio, audacia, timor, et ira: quae etiam ratio-
nes explicabuntur in commentario.

TRACTATUS QUARTUS De affectionibus actionum humanarum.

Prima actio humanarum affectiones sunt bonitas et ma-
litas ^{bonitas}

Bonitas moralis seu honestas est actio humana conformata cum
recta ratione: malis est in actu videtur.

Malitia moralis est actio prohibita seu actio humana discrepans a
recta ratione, malis est in peccato.

Peccatum autem duplex distinguitur: commissio, et omisio.
peccatum commissio est actio prohibita: ut peccatum.

peccatum omissionis est omisio actionis interata: ut omisio cultus
 honestas actiones sequuntur meritis laus gloria honor et
 multa: notas vero sequuntur de meritis et virtutibus utique
 sequitur honore
 Meritum est actionis honeste dignitas fundans iura pro
 miu
 laus est oratio virtutis magnitudine manifestans
 gloria est sequens laus cum laude: laus laude nobilitate consen
 sione laus honorum
 Honor est cultus in testimonium excellentiae
 Honorificatio dicitur multa quorum benevolentia ex nobilitate probata
 hic nota non facta non confirmata
 De merito est actionis moralis in dignitate ob qua hoc iure punitur
 virtutibus
 Virtus peritum est oratio virtutis virtutis magnitudine manifestans
 fama est multorum sermo de aliquo

De lineamentis Aegonomica et politicae

Quoniam a et politicae sunt disciplinae humanae ut dicitur
 dictum dicitur dicitur honesta
 Aegonomica nempe est disciplina familiae dicitur
 familia est societas ad solidi aera aptus vita: politia ad
 civitatem conuersationem multorum grauius et altius
 politica est disciplina civitatis provincia vel Regni dicitur
 civitas est multitudo familiarum societas sufficienti re publica
 quae se singulis habere non possunt consilioque conuegantur
 magis civitatis sunt homines divites otios et industriae
 tota civitatis est eius ordo seu regimen
 Regimen autem triplex est monarchicum ubi unus imperat
 ut in Gallia Aristocraticum ubi imperant celeberrimi pro
 prii ut in Venetia Democraticum ubi plebs imperat ut
 in Republica

In Regno spectantur praecipue princeps leges iudex
 militum praedicta nobilitas et religio
 princeps est ille per quem summa potestas legitime auctoritate
 leges definit potest ordinatio moralis obligans commu
 nitatem statibus et ad commune bonum ordinata dicitur
 Ordinatio moralis: quia ordinat tantummodo proponendo
 quid agendum dicitur obligans: quia differt a consilio quod
 non obligat dicitur obligans communitatem et stabili
 ter: quia differt a singulis praecipit quod unum tantum vel pau
 ca privata obligat et ad certum tantummodo tempus dicitur
 ad Commune Bonum ordinata quia in hoc differt

a sua indigna publico delictum affert.
Lex autem generaliter triplex distinguitur scilicet naturalis, divina, et positiva.

Lex naturalis est divina sapientia prout seculum dicitur
in hunc modum. Lex naturalis est iam dictum fuit, et prima virtutis
moralium cognitio nobis non licet inedita per quod sola non dicitur
quodam agendum aut fugienda novimus.

Lex positiva dicitur ea, quae liberae legislatoris voluntate
constituitur. duplex est, divina, et humana. divina, quae a deo descendit, humana, quae ab hominibus.

Lex positiva divina duplex est veteris, et novae. veteris quae
per prophetas imposita et Moysi promulgata, nova vero, seu
evangelica, quae a Christo domino promulgata fuit.

Lex humana duplex est ecclesiastica, et civilis.
ecclesiastica, quae ab ecclesia, hoc est ab ecclesiae principibus
praesentibus concilio generali, vel a synodo, vel a papa
et aliis magistratibus. Civilis, quae a prin-
cipibus, et legum in hoc, prout civilibus constitutionibus dicitur
in hunc modum.

Obsequium praesens dicitur institutum est ad promulganda haec
in imperio, et ad id, donec sunt praecipue notabilia.

Nobilitas definitur, virtus generis ad publicas actiones
honoris, a parentibus accepta, et ad posteritatem transmissenda.

Religio est publicae numinis veneratio, et cultus distincta et
liberis et cultu opponuntur impietas et superstitio.

Impietas est contemptus numinis, aut cultus ipsius.
Superstitio est corruptio veri cultus dei.

Sacrorum praesentibus, quibus praesens religionis habenda civilis
est inspiranda curae incumbit sunt sacri dotes: quorum
quidem dignitas prima est ac postrema in republica.

Compendium Logicae

Logica nomen habet a voce logos hoc est a sermone

nampe quo ipsa dicitur terminus, in principio terminus
interior, puta generationis, mentis, terminus igitur duplex est,
interior, et exterior;

Secundo interior est ipsa sui cognitio, prout se cogitanti
manifestat, vocatur quoque, velut mentis.

Secundo exterior est cognitionis expressio facta ex termino
exteriori, puta voce, scriptura, &c.

Secundo interior mensurabitur loquitur se sibi, et
manifestando, exteriori vero alii loquitur, vel cognitio
vel se manifestando.

Secunda definitio dicitur disciplina generationis mentis dicitur
genera, unde dicitur ad cogitandi.

Numerantur autem vulgo quatuor genera genera
hominum mentis, apprehensio, iudicium, discursus, et methodus.

Apprehensio est simplex intuitus rerum, affirmatio
et negatione, ut ubi homo concipio nil ~~de eo~~ de eo
affirmantem negantem.

Iudicium est actio, qua intellectus unum affirmat aut negat
de altero: ut ubi dico, homo est animal, homo non est lapis.
Discursus est actio, qua intellectus unum in dicitur, iudicium
ex altero aut ex pluribus aliis, ut si dico, homo est animal, ergo
homo est vivus.

Methodus est actio, qua intellectus alium in disciplina
formam ordinat, ad finem ordinandum, ad ut ad eum
intelligendum, ut ubi hoc compendium dividimus in qua
tres tractatus pro quod duplici operatione mentis.

Tractatus primus

De rebus quae pertinent ad amorem
generationis.

Prima mentis operatio dividitur in simplicem et com-
plexam, in directam, et reflexam.

Apprehensio simplex dicitur ea, qua intellectus
et unica concipit, ut homo, homo, &c.

Complexa vero, qua intellectus plura simul concipit, ut
concipio homo, iudicium: hinc enim concipio duo, homo et homo.

in hinc
Aprehensio dicitur diuisa quia intellectus se concipit
ut supra in se est ut cogit de rebus humanis prout in se est sed
ante appellationem intentionis.

Reflexa vero quia intellectus cogitat de modo quo
res prius concepit ut si cogit de modo quo mittit nava humanam
prius representari selet autem appellari secunda intentione.

Præter ea circa apprehensio tribus distingueda sunt:
Cognitio cogniti id est illius re presentatiua et mentis
attentio ad illa id est obiecti quæ perceptio.

Obiectu appellatur apprehensio obiectiua
id est ad illa attentio ad illa obiecti quæ perceptio communi
nomine appellatur apprehensio formalis.

Hinc plures in hinc possunt diuisiones appre
hensionis seu prima generationis mentis id est intellectus
ex diuisione terminatiua quæ sunt signa apprehensionis.

Quemadmodum enim qui per uia summa
uoluerit numeris calculos substituunt eorum de calculis pro
uocatis puta uoces quibus ex numeris apprehensiones sunt
mentalibus seu apprehensionibus substituunt ac de his ex
pronuntiant quæ de apprehensionibus sunt intelligenda.

Sunt porro uocales uniuersim duplex et simplex
et complexus.

Simplex est unica dictio ut homo uel multe
dictiones et unica significantes ut Marcus Tullius Cicero.

Complexus sunt multe dictiones aliquem sen
su efficiens ut homo iustus.

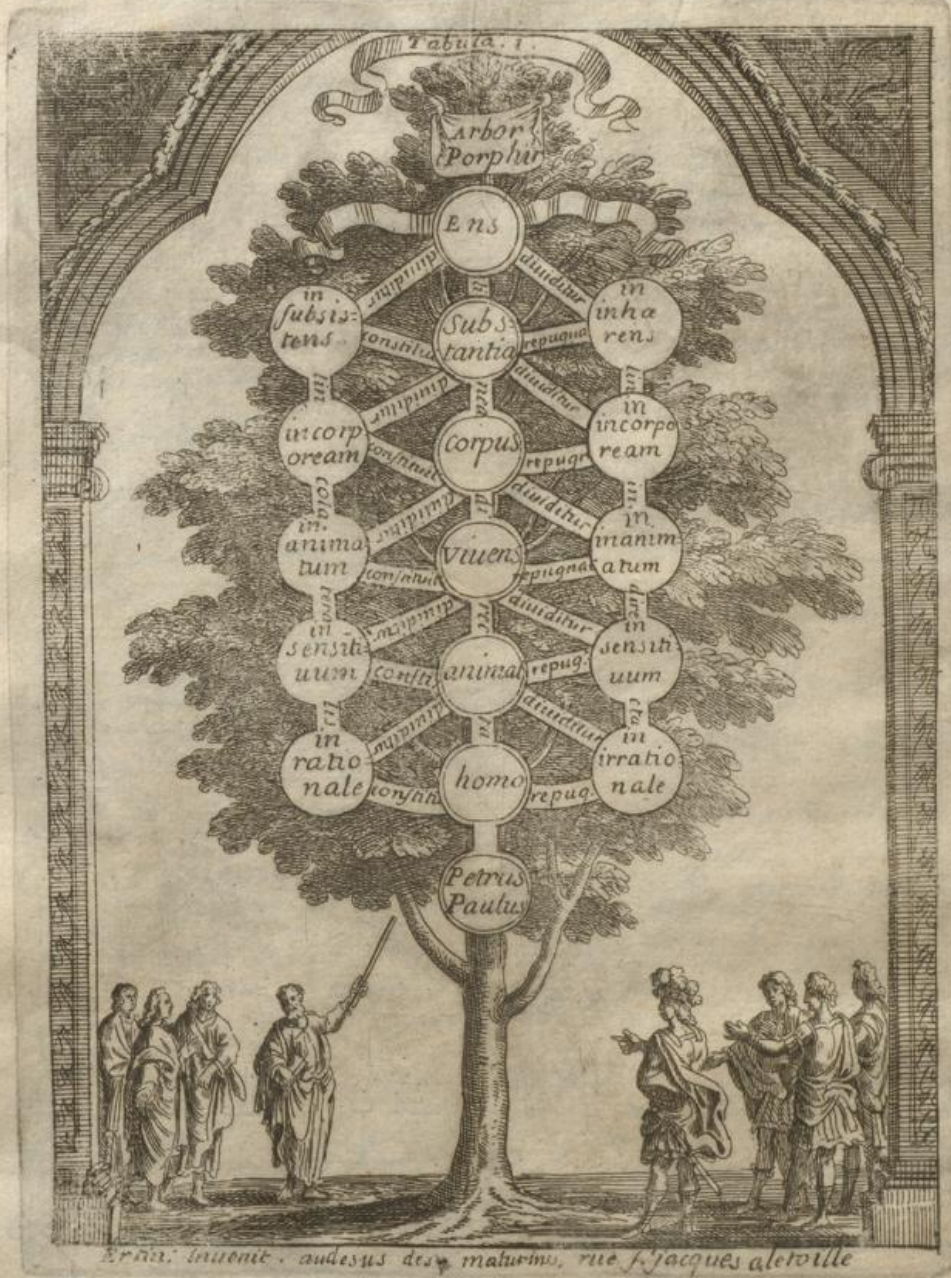
Capitulum Primum De Terminis Simplicibus

Termini simplices multis modis spectari possunt:
quorum ex parte se sunt tria scilicet primum secundum rationem quæ
tribuitur et hinc secundum significandi modum quod est uelatiue
de in uic. quinto quod est ad duas affectus.

Articulus primus
De se terminis spectatis quod est uelatiue

Terminus, non plus ex parte rei significata dicitur
 Aut in positivo et ~~simpliciter~~ negatione
 positivus dicitur ille qui se aut rei modum significat
 Aut homo in flexione
 Negativus dicitur qui significat absentiam rei aut modi
 duplex est positivus et negativus simpliciter
 Simpliciter dicitur ille qui significat absentiam rei
 in subiecto ad illa patet in verbis in nomine
 Negativus simpliciter seu infinitans dicitur ille
 qui significat aliquid rei aut modi negatione nulla habita
 ratione subiecti, domini ut, non homo non videtur
 amplexus est particula negativa et non positivo. dicitur
 autem infinitans, quia de infinitis rebus dici potest non
 v.g. dicitur aliquid ab homine dici potest non homo
 Articulus secundus

De terminis spectatis ratione Quantitatis
 Aut ratione quantitatis dividitur in communem et
 non communem
 Aut non communem dicitur ille qui non dicitur de
 pluribus duplex est particula et singularis
 Particula est ille qui se una dicitur sed inde
 dicitur miratur et comparet ut aliquis homo
 Singularis est ille qui se una de terminabile sig
 nificat ut Cicero, hic homo
 Aut communis est ille qui de pluribus dicitur
 duplex est communis indivisibilis et divisibilis
 Communis indivisibilis dicitur ille qui ita exprimit
 cum multis rebus in eis una significat unde fit ut de
 unoquoque singularis dicitur non in plurali de pluribus
 huiusmodi significat in his rebus extensionem unde dicitur potest
 pater est deus, filius est deus, spiritus est deus in plurali
 autem et non potest dici pater, et filius, et spiritus sanctus
 in dicitur
 Communis divisibilis est ille qui ita exprimit multos ut
 de iunctis rebus in eis significat unde fit ut de unoquoque
 dicitur potest in singulari et de pluribus in plurali ut
 homo dicitur potest petrus est homo, paulus est homo
 petrus et paulus sunt homines
 Communis divisibilis huiusmodi duplex est univocus
 equivocus et analogus
 Univocus dicitur ille qui multis rebus potest significari
 vel omnino eandem ut homo est species animalis

significat ce in seho aal raab ide in paulo.
 Qui vocus dicitur ille, qui multis convenit secundum
 significacione omni no dicitur, ut saurus respectu
 constellationis, pennis agathis, et aali magistri
 Analo quis dicitur ille, qui multis convenit secundum
 significacione post eandem et post diueta, ut sana
 respectu hannis taxraij et uicina uiceni, hanc uia appell
 dicitur sana. sana significatio aliquo modo diuetae, hanc
 sanus, qui est vultu sanitate, pharmacu dicitur
 sanus, quae causa sanitate, usura dicitur sano, quia e
 inditit u la pitati.
 Significatio aliquo modo e eodis, quia hanc uia
 dicitur sana a sanitate. Jette et
 Jette Jette communij dicitur uniuocus e proprie
 loquendo utri de utribo

De uilibus

Universale dicitur id est unum quod in se multis et
 pro diuosi de illis uniuoco et dicitur. Ex uis dicitur
 dicitur hanc communis dicitur uniuocus, qui uniuocus aut
 numerus dicitur. genus, differentia, species, propria
 et accidens.

De genere

Genus e attributu quod dicitur de multis specie
 bus differentibus lingua communiora, qd est
 hie: ut hanc respectu hominis, et dicitur dicitur qd
 in duplenu et subaltit nu proximu et conatu.
 Genus suppremu illud dicitur quod non habet
 supra se ut genus est aut subaltit in ad loci
 phosphoriana aut apponenda ubi rotu in eos hie
 superiores quia uniuoco plioct, inferiores u dicitur qui
 minores uniuocales hnt. aut singularit. genus igitur
 suppremu id e ac genus uniuocalit hie.
 Genus subaltit x nuon dicitur illud quod aliud
 habet supra se genus ut in eodis et loci. Cuius
 uocis aut.
 Genus proximu dicitur illud quod radicate
 immediate de speciebus aut aal respectu hominis et dicitur

Genus se motu dicitur illud quod aliis me
diank radicate de meselas ut vivens reurbe
beat: de iis radicate nud iank a bi.

Differentia

Differentia si dicitur, quia e id quod unum
differt ab alio generali duplex e singularis & data
Differentia singularis quae est numerica dicitur
ed e unus individui ac per quae unum individuum a
quocumque alio differt. a logi cu vocatur in petro
peculiaris a paulo paulistis in de coctis.

Differentia universalis dicitur eo quod conve
nit multis: duplex qz distinguere a accidentalibus pro
prio et essentialibus.

Accidentalibus est accidens quod ex uno ab aliis dif
fert: ut albidus quae differt ab Ethicis.

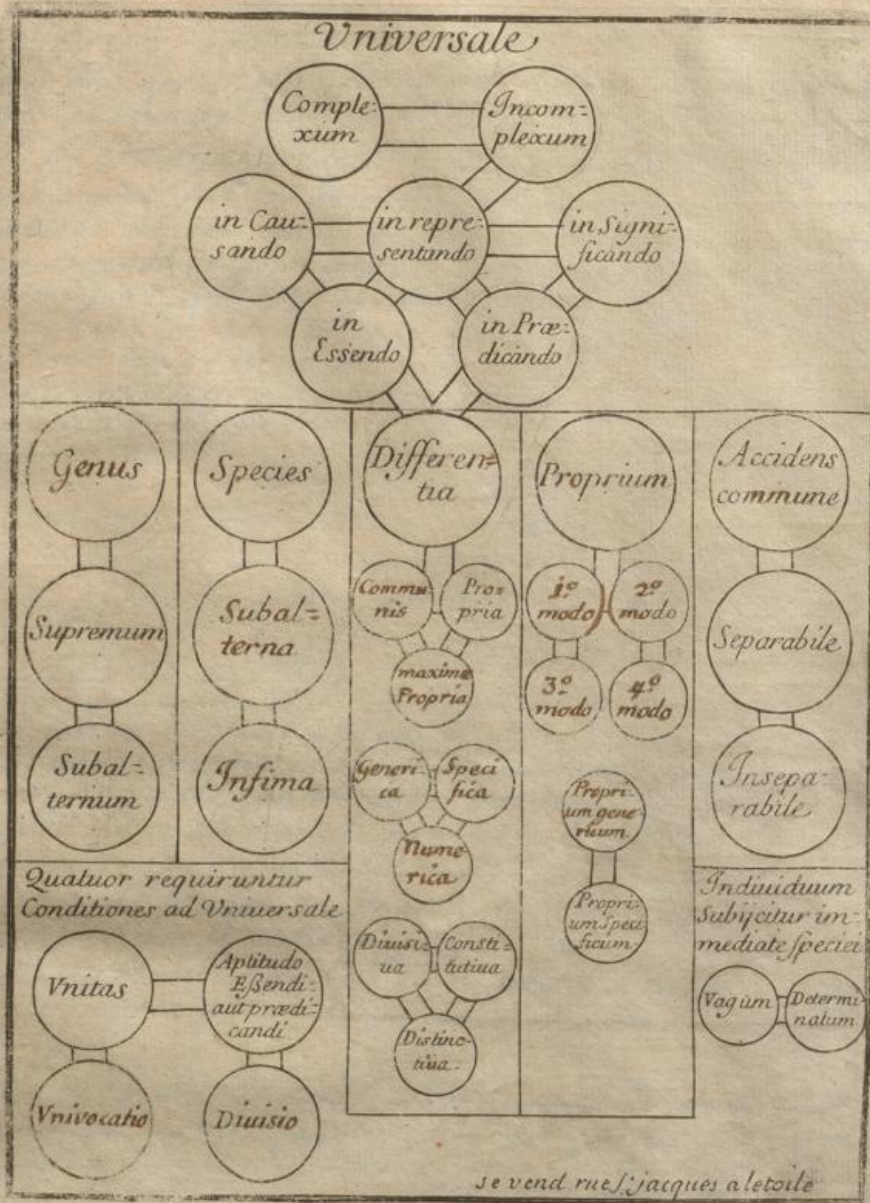
Essentialis est essentialis proprietas quae unum
ab alio differt: ut a similitudo quae homo a brutis differt
Essentialis e respectu essentialis constitutiva, per
qua una species essentialiter a ceteris differt: ut
rationalitas quae hominem constituit illud qz primario a brutis
distinguit.

Essentialis differentia e secundum hanc quae
nisi autem dicitur definitur id quod radicate de multis
langa specialis qz pos essentialis: sic rationalitas quae
radicate de hominibus langa specialis pos essentialis
quae aliis hominibus convenit.

Differentia autem essentialis duplex distingui
potest generica et propria.

Differentia Generica e eo quae constituit
genus: ut animal quod constituit in vens, ipe qz
distinguit a non in vate.

Differentia propria e eo quae constituit spe
ciem: ut rationale quod constituit hominem. Distinctiva
Nota non autem e eodem differentia e generalis
constitutiva qz generis sic rationale e differentia distinctiva rationis

De specie

Species est attributa quod predicatur de multis, tanquam
 quod est colu, epentia, et homo respectu petri, pauli
 et duplex quod distinguitur: Subalterna, et infima.
 Subalterna dicitur ea, quae alia habet ^{subie} species
 quam matera habent respectu, genuse, subalterna vero
 species: ut aet, quod est genus respectu hominis et bruti,
 species vero respectu viventi: quid quod est alius generis
 immedia huius est, species dicitur.
 Infima dicitur ea, quae sola subie habet individua.
 ut homo, huius species infima est huius est.
 Individua vero dicitur quod est indivisibile et multa
 in se sola ut petrus

De propriis

Propria quatuor dicitur modis

Primo modo, id quod solius speciei convenit
 non omnibus eius individuis: ut est philoponem
 aut est huius hominis, sed non omni

Secundo modo id quod convenit omnibus speciei
 individuis sed non solius speciei: ut est huius convenit
 omni homini sed non soli canis nam quod est huius bipedes.

Tertio modo id quod solius speciei convenit omnibus
 individuis sed non semper: sic canescere convenit omni homini
 et soli: sed in senectute tantum.

Quarto modo quod solius speciei convenit omnibus
 et semper: sic est huius convenit omnibus hominibus, solis et
 semper.

Item propria quatuor modo dicitur, quod est quod est
 prout est universale definitum, id est attributa quod de multis
 predicatur accidentaliter, nec per se et proprie, ad
 generalitatem quia non est de essentiali, sed de accidenti

48

Diri potest ne opatio qui in a ga sabile de cuius e
 reipore, qio reuipocori ut eo re aius e si si-
 va reuipocabi cu ha ne, zite eni Diridit, qd hoo
 e reuipocabi re reuipocabi hoo.

De accidente

Accidens uniuersum illud dicitur quod non e
 de essentia rei.

Officte autem illud dicitur quod potest adesse d' abesse a
 re sine h' abesse in re. sic calor e accidens in aqua
 qia potest abesse sepada d' sine illius destructione.

Accidens proprium modo huiusmodi e quilibet uel ab
 pro ut in re definitur, ab huiusmodi quod gradus huius De mal
 hi accid uniuersales e quilibet quod huiusmodi qia
 sepada si potest a multis equibus in e.

Sic Communitas huiusmodi dicitur in hanc adentem
 et calthe possunt.

Itaque notandum est illud quod de rebus in his dicitur
 ut autem sunt eiuusmodi tri: Rel, ens, ali quid, unum,
 uel Bonum.

Calthe possunt uero esse qui in aliqua calthe possunt
 conueniunt. hoc e, qui potest ad aliquid generentem
 ut homo albedo re.

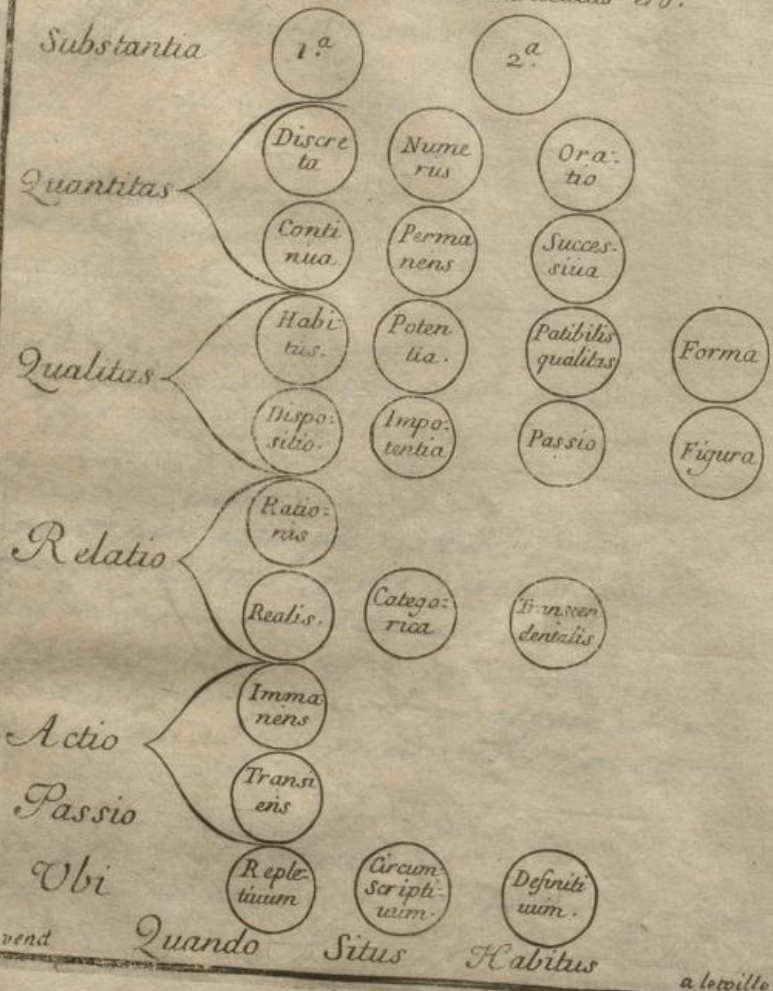
De Calthe possunt

Calthe possunt definitur sicut per se generis special
 et in diuisione quae in aliquo huiusmodi genere
 conueniunt. hoc e, qia potest ad aliquid generis
 entis. habet exemplum in albedo quod huiusmodi in
 qia in huiusmodi genere substantia conueniunt. Cal
 pus si uero animal, homo, Petrus et
 Paulus.

Calthe uero quae sunt in calthe possunt per
 se in entis generis substantia, quantitas,
 qualitas, relatio, actio, passio, uel quae

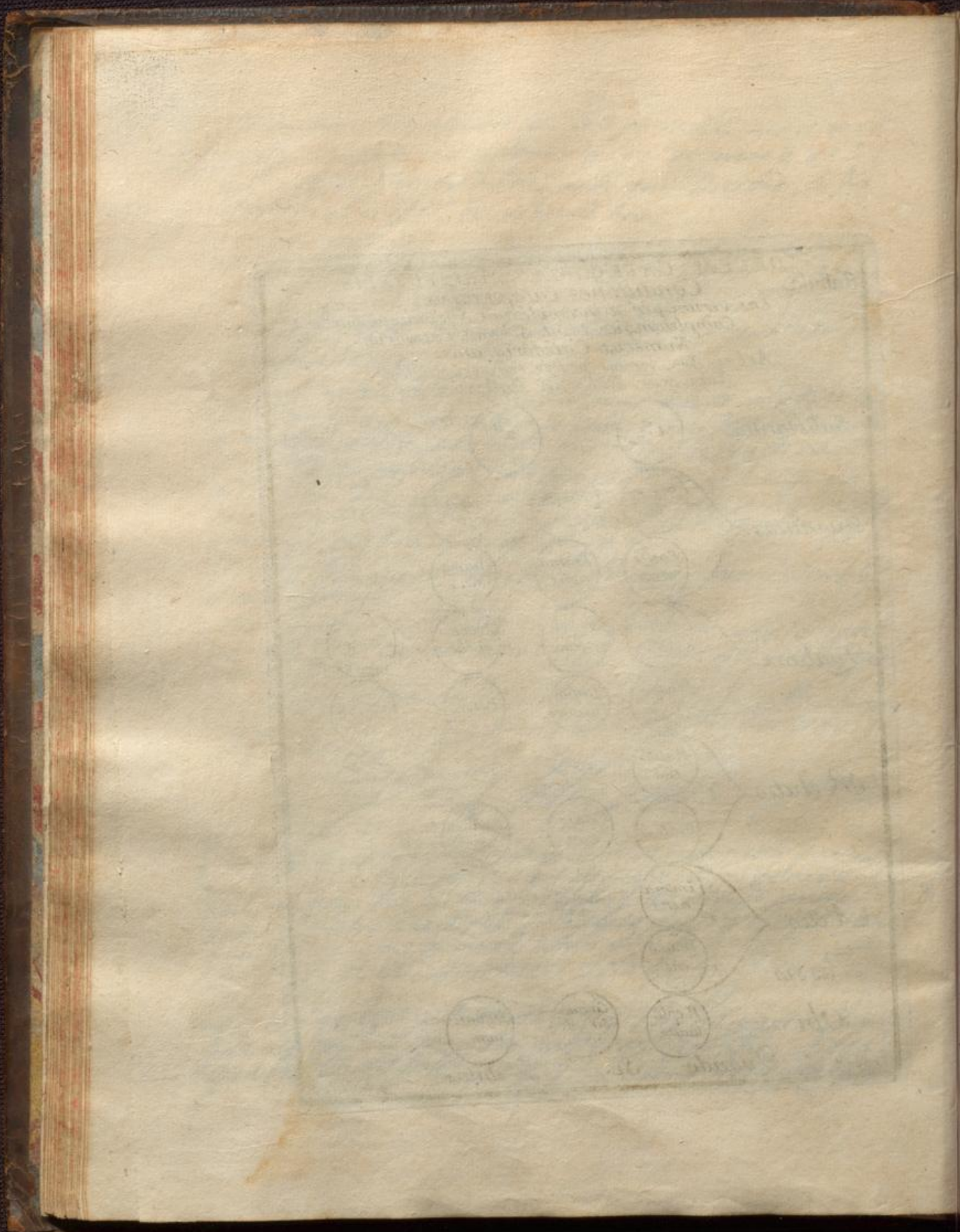
DECEM CATEGORIÆ ARISTOTELIS.

Fabula. *Conditiones Categoriarum.*
Ens, verum, per se incompletum, Synonymumque
Completurnque capit Schema Categoriarum.
Numerus Categoriarum.
Arbor, Sex, Seruos, ardore refrigerat, ustos,
Ruri, cras, Stabo, nec tunicatus ero.

se vend

a Lovillo

Handwritten text in a cursive script, likely a list or index, visible on the right edge of the page. The text is partially cut off and includes words such as "A", "B", "C", "D", "E", "F", "G", "H", "I", "K", "L", "M", "N", "O", "P", "Q", "R", "S", "T", "U", "V", "W", "X", "Y", "Z", "a", "b", "c", "d", "e", "f", "g", "h", "i", "k", "l", "m", "n", "o", "p", "q", "r", "s", "t", "u", "v", "w", "x", "y", "z", "aa", "ab", "ac", "ad", "ae", "af", "ag", "ah", "ai", "aj", "ak", "al", "am", "an", "ao", "ap", "aq", "ar", "as", "at", "au", "av", "aw", "ax", "ay", "az", "ba", "bb", "bc", "bd", "be", "bf", "bg", "bh", "bi", "bj", "bk", "bl", "bm", "bn", "bo", "bp", "bq", "br", "bs", "bt", "bu", "bv", "bw", "bx", "by", "bz", "ca", "cb", "cc", "cd", "ce", "cf", "cg", "ch", "ci", "cj", "ck", "cl", "cm", "cn", "co", "cp", "cq", "cr", "cs", "ct", "cu", "cv", "cw", "cx", "cy", "cz", "da", "db", "dc", "dd", "de", "df", "dg", "dh", "di", "dj", "dk", "dl", "dm", "dn", "do", "dp", "dq", "dr", "ds", "dt", "du", "dv", "dw", "dx", "dy", "dz", "ea", "eb", "ec", "ed", "ee", "ef", "eg", "eh", "ei", "ej", "ek", "el", "em", "en", "eo", "ep", "eq", "er", "es", "et", "eu", "ev", "ew", "ex", "ey", "ez", "fa", "fb", "fc", "fd", "fe", "ff", "fg", "fh", "fi", "fj", "fk", "fl", "fm", "fn", "fo", "fp", "fq", "fr", "fs", "ft", "fu", "fv", "fw", "fx", "fy", "fz", "ga", "gb", "gc", "gd", "ge", "gf", "gg", "gh", "gi", "gj", "gk", "gl", "gm", "gn", "go", "gp", "gq", "gr", "gs", "gt", "gu", "gv", "gw", "gx", "gy", "gz", "ha", "hb", "hc", "hd", "he", "hf", "hg", "hh", "hi", "hj", "hk", "hl", "hm", "hn", "ho", "hp", "hq", "hr", "hs", "ht", "hu", "hv", "hw", "hx", "hy", "hz", "ia", "ib", "ic", "id", "ie", "if", "ig", "ih", "ii", "ij", "ik", "il", "im", "in", "io", "ip", "iq", "ir", "is", "it", "iu", "iv", "iw", "ix", "iy", "iz", "ja", "jb", "jc", "jd", "je", "jf", "jg", "jh", "ji", "jj", "jk", "jl", "jm", "jn", "jo", "jp", "jq", "jr", "js", "jt", "ju", "jv", "jw", "jx", "jy", "jz", "ka", "kb", "kc", "kd", "ke", "kf", "kg", "kh", "ki", "kj", "kk", "kl", "km", "kn", "ko", "kp", "kq", "kr", "ks", "kt", "ku", "kv", "kw", "kx", "ky", "kz", "la", "lb", "lc", "ld", "le", "lf", "lg", "lh", "li", "lj", "lk", "ll", "lm", "ln", "lo", "lp", "lq", "lr", "ls", "lt", "lu", "lv", "lw", "lx", "ly", "lz", "ma", "mb", "mc", "md", "me", "mf", "mg", "mh", "mi", "mj", "mk", "ml", "mm", "mn", "mo", "mp", "mq", "mr", "ms", "mt", "mu", "mv", "mw", "mx", "my", "mz", "na", "nb", "nc", "nd", "ne", "nf", "ng", "nh", "ni", "nj", "nk", "nl", "nm", "nn", "no", "np", "nq", "nr", "ns", "nt", "nu", "nv", "nw", "nx", "ny", "nz", "oa", "ob", "oc", "od", "oe", "of", "og", "oh", "oi", "oj", "ok", "ol", "om", "on", "oo", "op", "oq", "or", "os", "ot", "ou", "ov", "ow", "ox", "oy", "oz", "pa", "pb", "pc", "pd", "pe", "pf", "pg", "ph", "pi", "pj", "pk", "pl", "pm", "pn", "po", "pp", "pq", "pr", "ps", "pt", "pu", "pv", "pw", "px", "py", "pz", "qa", "qb", "qc", "qd", "qe", "qf", "qg", "qh", "qi", "qj", "qk", "ql", "qm", "qn", "qo", "qp", "qq", "qr", "qs", "qt", "qu", "qv", "qw", "qx", "qy", "qz", "ra", "rb", "rc", "rd", "re", "rf", "rg", "rh", "ri", "rj", "rk", "rl", "rm", "rn", "ro", "rp", "rq", "rr", "rs", "rt", "ru", "rv", "rw", "rx", "ry", "rz", "sa", "sb", "sc", "sd", "se", "sf", "sg", "sh", "si", "sj", "sk", "sl", "sm", "sn", "so", "sp", "sq", "sr", "ss", "st", "su", "sv", "sw", "sx", "sy", "sz", "ta", "tb", "tc", "td", "te", "tf", "tg", "th", "ti", "tj", "tk", "tl", "tm", "tn", "to", "tp", "tq", "tr", "ts", "tt", "tu", "tv", "tw", "tx", "ty", "tz", "ua", "ub", "uc", "ud", "ue", "uf", "ug", "uh", "ui", "uj", "uk", "ul", "um", "un", "uo", "up", "uq", "ur", "us", "ut", "uu", "uv", "uw", "ux", "uy", "uz", "va", "vb", "vc", "vd", "ve", "vf", "vg", "vh", "vi", "vj", "vk", "vl", "vm", "vn", "vo", "vp", "vq", "vr", "vs", "vt", "vu", "vv", "vw", "vx", "vy", "vz", "wa", "wb", "wc", "wd", "we", "wf", "wg", "wh", "wi", "wj", "wk", "wl", "wm", "wn", "wo", "wp", "wq", "wr", "ws", "wt", "wu", "wv", "ww", "wx", "wy", "wz", "xa", "xb", "xc", "xd", "xe", "xf", "xg", "xh", "xi", "xj", "xk", "xl", "xm", "xn", "xo", "xp", "xq", "xr", "xs", "xt", "xu", "xv", "xw", "xx", "xy", "xz", "ya", "yb", "yc", "yd", "ye", "yf", "yg", "yh", "yi", "yj", "yk", "yl", "ym", "yn", "yo", "yp", "yq", "yr", "ys", "yt", "yu", "yv", "yw", "yx", "yy", "yz", "za", "zb", "zc", "zd", "ze", "zf", "zg", "zh", "zi", "zj", "zk", "zl", "zm", "zn", "zo", "zp", "zq", "zr", "zs", "zt", "zu", "zv", "zw", "zx", "zy", "zz".

fitus et habitus.

Substantia definitur ens per se subsistens. hoc e
inde pendens a subiecto cui insit in se et al, et sine
sistat. ut hoc planta &c.

Quantitas a locis definitur id quo subiecto de
nominaliter, quantaliter id quo respondere
graculi gratia esse.

Qualitas definitur a cogens a quo subiecto de
nominatim, qualiter id quo respondere vel quod respon
dere quod cogens, qualis e res, ut doctrina, pietas, religio.

Relatio definitur ordo unius ad alterum ut po
teritudo &c.

Actio definitur actus agentis, ut agere, hoc e
id quod causa denominat agentis, ut virtus, tale factio.

Actio autem dividitur in productiva novae entitatis
et in applicativa in transiuntem et in reman
entem.

Actio productiva novae entitatis e ea qua
aliquid de novo producit, hoc e qua aliquis d
scit, ut patet nihil eius opet, ut esse actio angeli.

Actio modo applicativa dicitur ea qua nihil de
novo producit, sed tantum res producta ad rem
applicat, ut in quibus modis ad iram, ut constructio
operis et inae efficientibus &c.

Actio potest actio separativa, ut separatio
loquendi ex quibus constat domus.

Actio transiens dicitur ea cuius virtus non remanet
actione fit, non remanet in agente, ut tale factio
calor enim qui ab igne producit non remanet in
ipso, sed recipitur in aqua.

Actio in remanens dicitur ea cuius virtus rema
net in agente, ut intellectio.

Passio est actio recipientis, de alioquin forma accep
tione in subiecto definitur id est actio patientis, ut passio
hoc e id quo subiecto denominatur aliquid patientis

ut ratio receptio in qua
 ubi e presentia in loco
 quod e rei duratio seu existentia cum corpore hinc
 ubi e corpori dispositio in loco, adesse, posse, an
 caliditate
 Haec illa ut hic accipiuntur e circumpositio
 corpori circa alteru corpus ut e locatu e ad
 habere.

Articulus sextus

De significatione simplicis secundum
 significandi modum

Ad mirum secundum significandi modum dicitur
 inter primae intentionis et tunc secundae intentionis
 in e categoriamatiu et sym categoriamatiu
 et mixtu

Primo a prima intentionis dicitur ille qui se signi-
 ficat prout in se e ut hoc

Secundo a intentionis dicitur ille cui signi-
 ficat rei prout ipse sube alicui conceptui mentis
 tales sunt hi tri totu, predicatu, utle, genus pe-
 ciorum quippe hoc u. d. de re negre subit negre pra-
 dica u. d. hinc, sed has appellationes locutur prout
 habet variis conceptibus mentis. solent

Primo categoriamatiu dicitur ille qui dicitur
 ac sine alterius controllo respectu determinate
 qd habet significatione ut hoc, lapis.

Primo sym categoriamatiu dicitur ille qui dicitur
 nihil de re determinate significat, sed in omni categoriamatiu
 de natio in ea eius significatione, ut ai, nullus, ali-
 quis &c

Sicut mixtus dicitur ille, qui equivaleat cathe
gorialiter simul et non cathegorialiter, ut nemo,
id est ens et ac nullus hoc.

Sicut autem Cathegorialiter subdividitur in con
cretum et abstractum.

Concretus dicitur ille qui signat utrum simul et
for ut albus, iustus, qui proprie se referunt ad res
habens albedinem, seu habens iustitiam, et habens, e subiecti albedinem,
et iustitia est for.

Abstractus ut albus signat, ut albedo iustitia.

Ita autem sic appellatur quod quid alteri denominationem
tribuit subiecti, ut quod de determinatione recipit, albedo
et for quia denominationem tribuit tacti, nisi, parietis, lac nix
parietem obiecta, quia ab albedine denominationem abba.

Sicut concretus subdividitur in absolute et relative.

Absolute dicitur ille qui se signat atque relatione ad aliud
ut homo, lapis &c

Relative dicitur ille qui se signat atque relatione ad a
liud: at plus &c

Articulus quartus de terminis inter se comparatis

Termini inter se comparati dividuntur in Dominantes
et denominantes, pertinentes et impertinentes

Sicut Dominans est ille qui signat for, a quo
denominatur subiectum: ut iustitia, sanctitas &c.

Sicut Denominans est concretus, qui derivatur a denomi
nante: ut iustus, sanctus

Sicut Denominans est ille, cui attribuitur denomi
nans, ut homo, qui denominatur iustus.

Terminus vero denominativus duplex est, scilicet deno
minativus intrinsecus et extrinsecus.

Denominativus intrinsecè dicitur ille, qui significat formam in subiecto denominativo: ut iustus significat iustitia.

Denominativus extrinsecè est ille, qui significat formam extra subiectum ab illa denominativo, ut alii partes de nominativus vides, a visione nempe quae est in oculo videntis.

Terminantes dicuntur illi, qui vel connexi sunt, neque se repugnant, ut musicus, neque enim neque est neque se repugnat.

Termini Connexi dicuntur ii, quorum unus in se potest ex alio, ut homo animal ex eo nempe quod sit homo, in se potest ergo est animal.

Ex terminis autem connexis alii sunt convertibiles, nempe qui de se mutuo dici possunt, ut rationale est vivum, alii autem inconvertibiles, ut rationale est animal.

Termini Repugnantur dicuntur illi quorum unus opponitur Alteri.

Termini se pugnales dicuntur illi quorum unus oppositus alteri
tunc duplici ratione disparati et proprie oppositi.

Disparati dicuntur illi quibus inter se pugnant ut similino
et ualini pugnant ut albu et rubu. Colu et rubu
non magis oppositi albu quam plurimus aliu dicitur.

Proprie oppositi dicuntur illi quibus inter se pugnant ut
nullu aliu similiter pugnant. huiusmodi quod duplici ratione
relatiui: ut Seruus et dominus. Contrarii: ut Calidus et
frigidus. oppositi: ut lux et tenebre. Contra dictorii: ut al
bu et non albu.

Articulus quintus De affectionibus terminorum simplicium.

Septem quatuor affectiones terminorum simplicium: nempe
hypothesis, status, ampliatio, restrictio, alienatio
et appellatio.

Paragraphus primus

De suppositione terminorum

Suppositio termini est ipsius acceptio uel rose uel pro
alio significato. ideoque duplex est: materialis et formalis.

Suppositio materialis est uel acceptio rose pro se ipso. sic
accipitur homo uel dicitur homo est solus declinationis.
Suppositio formalis est termini acceptio pro se significata
uol dicitur homo cum dicitur: homo est animal. haec autem
suppositio triplex est. Simplex personalis et mixta.

Suppositio simplex est tunc communis acceptio pro se
non communis. sic accipitur homo cum dicitur homo est
species.

Suppositio personalis est tunc communis acceptio pro se
indivisiui sub non communis contentis. sic accipitur: homo
cum dicitur: omnis homo moritur. quippe non communis
non moritur sed sola indivisiui.

Suppositio mixta est termini communis acceptio sub non
communis tunc indivisiui: sic accipitur homo cum dicitur
homo est animal. quippe hoc in communis est uel singuli
quod homines sunt talia.

Suppositio personalis tunc diuiditur in uniuersalem et par
ticularem.

Suppositio utriusque termini acceptio pro utroque impo-
situs duplex est: Copulativa et Distributiva.

Suppositio Copulativa est utriusque communis acceptio pro
utroque in illis coniunctis nominibus: sic accipitur homo
et dicitur, omnes apostoli sunt duodecim
regi enim quibus est apostolus et duodecim, sed omnes tamen
longi sunt duodecim.

Suppositio Distributiva est utriusque communis acceptio
pro utroque et singulis eius in illis nominibus: sic accipitur homo
et dicitur, omnis homo est animal: Petrus enim et
Paulus et animal et sic de ceteris.

Suppositio autem Distributiva duplex est
una in generaliibus singularibus: ut in dicitur, omne animal fuit in
arca Noe: sentus enim est in omni animalium generibus aliqua fuisse
in arca Noe. altera vero pro singularibus generibus: ut in dicitur, omne
animal est vivens: sentus enim est singula animalium generibus
esse vivens.

Suppositio particularis est termini communis acceptio
pro aliquo tantum inferiori. duplex est copulativa et determinativa.

Copulativa est termini communis acceptio pro aliquo
tantum inferiori sed improprie et indeterminata: sic accipitur
oculus et dicitur, aliquis oculus est necessarius ad
videndum: neque enim dicitur, potius quam videtur et neque
dicitur ad videndum.

Determinativa est termini communis acceptio
pro aliquo tantum inferiori sed exacte et determinata: sic acci-
pitur homo et dicitur, aliquis homo loquitur:
dicit enim non exprimitur distincte et determinate quomodo
loquitur ille tamen certus est et determinatus.

Paragraphus secundus

De statu Ampliatione, Distractione, Res-
trictione et Alienatione

Statu est tria acceptio pro ea semper
differentia quae procedit de verbis significatis et
in dicitur, sedens disputat se deus

accipitur pro eo tempore quo dicitur tempore presenti
tempore ampliato e. si ostendit ad plura tempora
quod pro ad unum ut verba significantes, ut alii dicunt
omne aut e mortale verbum est significat tem
pus presentis. animal tamen humanum pro omni tempore diffe
rentia: sensus enim e omne aut quod est quod fuit
et quod erit est mortale.

Ita haec e exemplis sermone ab eo temporis
differentia que pro ad unum verba significantes ut
alii in scriptura dicitur Caeli videntur claudiam
ambulans surdit audiunt, illa omnia verba vident
ambulans audiunt significant tempus presentis
at Caeli claudi surdi accipiuntur pro
tempore praeterito: sensus enim e Qui nunc sunt
Caeli nunc vident: id est in dicitur de coelestibus
nec etiam se habent. Quod e et senex in his personis
Quod erit senex, senex fuit puer: sensus
enim praeteriti praeteriti e qui nunc e Quod erit ali
quando senex: praeteriti vero Qui nunc e senex
fuit aliquando puer.

Rectificatio est sermone dicitur multo a data signi
ficatione ad minus lata: ut alii dicitur ad table
ad ubi tunc praeteriti.

Alienatio est sermone translato a proprio significa
tione ad impropria, ut alii dicitur et alia videntur.

Paragraphus tertius. De Appellatione.

Appellatio e applicatio significationis unius rei ad signi
ficationem alterius. duplex q. e. mentalis et realis. quod ut intel
ligatur, nempe si e mentalis, duos significat e in intellectu
et for. Subiectum appellatur si significat e in intellectu, forma
vero significat e reale. ut: philosophus e homo, homo e
pater, qui sic dicitur, homines philosophi.

homo habens e multu dicitur q. significatu moa le
 philogphia e fo dicitur q. significatu foa le ho
 solato

Appellatio maalis e unius sri applicatio supra
 significatu moa le altius: ut ubi dicitur, philogphus
 e orator, orator sibus hoimi habenti philogphia
 id non e ut sibus hoimi habito ratione philog

Appellatio foalis e unius sri applicatio supra signi
 ficatu foa le altius ut ubi dicitur, Aristoteles est
 bonus philogphus: igitur eni dicitur bonus habito ratio
 ne philog

Si dicitur appellatio e nomen substantivi ut appellatio
 in dicitur vel e contra, appellatio e maalis ut
 in huiusmodi: aliquid horu e albus, aliquid albu
 e homo. unde vera e haec prois, Christus e astutus:
 tatio vera haec, Christus e factus. nimiru quia signifi
 catu maale huius vocis, Christus e persona diuina
 pro aeterna e et aeterna. quod si appellatio videatur
 e foalis in huiusmodi: prois huius, homo e silivus, homo e do
 ctore capax, hoc per accidens e, non autem in prois.

Si dicitur de terminis sunt nomina substantiva, autem
 adiectiva, appellatio ambigua e. formalis e nisi in
 huiusmodi: prois huius, homo e albus, albus e coloratu. maalis
 vero e in huiusmodi, hoc fessu e ensis, aliquid albu
 e dulce. veru in huiusmodi casu ratio rati factae dicitur
 an appellatio sit maalis, an foalis.

Nomina numeralia primitiva ut duo, tria
 sunt appellatioe huiusmodi huiusmodi respectu substan
 tiarum: hoc e, ubi in quibus substantivis significat
 multiplicitate: huiusmodi huiusmodi: sic ubi dicitur
 tres homines, tenus e, tria habentes tres humanitates,
 ubi autem in quibus adiectivis, de se significant eade
 huiusmodi multiplicitate: sic ubi dicitur, tria illuminata
 tenus e, tria recipientia lumen, non autem necesse e
 quod intelligatur tria lumina: si quidem autem ipse
 quod foa multiplicatur, per accidens e.

hinc atq; e quod p[ro]p[ri]e s[ub]stantia et p[ro]p[ri]e s[ub]stantia
non p[ro]p[ri]e dicitur dicitur: bene aut[em] h[ic] dicitur, h[ic] e
h[ic] h[ab]et p[ro]p[ri]e dicitur dicitur: p[ro]p[ri]e non p[ro]p[ri]e dicitur h[ic]
omni p[ro]p[ri]e, h[ic] n[on] dicitur omni p[ro]p[ri]e s[ub]stantia: contra v[er]o
illud n[on] dicitur adiectiv[um]. id[em] h[ic] iudicium de u[er]bi alt[er]i[us]
dei.

Capitulum secundum
De terminis complexis seu de
oratione

Et si multae orationes pertineant ad secundam et tertiam
mentis operationem, quia tamen apprehensionis complexae sunt etiam
orationes, cum id[em] h[ic] oratione: circa quod p[ro]p[ri]e, quod dicitur
quod n[on] sunt eius p[ro]p[ri]e et quod n[on] sunt eius p[ro]p[ri]e.

Altera aut[em] est aristotelica orationis definitio, quae ob
ambagum u[er]borum nimis obcura est. oratio a logicis breviter
et clare definitur p[ro]p[ri]e, multa dictiones aliquae u[er]bu[m] est
dicatur: ut h[ic] u[er]bu[m], homo e[st] iustus.

Graeci quae orationis partes sunt nomen et u[er]bu[m]. dicitur
p[ro]p[ri]e ad u[er]ba, conjunctiones, praepositiones, etc. sed haec u[er]ba
imelliguntur ex primis grammaticis principis.

Nomen p[ro]p[ri]e a logicis breviter definitur u[er]bu[m] e[st] n[on]
p[ro]p[ri]e u[er]bi apprehensionis: omne namq[ue] nomen e[st] res p[ro]p[ri]e
et ali cui p[ro]p[ri]e.

U[er]bu[m] aut[em] a logicis definitur p[ro]p[ri]e u[er]bu[m] n[on] p[ro]p[ri]e
u[er]bi: omne namq[ue] u[er]bu[m] e[st] u[er]bu[m] e[st] iudicium: sic am[er]ito
id[em] e[st] ac ego u[er]bu[m] ambulans.

U[er]bu[m] aut[em] definitur p[ro]p[ri]e u[er]bu[m] ab eo li[ter]a p[ro]p[ri]e u[er]bu[m] e[st] h[ic]
u[er]bu[m] e[st] intentione aliquid significandi.

Nomen duplex e[st] substantiu[m] et adiectiu[m]. substantiu[m]
quod si u[er]bi e[st] p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e u[er]bi, aut qualiter se substantiu[m]:
ut homo a u[er]bo: licet enim albedo significet se existens
in subiecto ea tamen u[er]be nulla sit substantiu[m]. contra adiectiu[m]
u[er]bo quod significat se albedi q[ui]a u[er]bu[m], aut se u[er]bu[m] e[st] existens
si modo: ut albus, inflexum.

U[er]bi nota bis multa nomina apud grammaticos e[st] u[er]bi
substantia, quae apud logicos habet adiectiu[m]: ut philosophus orator.

verbum positivum duplex est substantivum et adiectivum. Substantivum quod totaliter significat rei existentiam: ut homo, existens; adiectivum vero quod significat existentiam rei per se vel relativam, sicut adiectiva: ut homo, levis.

Ratio autem in universum duplex distinguitur: perfecta et imperfecta. perfecta dicitur ea, quae perfecta seorsum habeat: ut homo est animal; imperfecta vero, quae suspensum retinet auditoris animi: ut si venisset.

Ratio perfecta subdividitur in totalem et non totalem: in enumerativam et non enumerativam.

Ratio non logica dicitur ea, quae nihil confert ad verum acquisitionem: quales sunt ut plurimum rationes grammaticales.

Ratio logica dicitur ea, quae conducit ad verum acquisitionem. quod triplex est: definitio, divisio, argumentatio, et methodus. De quibus postea vis loqui.

Ratio enumerativa dicitur ea, quae aliqui affirmativa aut negativa, ut homo est animal pertinet ad secundam mentis operationem.

Ratio non enumerativa dicitur ea, quae nihil affirmativum aut negativum, ut homo existens.

Ratio autem logica duplex hic consideranda occurrat. definitio nempe et divisio: licet enim haec rationes ut plurimum includant aliam rationem scilicet hanc nempe operantem ab ipsa affirmatione, ideo quod ad primam mentis operationem pertinet et operantem

Articulus primus

De definitione eiusque legibus.

Definitio est ratio rei essentialis et affirmativa. duplex est: perfecta et imperfecta.

Definitio perfecta dicitur ea, quae rei essentialitatem suam explicat per se ipsam essentialiter. duplex quoque distinguitur: physica, et methaphysica.

Definitio physica est ratio rei suae explicitam per se ipsam essentialiter physicam, per se nempe et factam, ut ubi homo definitur, componitur ex corpore et anima rationali.

Definitio methaphysica est ratio rei suae explicita

per partes essentielles metaphysicas per genus ac modo
 & differentias: ut ubi homo definitur aal rāale.

Definitio impropria est quae appellatur descriptiva
 est ratio rei non explicans ^{et} proprietates: ut si homo
 finitur aal doctrinae laetae; vel per accidentia congeit
 ut si homo definitur aal ^{est} ⁱⁿ ^{impulsum}; vel per causas
 extrinsecas, ut si homo definitur aal a deo creatus dignitas
 imaginis propter beatitudinem; vel vel negatione: ut ubi
 ponitur definitur, id cuius nulla pars est.

Quatuor autem sunt leges respectu definitionis.

Prima lex definitio debet esse clara definitio: hoc est, debet
 clarius rei conceptu potest, quam si sola rei definitio
 nomen: sic haec definitio aal rāale, clara est haec voce hōo.
 Hinc sequitur 1^a definitio non debet constare ex
 verbis obscuris, sed claris: non obscuris, sed claris: nam meta
 phoricis, sed propriis.

Sequitur 2^a de definitio non debet ingredi definitio
 ne sicut cuius responsa obscuris, definitio eandem tem
 per obscuritate habeat: sic homo male definitur. hōo
 rāalis.

Secunda lex definitio debet esse reciproca cum de
 finitis: sic recipit aal rāale. homo et aal rāale.

Tertia lex definitio debet esse adaequata: hoc est, ne manca
 ne relinquit obscuritate sine redundantia ne confusione partiali
 male est definitio tantummodo. aal: quia deest differentia
 male est definitio aal rāale rāale: quia potest a
 vox est masculina.

Quarta lex definitio debet constare genere proximo et
 differentia essentiali propria. quod male definitur
 hōo substantia rāale: quia substantia non est propria hominis
 genus; male est definitio, aal hōo: quia hōo non est
 essentialis differentia hominis, nec eius propria.

Articulus posterior natus Dictione

De Divisione eiusque Legibus.

Divisio est huius distinctio in duas partes, scilicet

59 quodplex e' huius diuidendū.

Solum autem in universis quod duplex distinguitur: essentialis
intra essentialis, et accidentale. quia ob hoc diuisio quae
duplex e' essentialis, intra essentialis, et accidentalis.
Diuisio essentialis e' totius diuisio in partes essentielles.
Duplex q' e' phisica, quae fit in partes essentielles phisicas,
ut si hoīne diuidas in corpus et animam. Ob hoc phisica, quae fit
in partes essentielles metaphisicas ut si hoīne diuidas
in animam et vitam.

Partes autem essentielles sunt illae, sine quibus Absolue
ne nec concipi potest: ut corpus et anima. et quae sunt hoīni
diuisio integralis e' huius diuisio in partes integrales
ut ex parte humana diuisio in caput, truncum, et membra.

Partes autem integrantes sunt illae, quae se quae sunt
quod ad intra quae sunt Absolue sed sine quibus esse aut saltem
concipi potest essentialis: ut manus, pedes, &c.

Diuisio potentialis e' ab huius diuisio in
in in partes: ut si diuidas animam in hoīnem et bestiam. in
in anima et esse appellatur huius potentialis: cuius q' in partes
appellatur illius partes.

Diuisio accidentalis duplex distinguitur: prima e'
accidentalis in suo subiecto: ut si dicas, albus est alius e' nix
aliud e' lac &c. Secunda, subiecti in suo in anima accidentalis:
ut si dicas, hoīni alii sunt probi, alii improbi. Tertia, acci-
dentalis in accidentibus quae ut ipso connectuntur in variis subiectis:
ut si dicas, dolor a huius e' albus est lac, aliud e' flavum ut mel.

Leges autem diuisionis statuuntur tres.

Prima Lex. Diuisio debet fieri per negatua proximam et im-
mediate oppositam. quia ob hoc in huius foret in omni diuisio in
hoīne et bestia: siue no' negatua proxima diuisio debet fieri
in anima et planta. et huius q' foret in integrali diuisio hoīnis
in brachium dextrum et pedem sinistru: quia haec non sunt men-
bra distacte opposita.

Secunda Lex. una diuisio magis blanda non debet in-
cludi in altera quae ob hoc in huius foret in integrali diuisio capitis
humani in caput et oculos: quia si magis continentur in capite.

Tertia Lex diuisio debet esse adaequata: hoc e' nec
manca, nec redundans. manca foret anima diuisio in
proprium spiritum volatile, et rationale: quia non continetur
redundans foret anima diuisio in hoīnem bestiam
et plantam: quia planta non e' anima.

Tractatus secundus De iis quae pertinent ad secundae mentis operationem

Secunda mentis operatio vocatur in distributione
enumeratio.

Propositio autem vocatur aliquid affirmans aut negans ut iustus
est honestus, iustus non est honestus. ista pro se in se priore dicitur
quod a sunt subiectum, predicatum, et copula verbalis.

Subiectum est ille terminus de quo aliquid affirmatur aut negatur
ut iustus et iustus in alio priore bus.

Predicatum est ille terminus qui de alio affirmatur aut negatur
ut honestus in iusto priore bus.

Copula verbalis est visibilis, duplex est. Dicitur copularis
quia unacrit terminus, subiectum aempe et predicatum. Dicitur
verbalis quia differt a simplici coniunctione est.

Priore autem unum dicitur indistinctum, et complexum
in absolute et modale.

Simplex dicitur ea, quae non potest in plures scindi:
ut iustus est honestus.

Complexa dicitur ea, quae potest in plures scindi:
ut si iustus fuerit dicitur: iustus dicitur sic et dicitur, si iustus est
et sic dicitur existens.

Absolute dicitur ea, quae non exprimit modum, quae pro di ca
convenit subiecto. ut homo est animal, pariter est albus.

Modale dicitur ea, quae exprimit modum, quae pro di ca
convenit subiecto. ut homo est necessarius animal, pariter est
contingens animal albus.

Caput primum

De propositionibus simplicibus absolutis

Articulus prior

De variis eorum speciebus.

In omni priore simplici absoluta, quatuor hic conside-
randa sunt: scilicet nomina, quantitas, et qualitas.

Ma materia sunt eius tres copulae connectio, aut
separationes.

Solutio materiae est totum dispositio.

Qua alicuius materiae est eius extensio ad plus vel ad minus
subiecta, vel ad alios ad unum.

Qualitas materiae est eius affirmatio vel negatio, ex
istens vel absentia.

Pro istis quatuor materiae habentur, materiae simplex absoluta
quod tripliciter dividitur.

Ratione materiae dividitur in necessariam, contingentem, de
possibili et de impossibili.

Necessaria dicitur ea cuius praedicatum necessarium conve-
nit subiecto. Duplex quoque distinguitur: necessaria absolute,

et necessaria hypotheticae.

Necessaria absolute, quia necessarium vera est independen-
ter ab omni hypothesis: ut Deus est bonus.

Necessaria hypotheticae, quia non est necessarium vera
nisi facta aliqua hypothesis: ut hoc praesens, ad philosophum
hoc: vera est tantummodo ex hypothesis, quod existant
philosophus.

Contingens dicitur ea cuius praedicatum convenire et non
convenire subiecto: ut passus est albus.

De possibili dicitur ea, quae affirmat aliquid de possibili:
ut calor mundus est possibilis.

De impossibili dicitur ea cuius praedicatum convenire et
subiecto: ut homo est lapis.

Ratione solutio materiae, pro materia dicitur, de secundo adia-
cente, alia de materia dicitur.

De secundo adiacente dicitur ea, in qua praedicatum est copula ver-
balis contrariae vocis eadem voce: ut passus est albus.

De tertio adiacente dicitur ea, in qua subiectum praedicatum et
copula verae verbae distinctio vocis verba ex primis, ut passus est
albus.

Ad hoc pertinet factum quod si ita loqui fas est de primo adia-
cente, in qua nempe subiectum praedicatum et copula eadem voce con-
tinentur: ut homo: equivaleat huic, ego sum homo.

Ratione Quantitativa, pro materia dividitur in universale, particu-
larem, in de similia, et singularia.

De his dicitur ea, cuius subiectum e[st] terminus communis accipitur
 pro o[mn]i bus suis in se ipsis: ut in hoc e[st] o[mn]i. signa autem univ[er]sali-
 tatis h[ab]ent o[mn]es, quilibet, nullus de
 particulari dicitur ea, cuius subiectum e[st] terminus communis
 sed accipitur pro aliquo tantum in se ipsis, ob aliquo, prout
 h[ab]ent in se: ut aliquis hoc loquitur. signa autem particulari-
 tatis h[ab]ent aliqui, quidam, non nullus de
 fine similis dicitur ea, cuius subiectum e[st] terminus communis,
 sed nullo accipitur signo sive universalitatis, sive particularitatis
 h[ab]ent, ut hoc loquitur.

Singulari dicitur ea, cuius subiectum e[st] terminus singularis.
 ut se h[ab]ent loquitur. sed cuius subiectum e[st] terminus communis, ad
 iunctum h[ab]et aliquod pronomen demonstrativum: hinc hoc lo-
 quitur.

Nota h[ic] igitur quod ab illis pronominis mensura si est subiecto non
 autem e[st] p[ro]p[ri]a.

Ratione qualitatis, prois dividitur in affirmativa et ne-
 gativa, in p[ri]ncipal[em] et adverbial[em].

Affirmativa dicitur ea, in qua p[ro]p[ri]a h[ab]entur subiecto, ut
 veritas e[st] honesta, negativa vero, in qua p[ro]p[ri]a excluditur a subiecto,
 ut veritas non e[st] honesta.

Nota dicitur ea, quae in se non e[st] subiecto, hoc e[st] quae
 aliquid affirmat de subiecto quod ei convenit, aut aliquid de eo
 negat quod ei non convenit, p[ro]p[ri]a quae e[st] contraria.

Alti culus p[ro]p[ri]a

De affectionibus propositionum simplicium
 absolutarum

St[er]e sunt quae circa eas affectiones: conversio,
 oppositio et ad p[ro]p[ri]a.

Paraphrasis prima

De conversione propositionum.

Conversio h[ic] propositionis e[st] mutatio p[ro]p[ri]a in sub-
 iectum et subiecti in p[ro]p[ri]a h[ic] p[ro]p[ri]a e[st] simplex,
 per accidens et contrapositione.

Conversio simplex dicitur ea, in qua se praep[ro] eade[m]
 quantitate: ut nullus in se e[st] honestus, ergo nullus honestus e[st] in se.

Conversio per accidens dicitur ea, in qua mutatur

quantitas propositio hoc est, in qua proter ut his, mutatur
 per contrarietatem: ut omnis homo est animal, ergo aliquid animal est homo.

Conversio per contrarietatem dicitur ea, in qua
 mutantur in terminos ~~pro~~negativos termini positivi: ut
omnis homo est animal, ergo omne non animal
 non est homo.

Propositio autem convertens inferitur per
 modum argumentum argumentationis: quia nempe omnis
 conversio facta secundum regulas est legitima consequentia
 qua negari potest.

Porro non quaelibet propositio quo vis modo
 converti potest, sed alia convertuntur simpliciter, alia per
 accidens, alia per contrarietatem sicut intelligitur ex
 sequentibus versiculis.

feci simpliciter convertitur de uo per acci-

dentis per contrarietatem sic fit conversio tota

In his versiculis spectanda sunt haec tres uoces feci
 Quae, a, et o. et in his uocibus haec tantum uocales A
 E, I, O.

Littera A designat propositionem uniuersa-
 lem affirmantem: I uniuersalem negantem. I particu-
 larem affirmantem, O particularem negantem iuxta
 hos alios versiculos.

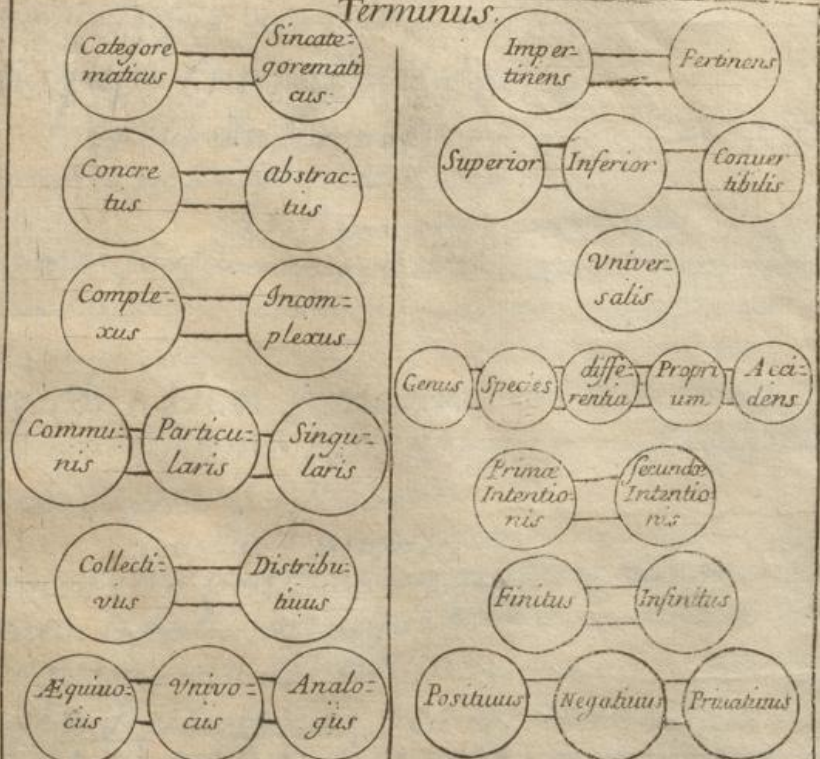
asserit o, negat I, uerum generaliter ambo

asserit, negat O, sed particulariter ambo

feci simpliciter convertitur, hoc est propositiones
 quas denotant E et I, puta uniuersales negantes, et parti-
 culares affirmantes, convertuntur conversione simplici:
 ut Nulla uirgula est turpis, ergo nullum turpe
 est uirgula: aliquis homo est albus, ergo
 aliquod album est homo.

de uo per accidens, hoc est propositiones
 quas denotant E et A, nempe uniuersales negantes, et

Terminus

Suppositio universalis vel particularis terminorum in propositionibus

A. E. I. O.

Primus in A. Sed solus in O. Contraria lex est
Neuter in I. Sed in E. Contra partitur uterque

Affectiones Terminorum

Suppositio, status, Distractio, Ampliatio, Restrictio, Diminutio, Alienatio, Appellatio, Reduplicatio

Propositionum
A Quantitas et Qualitas I
E O

Asserit A. Negat E. verum generaliter ambo
Asserit I. Negat O sed particulariter ambo

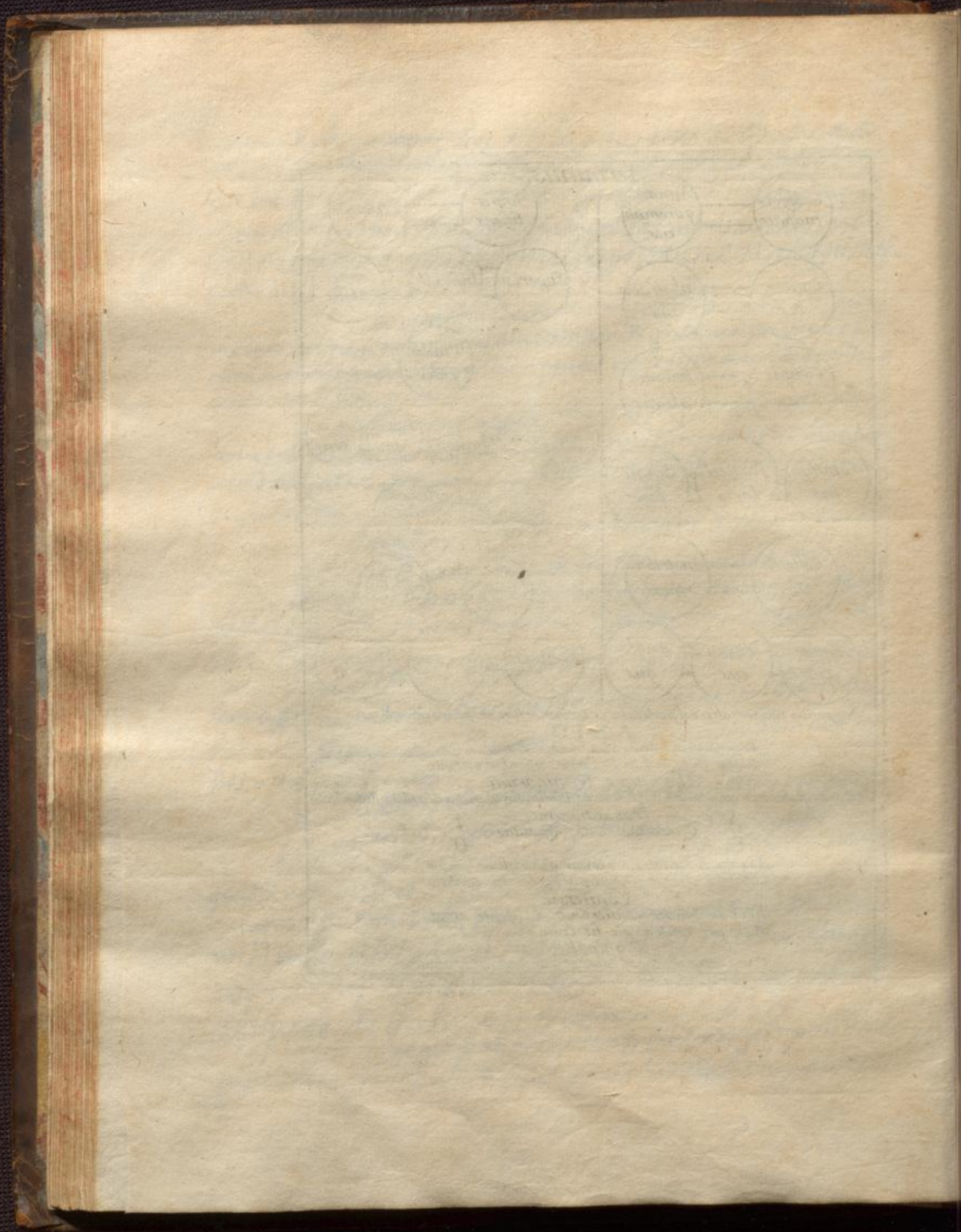
Conversio

FECI simpliciter convertitur. Eua per accid
Asto per contra: sic fit Conversio tota

E quipollentia

Præ contradic: post Contra: præ postque Subalter

sub s. sequitur a. lrebus

pas
ut n
l
M
con
hij
na
con
erg
dl
no
hes
jou
M
que
de
ex
rec
D
hac
na
ac
ho
C
M
ve

particulares affirmantes) possunt conuerti per accident. 67
ut nulla uirtus est putris, ergo aliquod putris non
est uirtus, omnis homo est animal, ergo
aliquod animal est homo.

colligetur Propositiones uniuersales negantes
conuerti posse simpliciter, et per accident.

Ad 10 per contra positiones, hoc est propo-
sitiones quas denotant ad 10) nempe uniuersales affir-
mantes, et particulares negantes) conuerti possunt per
contra positionem; ut Omnis uirtus est honesta
ergo omne non honestum est non uirtus.
aliquis homo non est sapiens, ergo aliquod
non sapiens est homo.

colligetur propositiones uniuersales affirman-
tes conuerti posse, tum per accident, tum per contra posi-
tionem simpliciter: neque enim ualeat haec conuersio,
Omnis homo est animal, ergo de ad est hoc,
quod si dici possit, ois hoc est rationalis et uicissim
de rationale est hoc, hoc ualeat, non ut conuersio, sed
ex eo tantum quod hoc et rationale sint termini
reciproci.

Caveas, autem primo, ne in his propositionibus
dicitur fiat terminus suppositio: hinc quia uicissim
haec uniuersalis de ad est uia monosylabica de pro
notylala e 202: nimirum quia in conuersa de ad
accipitur in suppositione materiali in conuer-
sante uero accipitur in suppositione formali

Caveas secundo ne fiat alia conuersio quae
praedicta in subiecto si quis enim sic con-
uertat omni miles est in castro: ergo aliqua

castitas habet in milite: omnis homo uisciter
 pane, et aliquis panis uisciter homine
 haec et similes conversiones uisae habent quia
 non sicut fit mutatio praedicti in subiecto quod
 intelligitur personae max. allata hic retinenda sunt omnis miles
Existens in castro, et uiscem pane: quia praedicta
 si conuertantur in subiecta legitime exunt conversiones hoc
 modo si miles existens in castro, et aliquis existens in
 castro est miles: ad hoc est uiscem pane, et aliquis uiscem
 pane est homo.

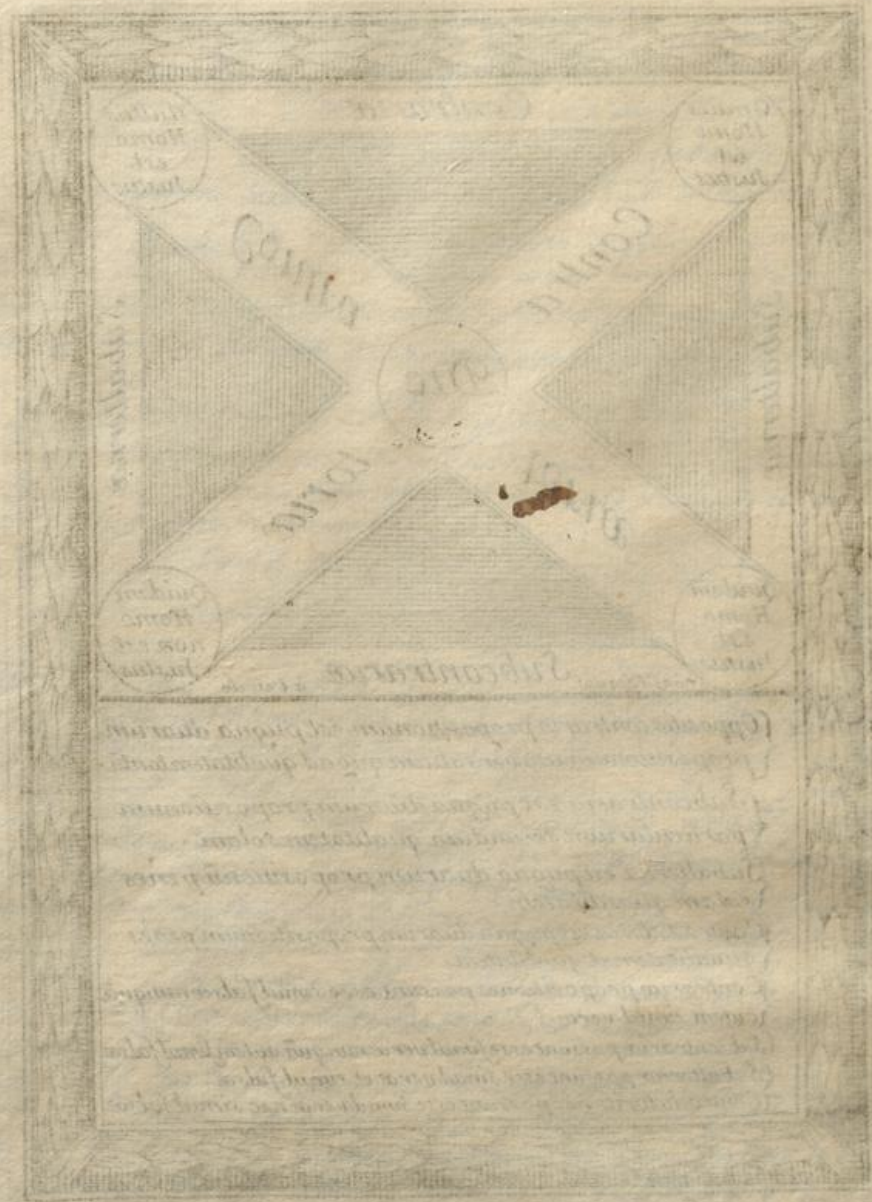
Caveatate sicut uisibilis distinctio in nomine conuerter
 da multorum tempora in conuersio: non ^{uiscem} ~~castro~~ ^{homo} ~~panis~~
 sed tenet hinc in uicinis, et aliquis in uicinis fuit tenet sed
 aliquis qui fuit in uicinis nunc a tenet.

De Propositione Secunda

Propositio est quae dicitur de re, et dicitur de re
 quae praedicta conuertitur et pugnantia vel secundum quanti
 tatem, vel secundum qualitatem, vel secundum modum.
 et dicitur de re, quia non sicut uiscem pane, et aliquis
 non sicut uiscem pane, sed etiam secundum significationem
 et quae uiscem pane, quod non conuertitur hoc modum
 damnatus intelligendo in damnatus praedicta uiscem pane
 quod non est albus intelligendo secundum sententiam
 quod non est albus intelligendo secundum aliam partem
 potest.

Propositio autem potest esse quadruplex ut potest distingui
 tri: contradictoria, contraria, subcontraria et subalterna.
 Contradictoria est dicitur de re, et pugnantia secundum
 de quantitate et qualitatem: hoc est quia una est uiscem
 alia particularis una negans altera affirmans: ut ad
 hoc est uiscem, aliquis hoc non est uiscem.

Handwritten text in a cursive script, likely a continuation from the previous page or a separate note. The text is partially cut off on the right edge of the image.

Contradictoria e duas u pced nu uoltra il quora alia ce
Cand u pla qantita qualitate: ut cu hoc e iustus, nullus
hoc e iustus

qui est

Subcontraria e duas pced nu particulari u
pcedantia ce uandu uia qualitate: ut aliquis hoc e iustus,
aliquis hoc non e iustus.

Subalterna e duas pced nu pcedantia ce uandu
uia qantita totu hoc e iustus, aliquis hoc e iustus.
nullus hoc e iustus, aliquis hoc non e iustus.

Exant hoc oia in oppositione the mabe hic appo
endo.

Pr u propositionum maxima e contradictoria:
hu quia pced nu contradicoria pcedant qantitate et
qualitate: hu quia non pcednt ce simul uera aut simul
falsa sed uerba e una ce uerba altera uero falsa.

Contraria nungu pcednt ce simul uera sed in moa
contingenti pcednt ce simul falsa ut cu hoc e iustus,
nullus hoc e iustus.

Subcontraria e contra uingia pcednt ce simul
falsa, sed in moa contingenti pcednt ce simul
uera ut aliquis hoc e iustus, aliquis hoc non e iustus.

Subalterna pcednt ce simul uera aut simul
falsa in moa siue necessaria siue impossibili
ut cu hoc e aal, aliquis hoc e aal; cu hoc e ma moe
aliquis hoc e ma moe; sed in moa contingenti
ueta: ut cu hoc e iustus, aliquis hoc e iustus.

Oppositio pcednt nu pcednt ce simul uera aut simul
falsa in moa siue necessaria siue impossibili
ut cu hoc e aal, aliquis hoc e aal; cu hoc e ma moe
aliquis hoc e ma moe; sed in moa contingenti
ueta: ut cu hoc e iustus, aliquis hoc e iustus.

62. si dicitur hinc ut iustus est iustus, sed non est
iustus.

De conjunctione scilicet

De conjunctione scilicet

Propositionum conjunctione scilicet est quod si
proponitur idem vellet proveniens eo particula negation
non vel quod pro, vel postposita alibi subiecto
est autem facilius intelligitur, quando non pos
sibile non, non proinde vel postposita sit subiecto alibi
alibi proinde proinde se quod veritatis.

De contradictione scilicet hoc est ut proinde contradictione

proinde contradictione hoc est ut proinde contradictione
sunt conjunctiones scilicet, particula non, non proinde est
alibi subiecto. V. C. si dicas, non est iustus, id est, ac
aliquis non est iustus: vel si dicas
non est iustus, id est, ac non est
est iustus.

De contradictione scilicet hoc est ut proinde contradictione
sunt conjunctiones scilicet, particula non, non proinde est
alibi subiecto. V. C. si dicas, non est iustus, id est, ac
nullus non est iustus: vel si dicas, nullus non est iustus,
id est, ac non est iustus, haec regula valet etiam
pro conjunctione subcontraria.

De conjunctione scilicet hoc est ut proinde subaltera
sunt conjunctiones scilicet, particula non, non proinde est
alibi subiecto. V. C. si dicas, non est iustus, id est, ac
aliquis non est iustus, id est, ac aliquis non est iustus.

Haec autem omnia valent, quia particula non est
ut agunt in maligna non: nempe quia in pro
nibus simplicibus conclusis ipsa debent proinde

*Tabula Equipollentiarum
Præ contradic*

Pœst Contra

Pœst præque Subalter

*Regula Equipollentiarum
Præ contradic pœst contra præpostque subalter*

à la belle étoile

negatives

Si dicitur illa particula, quae ponitur subiecto propositi
destruit illa quantitates, quae ponuntur in subiecto: si qualitates
quae ponuntur a copula verbali: hoc est, si propositum sit univoca
vel ipsa reddat particulae esse, vel e contra: si sit affirmati-
va, ea negativa habet, vel e contra: si autem propositum
sit inchoativum, relinquit eandem propositum, si quantitates
sed mutat qualitates, efficit maiorem nempe et ne-
gationem. ubi autem dua negationes concurrunt, sese
invicem destruant.

In Contradictione igitur negatio propositi habet
subiecto: quia nempe ea contradictione augmet quanti-
tates et qualitates, utriusque multo si debet.

In Contradictione autem negatio propositi habet subiecto: quia
nempe ea contrarietate pro qualitate augmet quae per-
dit a copula verbali, negatio copulae verbali praeser-
tim est, ut mutetur qualitas.

In Subalternatione igitur negatio propositi subiecto, et multiplex
quantitas propositi, secundum quae illa augmet subalternatione:
quia vero illa negatio mutat et illa quantitates, id est
velia negatio propositi subiecto, ubi ubi eadem supra
concordat verbali concurrunt, sese mutuo redundant,
sic quae propositi retinet qualitates.

Porro haec omnia valde utilia ad intelligendam
significationem in quibus deest, particulae non, quae
dividitur

Caput secundum

De propositis modalibus.

Propositum modale dicitur ea, in qua exprimitur
modus quae praedicatur conuenit subiecto.
in omni autem propositum modali, sic distinguen-
da sunt. Dicitur, modus et copula

dicuntur id quod remanet sublati, modus et
 copula ut latet, sic in hac proone, hoc est necessa-
 riasat. hoc patet et dicitur.

Modus proonii proprie quadruplex est: neces-
 se, contingens, possibile, et impossibile.

Modus autem aliquando est nomen: ut necesse
 contingens, aliquid vero adverbium, ut necesse
 sic contingens dicitur de unguis, aliquid proonii dicitur de
 his de nomine: ut hoc necesse est necesse, alia
 vero, modalis de adverbio: ut hoc est necessariasat.
 Distinguitur autem inter se, primo proonii in modalis
 de nomine, modus est modalis, id modalis de adverbio
 hoc modalis dicitur de propria copula, ut patet in quod dicitur,
 hoc aliquid.

Distinguitur secundo proonii in modalis de nomine
 hoc dicitur pariter simul proonii hoc modalis, in
 modalis vero de adverbio, hoc modalis dicitur hoc
 inter et modalis dicitur: ut patet in istis proonii,
 hoc aliquid.

Quod est de quibus dicitur, dicitur in istis dicitur
 ut simul, ne magis quod modalis de nomine, faciat
 de istis, compendiosum dicitur, modalis vero de adverbio
 faciat sensum dicitur.

ut autem de exemplis dicitur, patet haec, sic proonii
 necesse, sedens, potest ambulare, sedens ambulare est
 possibile. licet haec proone communiter existi-
 timentur eundem habere sensum, ita tamen inter
 se differunt, ut patet sit vera, potest vero falsa
 quod ut in istis dicitur.

Patet ista propositio sic solvenda est, dicitur est possi-
 bile, ambulans, appetit quod ipse sit modalis de ad-
 verbio, proonii vero est modalis, tamen non modalis
 ambulans, non vero ambulans, vero igitur, quia tunc
 habet sensum ambulandi, necesse enim est
 in modalis, sedens.
 Patet ista propositio sic solvenda est, sedens se am-
 bulare est possibile, appetit quod ipse sit modalis
 de nomine, quod haec vero, sedens se ambulare,

non ambigunt quod nullus potest nisi sic quod conueniantibus
 capto simul et ambulatione alba igitur ut quia
 impossibile est, ceptione simul et ambulatione se
 recipi in hunc modum
 Notabilis quod non potest facere tantum diuini in vultu
 quia nempe ipsa non conuenit ceptione simul
 et ambulatione sed ceptione et solentia ambula
 di. potest tunc vero facere tantum in dicto: quia
 nempe

Sales etiam sunt hae quod non, quod extirpatus quod
 huiusdam rationis propter habitum damnatum est possibile:
 in ipso potest esse in istis, impium esse in hunc modum possibile.
 Similibus quod pro modo in numerata.

Solent plures in talibus quod non, confundere, alii
 tunc respondendum eas in diversis modis. Distingue
 te ipsos concedendo in tenent diuiso, negando
 vero in tenent, compositis. ^{probat} et supra dictis potest
 non esse adhibenda distinctione sed una ex his simi
 plures concedenda esse altera vero neganda.

Proponitur autem modalis alia est affirmatio
 de dicto et negativa de modo: ut homo est albus
 de modo: alia negativa de dicto et affirmatio
 de modo: ut homo non est lapis est necesse, alia
 affirmatio de utroque: ut homo est albus est necesse,
 alia negativa de utroque: ut homo non est albus non est
 necesse. Similiter ut pro modo modalis est affirmatio
 de modo: ubi nulla negatio cadit supra copula
 vero est ubi est compositum.

in propositibus autem modalibus habet pro quod
 eque talis modi: quod si de negatione, in quibus affir
 matione licet potest sint negative de dicto, quod neg
 vero, in quibus negatio modalis, dici debent simpli
 citer negative, et si sint affirmatio de dicto.

Proter sunt vna et sensu Complectura quadrupti
Vest sunt anes. Coniunctiva. Diminutiva. Co. Disti
males. et Causales. *Exempli. q. hoc dicitur e. q. quatuor*
partibus. et vel. si. quia. aut. equi valentibus. quae
reperiuntur in probis.

Coniunctiva dicuntur illa. quae continent partem
ceteram. et. aut. equi valentes. quae particulas con
iungit. vel. plura subiecta. ut. *Leptus. et. saulus*
hinc. docti. vel. plura quadrata. ut. Leptus
doctus. et. si.

Diminutiva quae continent particula Diminuti
ua. vel. aut. equi valentes. quae particula Diminutiva
subiectum. ut. *Leptus. vel. saulus. loquitor. vel. quadrata.*
ut. Leptus. vel. doctus. vel. datus.

Conditionales. quae continent particula. si. aut. aliquid
equivalens. quae particula. signi. habet. ut. *con. nectio. inter*
partes. probis. Res. vna. facti. contingit. alio. seu. causa
sive. non. ut. si. vel. licet. Dies. Est.

Causales. quae continent particula. pro. aut. aliquid
equivalens. quae particula. signi. habet. ut. *pro. dicitur*
contingere. alio. seu. causa. ut. licet. Dies. Est.

In his autem probis habenda e. praecipua ratio.
ut. *si. enim. re. dicit. et. si. quia. est. equi. valens.*
et. saltem. e. i. n. d. i. c. t. u. m.

Primo. nam. si. *pro. dicitur. particula. nulla. affi*
ciantur. negati. sine. pro. e. affirmati. licet. tamen
illius. partes. sint. negati. ut. planta. non. e. datus.
quae. non. e. substantia. si. vel. ne. dicitur. datus. pro. dicitur.
partibus. quae. sententia. e. negati. ut. licet. pro. dicitur.
ante. illius. partes. sint. affi. mati. ut. equi. e.
sententia. vna. non. quae. e. substantia.

Et. Cuius. si. *pro. dicitur. particula. nulla. affi*
ciantur. negati. sine. pro. e. affirmati. licet. tamen
illius. partes. sint. negati. ut. planta. non. e. datus.
quae. non. e. substantia. si. vel. ne. dicitur. datus. pro. dicitur.
partibus. quae. sententia. e. negati. ut. licet. pro. dicitur.
ante. illius. partes. sint. affi. mati. ut. equi. e.
sententia. vna. non. quae. e. substantia.

De Copulativa

ut. *pro. dicitur. affirmati. sine. pro. e. affirmati. licet. tamen*
illius. partes. sint. negati. ut. planta. non. e. datus.
quae. non. e. substantia. si. vel. ne. dicitur. datus. pro. dicitur.
partibus. quae. sententia. e. negati. ut. licet. pro. dicitur.
ante. illius. partes. sint. affi. mati. ut. equi. e.
sententia. vna. non. quae. e. substantia.

43 falsa licet petrus scilicet si scilicet si scilicet non scilicet
 falsa omni no est hoc proinde scilicet et scilicet
 de ut nempe quia male affirmatiue particula et
 ut autem copulativa negativa licet ut scilicet si scilicet
 et aliter ultra parte. Quia modo negatio cadat supra
 sola copula in talibus. V. C. ut scilicet dixi scilicet non
 et dicitur et dicitur si aliter scilicet ex iis quod dicitur
 non conveniat petrus quippe hoc bene negatur
 particula et
 dixi de modo negationis. Cadit supra sola copula
 si enim cadat supra factam copulativa, ad veritatem
 proinde, et dicitur scilicet ex omni parte. V. C. ut
 hoc proinde scilicet nec scilicet nec scilicet, sit ut scilicet, ut scilicet
 et dicitur scilicet non scilicet, ut scilicet proinde scilicet non
 cadat licet enim non scilicet, sita bene scilicet, falsa et
 omnino illa proinde.

et proinde si iunctiva sit ut scilicet, sufficit scilicet
 in aliter ultra illam parte, licet enim scilicet non
 et scilicet modo scilicet scilicet, ut scilicet hoc proinde
 scilicet ut scilicet ut scilicet. ubi proinde omnia bene sunt
 opposita ne esse et proinde ut scilicet ex una parte
 falsa ut scilicet et aliter. V. C. ut scilicet scilicet scilicet
 scilicet ut scilicet scilicet ut scilicet.

Quia est apud per se aliquis, an proinde iunctiva
 ut scilicet scilicet ubi ultra proinde scilicet ut scilicet, et scilicet
 nempe quod scilicet scilicet non sunt opposita:
 V. C. scilicet quod scilicet sit scilicet scilicet et scilicet
 ut scilicet sit hoc proinde scilicet et scilicet vel scilicet.
 si scilicet sit scilicet proinde iunctiva tunc est scilicet
 quia, inquit, scilicet scilicet quod sunt coniuncta. ut scilicet
 scilicet, qui male dicitur scilicet scilicet et scilicet, non scilicet
 scilicet scilicet, quod intentat scilicet scilicet scilicet ut scilicet qui
 male dicitur scilicet ut scilicet scilicet scilicet: quippe
 non scilicet scilicet quod male dicitur scilicet scilicet ut scilicet
 et eandem scilicet, qui ieiunaret scilicet et scilicet scilicet.

non esse que est in indulgentia, concessa sub condi-
tione ieiunii. huiusmodi gratia per se observandi: hoc
que et similia aliter da sunt.

Ad id idem quod aient, sed ne hinc diiungere
qua sunt coniuncta, respondendum e non sic ea dii-
iungere, quasi unum membrum de cludat, sed et tur-
bit tenet, quod ad illius veritatem aliter sub membrum
supplicat.

Primo Conditionalibus

ut proo Conditionalis affirmativa vera sit, re-
quisitum laqueum inter partes connectis, ut una
parte posita altera quae sequenda sit. ut: licet forte
ingeniosi nec studeant, nec proinde docti fiant, verum
tamen e hoc proo, si ingeniosi studeant, docti fi-
ent. tale namque e inter partes connectis ut posi-
to quod ingeniosi studeant, docti infallibiliter fiant.
Est autem Conditionalis negativa vera sit, requisi-
tum ut nulla sit inter partes connectio. ut: non
si deus e, nisi se i coram hoc impune peccavit

Primo Causalibus

ut proo Causalis affirmativa vera sit, requiritur
ut in loca illius partes vere sint, et ut una pars
contineat alterius causam. ut: hoc proo, quia sol
est, dies e, vera e, quia sol ortus e, et quia dies
e, et quia in tempore solis totus e causa dies. falsa vero
e hoc proo quia hoc e ael est realis. licet enim hoc
sit ael et realis, quia tamen aelitas non e causa ra-
elitalis, falsa e proo.

ut autem causalis negativa vera sit, satis e quod
una pars non contineat alterius causam. ut: pro-
terea ex hac proone, non quia hoc e ael e realis

Articulus posterior

Primo nihil ex possibilibus
proo ex possibilis dicitur cor, quae est obiectum

haec loquitur sententia dicitur existere per se non, da
 tionem se idem autem est exclusiva, exceptiva,
 sed copulativa, comparativa, inceptiva, et
 de his dicitur.

Exclusiva dicitur de subiecto sic dicitur aliquid particulari
 exclusivum dicitur supra subiectum quod dicitur esse

Exclusiva dicitur, quae continet aliquid quod non particula
 exclusiva puta, solus, tantus, hic, plerumque est, exclusiva
 de subiecto, exclusiva de predicato, exclusiva
 de utroque.

Exclusiva, de utroque dicitur aliquid particulari
 dicitur supra subiectum, quod dicitur esse
 est prima quae est affirmativa de particulari exclusiva
 de dicto. Idem hoc est doctrinae capax. ex. ponitur autem
 duabus, scilicet, quod nunc quod futurum, predicatum affirmativum
 subiecto, altera vero quod dicitur quod aliquid subiecto exclusivum
 eod. est predicatum hoc naturae modo. hoc est doctrinae capax
 subiecto aliquid autem est doctrinae capax.

Secunda quae est negativa de particulari exclusiva,
 affirmativa vero de dicto: ut non solus homo est sensitivus.
 ex. ponitur affirmativa ad predicatum subiecto
 huiusmodi et altera etiam subiecto, hoc naturae modo. hoc
 est sensitivus, aliquid etiam aliquid est sensitivus.

Tertia quae est affirmativa de particulari exclusi
 va, sed negativa de dicto: ut solus Deus non est mutabilis.
 huiusmodi ex. ponitur excludendo predicatum a subiecto simul
 quod ipsum attribuendo ceteris omnibus subiectis hoc modo
 Deus non est mutabilis, cetero omnia sunt mutabilia.

Quarta quae est negativa huiusmodi de particulari exclusi
 va, huiusmodi de dicto: ut non solus homo non est sapiens.
 ex. ponitur excludendo primum subiecto et ab aliquibus
 huiusmodi subiectis, hoc modo, hoc non est sapiens, aliquid
 etiam aliquid non est sapiens.

Exclusiva de predicato est ea in qua particula
 exclusiva dicitur supra predicatum: sicut quod multi
 plex distinguitur sicut exclusiva de subiecto. sed in
 tanta confusione causa hoc unum est compositum

habetur e hactenus seipso capax. ex ponitur duplex 46
propositio, quatuor una predicata attribuitur
aliter ad id quod in se aliud non habet, predicatum
excludit ad id e hactenus, hoc modo habetur e sensus capax
habetur non e capax per se hactenus actionis, iuxta rationem.
De contextu species et propositionum iudicandum e sicut
De excluditur de subiecto.

Ex clausura de subiecto simul et predicato e ea
in qua particula excluditur, cadit ad supra subiectum
distinctionem, sed unum esse magis sufficit. habet e hactenus
e hactenus sensus capax. ex ponitur duplex propositio
subiecto simul, quatuor una predicata attribuitur
distinctionem, nobiliter predicatum subiecto exclu
notandum e id e predicatum, sed et nobiliter attribuitur
hoc modo habetur e sensus capax, non autem rationis
capax. De contextu species e iuxta rationem
iudicandum e sicut componendo eas quae dista sunt
De excluditur de subiecto, sed de excluditur de predicato.

Ex ceptiva dicitur ea, quae continet particula
ceptiva puta habet, quia aliquid aliud e hactenus
habet e vel omnia a se hactenus, vel negatione e hactenus
vel negatione de predicato.

omni no a se hactenus ut e hactenus hactenus dicitur e hactenus
hactenus, sic ex ponitur. Deur non e hactenus hactenus, contextu e hactenus
sunt multatio

negativa de subiecto ut non e hactenus hactenus
quadrupe, sic ex ponitur hactenus non e quadrupe, aliquid
hactenus ad non e quadrupe, nec

negativa de predicato ut e hactenus hactenus
non e hactenus, sic ex ponitur hactenus e hactenus, contextu e hactenus
non sunt hactenus.

Reduplicativa, dicitur ea, quae continet aliquid
ex hactenus aut similes particulas, quae hactenus
in qua hactenus, ut, ut sic, v e hactenus hactenus e hactenus
hactenus, ex ponitur, per hactenus hactenus, hoc modo

44 aut quia e aut e reductio nisi mixta particula
re duplicativa. de signant causa totale proprie
qua predicata convenit huius. sic in propositione
callata, quatenus, de signat aalitate te causam
totale aut dicitur reductio. quam sicut
falsu e hoc pro, hoo quatenus sublatio e inali,
quia substantia non e causa aalitate.

Comparativa dicitur eor, quae continet gradum
comparativum vel aliquam particula comparativam,
puta, magis, minus, &c. nix e lacte candidior.
ut autem eiusmodi pro affix materia sit vera, sequi
dicitur ut predicatum quod uni comparatio tribuitur
in gradu comparativum ubi ipse comparativus conve
niat in gradu positivo. verba igitur e alleba pro
quasi quod ex ipso expositio e, nix e candidior
la pro candidior, sed nix e candidior, falsum
e hac nix e angelus candidior, quia angelus non e
candidior neque e huiusmodi, sicut nec capere.
In ceptiva dicitur eor, quae constat vel bo in ce
ptivo ut petrus comulavit. sic ex ponitur petrus
tene se habet immediate ante matre se habebat
desiderio, quae constat vel bo desiderio. ut petrus
motus huiusmodi ex ponitur, petrus vivit proxime postea
non amplius vivit.

Staculus sextus
De vi qua pertinet ad sectionem
mentis generationem

Sectionis mentis operatio vocatur discussio,
illatio, ratiocinatio. Dicitur discussio quia e veluti
eius res ab una parte ad altera. illatio quia e tra
hitio unum in se ipso ex alio. ratiocinatio, quia res
probanda ratione continet argumentatio, quia e
et quae menti elocutio. argumentatio autem e creatio

rei dulcia fidelis fieri.

148

Hanc mentis generationem spectavimus sub nomine
argumentationis: atque habemus primo de partibus
argumentationis in genere. deinde de eius specie
sub his deinde de syllogismo peritatis.

Capitulum primum

De partibus argumentationis in genere
In omni argumentatione tria sunt distingueda
antecedens, consequens, et consequentia.

Antecedens est una vel multiplex propositio, unde
in partibus consequens.

Consequens est illa propositio, quae inferitur ex
antecedente.

Consequentia est connectio consequentis ex parte
antecedentis.

In hac videlicet argumentatione

homo est animal
ergo homo est vivens

Pro ista propositio vocatur antecedens, probans, consequens.
huius connectio cum illa, vocatur consequentia.

Consequens potest esse verum, ubi huiusmodi nulla est
consequentia: ut si dicatur

omnis homo est subalternans

propter hoc est vivens

Consequens non potest esse falsum, ubi huiusmodi con
sequentia est bonas: in hoc syllogismo

omne animal est corpus

omnis homo est animal

propter hoc est corpus

Consequentia potest dupliciter esse in talis nomine
rationis materiae et rationis formae.

Bona est rationis materiae, cui consequens ex antecedente
deducitur, ut de nomine huiusmodi connectio: ut

hoc est animal
ergo hoc est vivens

Bona autem e ratione facta ut consequens infer
tur ex antecedente ob le gittima potest p^{ro}poni q^uo d^{ic}
p^{ro}positione ut in hoc syllogismo

omne honestum est exequendum
omnis virtus est honesta
ergo omnis virtus est exequenda

ergo vero ob consequentia bona e ratione idem man
uli in simili hoc u^o p^{ro}poni se d^{ic} p^{ro}positione ex
vero concludi potest falsu^m. Ne autem bona ratione
p^{ro}poni, uli in simili hoc u^o p^{ro}positione nunquid
ex vero concludi potest falsu^m?

De Caput secundum
de precibus argumentationis

Sex universi sunt argumentationis generi
inductio, exemplum, dilemma, sorites, syllogismus,
et enthymema.

Inductio e argumentatio in qua ex multis quor
nibus singulis sufficienter enuncatis infer
conclusio ulti^o. sc:

terra e substantia corporea
aqua e substantia corporea
aer e substantia corporea
ignis e substantia corporea
ergo omne elementu^m e substantia corporea.

Notandum autem e quod ut inductio convincat, equi
tatur omnia si non tati u^o enumerata. In potest tati
condi si quis non valet sequens inductio.

Equidentia e inter duo vitia
Comparantia e inter duo vitia
Similitudo est inter duo vitia
ergo omⁿ vitium e inter duo vitia

non in qua valet iustitia nam q^uo non e inter duo
vicia. si quis autem in tali bus inductio quibus consequen
tia ne est, potest tati u^o ab eo ut ex ceptione affe^{ct}at
ratione q^uo dispositio quasti affe^{ct}ate non valet
tenere ut con victus.

Exemplum est argumentatio in qua ab uno 80
vel pluribus singularibus aliquid concluditur
sub aliqua similitudine. ut

Christus pro nobis passus est
ergo et nos debemus pro christo
Videmus namque est argumentatio multae constantis
pro similibus et quibus in nobis contra adverte ad
concluditur. ut si quis sic arguere a parte sua contra
pat. Cat. facit. dicente. Quentis nec / me adul
nec finitur nec infinitus, sed ea inde finitur?

vel mundus habet istos vel non
si habet istos, est finitus
si non habet istos, est infinitus
ergo mundus vel est finitus vel infinitus

Hoc argumentum se plus dicitur esse multae
vel quia ultra quae potest velut duplici corne dicitur
la si u. scilicet

Solatio seu gradatio est argumentatio multae
constantis pro similibus sic dispositis. ut praedicatio
prima sit subiectum secunda, et praedicatio
secunda sit subiectum tertiae, sic quae deum capis
dicitur donec pro conclusione praedicatio ultima
attribuatur subiecto prima; unde dicitur argu
mentatio a primo ad ultimum. ut

omne homo est animal
omne animal est, vivens
omne vivens est corpus
omne corpus est substantia
ergo omnis homo est substantia

Hoc autem argumentatio proponi potest
ordine inverso, sicut intellectu facillimum est.

Syllogismus est argumentatio in qua ex duabus
propositionibus tertia necesse est concluditur
ut

omne honestum est laudandum
omnis virtus est honesta
ergo omnis virtus est laudanda

non tamen cogitur virtus pro virtute, sed pro virtute
et, ut concepitur pro virtute id est duabus virtutibus.

87
prohibet conclusionem negatam non capit habere
syllogismi unius sit tunc modo contingat
Enthymema est argumentatio in qua ex uno proprie factis
altera: ut
omnis virtus est honesta
sicut virtus est caritativa
Enthymema igitur in eo tantum a syllogismo differt quod in
ipso retineatur terminus unde enthymema vocari debet syllogismus
provisus pro argumentationis specie est syllogismus qui
nempe ne lapsus conclusionis certitudo arguente aliter
non facit ut quid quod concludunt nisi in gradibus
syllogismos sedem possunt de solo ipse sit syllogis-
mus impositus

Caput tertium

De syllogismo per se

In syllogismo tria universis consi de ratione sunt spec-
tata, etiam et varia eius species.
Mutata a syllogismo constituit in eis mota et
fieri ea ut sit dispositio.
Examen syllogismi pendet primo a principiis
in quibus nititur syllogismus. Deinde a sequentiis
id est obiectivis. tertio a reductione syllogismi
imperfecti ad perfectum.
Species syllogismi intelliguntur ex variis illius
dispositionibus

Athicus primus
De materia syllogismi

Materia syllogismi duplex est, proxima et remota
proxima sunt premissae ex quibus constat syllogis-
mus. Remota vero, sunt illi ex quibus constat
premissae syllogismi quippe syllogismus constat ex pro-
missis et premissae constat ex illis.
Isti autem in syllogismo tres tantum sunt, maior
extrema, minor exrema, et medius tres. et
Medius exrema in eo dignoscitur quod com-
nitur sit sub conditionis huius, Clavis ut quic-
que unius est talis medius vero et minor exrema
hinc dicitur maior.

Minus extreme eo dignoscitur quod conuenit 82
 niter ut tunc conclusionis utq; C. talis ut plurimum
 minus ut te duobus aliis hinc qd dicitur minus
 e. modus hinc ex eo dignoscitur quod conclusio
 ne o. in mediatur utq; C. talis ut plurimum
 uniuersalior minore extremo, et minus uniuersa
 hinc maiore extremo hinc dicitur modus
 proportionales in syllogismo hinc talis hinc
 prima maior quia nempe continet maius extre
 mus e. qd ut plurimum uniuersa talis co. hinc
 secunda uocatur minor quia nempe continet
 minus extreme, e. qd ut plurimum minus extre
 s. hinc uocatur conclusio ut corse que no. quia
 nempe ex aliis concluditur et se quilibet maior
 aut et minor uocatur premissa quia nempe
 premissa hinc conclusioni.

Postea licet istius ex his quod modis constat et
 quod hinc p. p. ex duobus hinc, hinc uocatur hinc
 hinc hinc quia nempe hinc hinc hinc de hinc hinc
 et maior extreme in maiore p. p. et conclusio
 ne i. minus extreme in minore p. p. et conclusio
 ne i. modus hinc in a. p. hinc hinc hinc hinc
 syllogismus hinc hinc hinc hinc hinc hinc

omne aal e. inueni
 omnis hinc e. aal
 qd hinc hinc est inueni.

In hoc syllogismo inueni est maior extreme hinc
 minus extreme aal modus hinc prima p. p.
 uocatur maior: secunda minor: hinc conclusio.
 Nam maior p. p. constat ex maiore extreme hinc
 medio hinc: minor, ex minore extremo et medio hinc
 conclusio ex maiore extremo et minore extremo.

Articulus secundus
 De forma syllogismi

Forma syllogismi e. hinc hinc hinc hinc hinc hinc
 concludendum. duplex e. figura et modus.

De figura phusica
De figura syllogismi

Figura tertio e trove dispositio: hisperag
prima figura e ea in qua modus tres e
subiectu in maiore pparte. et pte in minore
ut in sequenti sylmo

omne aal e sensitivum
omnis homo e animal
ergo sensitivus est animalis.

Secunda figura e ea in qua modus tres e
pte subiectu in utraque pte: ut

Nulla virtus e huiusmodi
omnis interfectio e huiusmodi
ergo nulla interfectio e virtus

Tertia figura e ea in qua modus tres e subiectu
in utraque pte: ut

omnis virtus e amabilis
omnis virtus e difficilis
ergo aliquod difficile e amabile.

Quarta figura syllogismi motu figura: memoria invenit
De cauto expressi sicut hoc ut siculo

sub. pte. prima. secundas bis pte.
tertia bis sub.

Et hoc hic figurae quatuor addidit per Galen
tenus, quae videtur quatuor primae in quatuor
nempe modus tres e habens ponitur pte in
prima, et subiectu in secundo pte. ut

omnis homo e aal
omne aal e sensitivum
ergo aliquod sensitivum est homo.

Uterque haec figurae eadem e ac prima, ut attende
ut in commentariis logico

Paragraphe posterior
De modis syllogismorum

Modus syllogismi e p[ri]mo secundum quantitatem
et qualitatem. In p[ri]mo aptus ad conclusionem.
Modi autem in les non nisi numerantur, quoniam
singulis sequentia verba vocibus exprimentur

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Casalipton,
Celantes, Faelio, Sapientis, Fide, Comaru,
Cesare, Camentes, Festino, Baroco, Darapti,
Feslapon, Dymamis, Datisi, Cotaride, Festilon.

Et his modis non primi pertinet ad prima figura
quatuor sequentes ad secunda, sex reliqui ad tertia.

Et e modis prima figura quatuor priores dicuntur
aut directi, quoniam vero posteriores dicuntur in
directi, omnes modi secunda et tertia figura sunt
directi.

Modus autem directus dicitur ille, in cuius con-
clusionis maius extremum e predicatum, in directu
vel, in cuius conclusionis maius extremum e subiectum.
affertur ut patet ex exemplis
in singulis supra dictorum verba vocibus obser-
vanda sunt, hoc pariter prima syllaba (causa) est
tunc metri causa, et in his syllabis quatuor vo-
ces: a, e, i, o

prima syllaba designat maiorem propositio secunda,
omni modo, tertia conclusionem.

vocalis a, designat propositio utile affirmante.
E, o, i, negante. I, u, uiculae affirmante. a,
uiculae negante, uicula uiculae negante
haditis, aserit a negat E, etc

Hinc facile e syllogismos conicere in singulis modis.
Nempe scilicet considerandus sit syllogismus in Barbara
primo, quia ille modus pertinet ad prima figura
modi huius debet et tertia in maiore et prima in
minore: secundo, quia in singulis syllabis repe-

85 ritus a syllogismus constare debet ex tribus
 propositis velibus affirmativis. sed in se latent
 maior debet esse utroque negans: minor utroque affir-
 mans: conclusio utroque negans. Idem videtur in dicto
 de coherens modis iuxta regulas non praescrip-
 tas
 attendendum potest esse ad quod figuram pertinet quilibet
 modus: et an sit directus, an indirectus, a quaer-
 tionis singulari modis ut exemplum hoc. Item de modis
 sunt.

Modi directi primae figurae

Bat omne honestum est amabile
 Ca omnis virtus est honesta
 Ra. \forall ois virtus est amabilis
 Ce^{na} nullus animal est immortalis
 La ois homo est animal
 Gent. \exists o nullus homo est immortalis
 Pa ois beatus christi est beatus
 Pa aliquis pauper est servus christi
 Pa \exists o aliquis pauper est beatus

Te nullus impius est gratus deo
 Ri aliquis homo est impius
 Pa \exists o aliquis homo non est gratus deo
 Modi indirecti
 primae figurae

Ba omne honestum est amabile
 Ra omnis virtus est honesta
 Lip. \exists o aliquod amabile est virtus

Ce
Lan
Ses.

Nullus aal est immortalis
om hoo est animal
go nullus immortalis est homo

Da
Bi
Sis.

om deus christi est beatus
aliqui pauper est deus christi
go aliqui beatus est pauper

Fa
Mo.

om spiritus est substantia
nullus corpus est spiritus
go aliqua substantia non est corpus

Fi
Se
Som.

aliquid brutum est bipes
nullus hoo est brutum
go aliquid bipes non est hoo

Hi quinque modi probationes sunt in directis ut
propter in quibus minus extremum est subter conclusionis
Deo autem dicuntur indirecti, quia concludunt contra
expectationem audientis, quippe ut conclusio sit ma-
gis minus extremum debet predicari de minore
extremo, non vice minus extremum de maiore
extremo v. c. nullus est diabolus hoo est aal, qual
aal est hoo.

Ca
Re.

Modi secunda figura
nullus honestus est vituperabile
om vitium est vituperabile
go nullus vitium est honestus

Ca
mes
Ses.

om aal est sensitivum
nulla planta est sensitiva
go nulla planta est animal

824
Fes
si
No.

Nulla virtus est vituperabilis
aliquis ~~habet~~ habitus est vituperabilis
ergo aliquis habitus non est virtus

Ba
Ro
Co.

omne meritum est liberum
aliqua actio non est libera
ergo aliqua actio non est meritum
Modi Sexta figura

Da
Rap
si.

omne hoc est doctrina capax
omne hoc est animosum
ergo aliquid aale est doctrina capax

Le
Lap
et
Di
Pa
Mit.

Nulla virtus est fugienda
omne virtus est optima
ergo aliquid videtur est fugiendum
aliquis hoc est doctus
omne hoc est animal
ergo aliquid aale est doctus

Da
si
si

omne hoc est visivum
aliquis hoc est albus
ergo aliquid albus est visivum

Bo
Cat
Do

aliquid aale non habet pedes
omne aale est loco motivum
ergo aliquid loco motivum non habet pedes

Le
Di
Jon

Nullus virtus est amandum
aliquid virtus est iucundum
ergo aliquid iucundum non est amandum

altes

a

7

ds

nd

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

Regulæ Communes Syllogismorum.

- 1^a Terminus esto triplex major mediisque minorque.
- 2^a Latius hunc quam præmissæ Conclusio non vult.
- 3^a Ipsaque non unquam medium concludere debet.
- 4^a Aut Semel aut iterum hoc medium generaliter esto.
- 5^a Nil sequitur geminis ex particularibus unquam.
- 6^a Utraque si præmissa neget nihil inde sequetur.
- 7^a Ambæ affirmantes nequeunt generare negantem.
- 8^a Pejorem sequitur semper Conclusio partem.

Regulæ Speciales Syllogismorum

In 1^a Figura.

Sit minor affirmans, nec major particularis

In 2^a Figura.

Præmissa una negat, nec major particularis.

In 3^a Figura

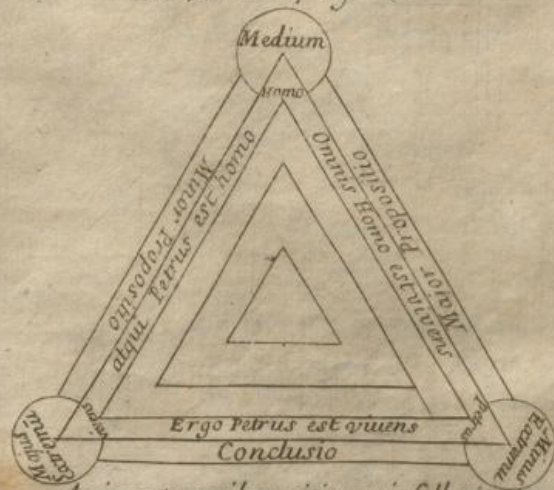
Sit minor affirmans, Conclusio sit Specialis

In 4^a Figura

Major ubique affirmat, generalem sume minorem, si minor affirmet
Conclusio sit Specialis: Cùmque negans modus est tunc sit major generalis.

Quatuor Figurae

Sub præ, tum præ præ, tum Sub Sub, denique præ Sub
Dispositio Syllogismi

Axiomata quibus nititur vis syllogismi

Dictum de omni: Dictum de nullo: vel quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: quæ non sunt eadem uni tertio: non sunt eadem inter se

Axioma quo bonitas cujusque syllogismi dignoscitur

In omni syllogismo duo sunt præmissa judicîa; quorum altero contineatur altero contenta ostendatur Conclusio

Articulus sextus

De proprietatibus quibus nihil est vis conclu-
dendi in syllogismis

Præsumat syllogismi principia alterum pro
syllogismo affirmativo, quod appellatur dictus de omni
alterum pro negativo dictus quod appellatur dictus de
nullo
dictus de omni sic appellatur quod quod affirmativo de aliquo
hoc nullo communi affirmati etiam possunt de aliis eius
inferribus, aliqua de aali utlibet affirmati alterum
hærentibus affirmati idem sit de homine et lu-
to, quia homo et brutum continentur sub aali
quod et de necessitate concludit sequens syllogis-
mus

Omne aal e sensitivum
omnis homo est animal
ergo omnis homo e sensitivus

dictus de nullo sic explicatur, quod quod
negativus de aliquo hoc communi, negativus
negativus debet de aliis eius e iis inferribus
aliqua de animali utlibet negativus quod sit
immortale idem quod negativus debet de homo
et brutum quomodo necessitate concludit sequens
syllogismus

Nihil aal e immortale
omnis homo e animal
ergo nullus homo e immortalis

scilicet hoc principium admittatur communi aalia
quod, quod a hærentibus tota in præmissis distinguit
et simul pro syllogismo affirmativo quod sunt eodem
modo sunt eodem modo sic in hunc modum aliter

89 ubi de dicto de sig. ides in conclusione inferretur
e lentibus, quia in praemissa ambobus illi sig. praesent
identificati quod uno sig. sig. puta ad animal
secundu. pro hoc legimus negativis ea quae sub
id est ad aliquos sensus ^{ad istum} vero non est idem ut ille
sensu, non sunt eadem inferre. sic in conclusione syllogi
non allati pro dicto de nullo negativis in oratione de ho
mine, quia in maiore negatur de animali
in minore versat identificat ad hominem

Articulus Quartus

De Regulis Syllogismorum

Syllogismus est regula alia habet generales nempe
quae in omnibus syllogismis servandae sunt, etiam
vnde particulariter quae singulariter servandae
propriae sunt

Regulae Generales

Primo habet generales syllogismorum Regula

Primo omnis syllogismus debet constare tribus tantis
terminis, nec pluribus, nec paucioribus, non debet con
sistere ex voce ad alia quatuor ad sensum alii qui enim non
est verum est principium per se non allatum, quod servanda

Secunda nos dicitur habet minus debet in una talia praemissa
termini termini distributivi, pro omnibus nempe ad singu
lis et in imperatibus. Defectu huius Regula non
valet sequens syllogismus

aliquid est rationale

omne brutum est animal

ergo aliquid brutum est rationale

tertio habet minus qui non distribuitur
in praemissa non debet distribui in con
clusionem, quia non potest concludi a

particulari ad omni universale: quod ob id non valet
sequens syllogismus

in conclusione, quia non debet concludi a particulari
ad universale, quod ob id non valet sequens syllogismus
non est substantia
nihil est substantia
ergo nihil est substantia

Similiter substantia dicitur particulariter in maiore
propositione, veliter vero in conclusione, quod ut intelligas.
Nota quod in propositionibus affirmativis tempus ponitur post
verbum, in negationibus vero tempus ponitur ante
distributive: nam si dicitur omne est substantia,
tempus est, si autem dicitur aliqua substantia, non valet esse aut
est omnis substantia, ubi vero dicitur nulla substantia, tempus est
substantia, ubi vero dicitur nulla substantia, tempus est
substantia non sumatur distributive in maiore propositione
hinc dicitur syllogismus, sumatur vero distributive in
conclusionem.

Quarta regula: nihil debet poni in conclusione, quin
nihil fuerit in aliqua ex premissis, quod ob id
non valet sequens syllogismus

omne verbum est substantia
homicidium est verbum
ergo homicidium est substantia

Quinta, modus verborum non potest debet ingredi concludi
non: alioquin enim ipse non differret ab alio, sed
per se patet, ut patet sequenti syllogismo videlicet

omne verbum est substantia
homicidium est verbum
ergo homicidium est substantia

Sexta, ex praemissis particularibus nihil concluditur
universale, quia non valet sequens syllogismus

aliquid vivens est rationale
aliquid vivens est plantae
ergo alicuius plantae est rationale

Nota nihil concludi universale: concluditur enim aliquando
si maius: ut in sequenti syllogismo

aliquid vivens est animal
aliquid vivens est brutum
ergo alicuius brutum est animal

Septimo ex praemissis negativis nihil concludi
potest nisi forte; quia ob hoc non valet sequens syllogismus.
Nullus lapis est vivens.
Nullus homo est lapis.
ergo nullus homo est vivens.

Quia cathare regula notandum est aliqua propositio
videlicet negativa, quae praemissa habet affirmativa,
qualis est minor sequentis syllogismi.
qui non credit deum non salvabitur.
impium non credit deum.
ergo impium non salvabitur.

Minor propositio intelligenda impium est non attendendum
quod quidam loquuntur ipse est affirmativa, ut patet
effinitur in qua intelligenda aliqui enim essent pro
hoc sed minor non in maiore, pro subiecto ponitur
non ideas, in minore vero ponitur pro praedicato
Ceterum

Septima. Conclusio debet sequi deinde sequi antecedentem
si patet si aliter patet pro nisi patet sit negativa con
clusio proque debet esse negativa si aliter patet pro nisi pa
tet sit pro si conclusio, conclusio debet esse particularis.
Hae regulae secundum utramque partem ut valet in sequen
ti syllogismo

Nullus impium est quatuor deo.
aliquis homo est impium.
ergo aliquis homo non est quatuor deo.

Regulae particulares

Practere prima dictarum generalium regulae qualis habet
forma duas habet sibi particulares, quae quidem omnes
nisi sunt secunda et sexta regula generalis: si con
da autem memoriae causa ut siculis exprimentur.

Primo prima figura

sit minor affirmativa, nec maior sit specialis.

Primo regula. ex minore negativa nihil concluditur
si forte in prima figura; quia ob hoc non valet sequens
syllogismus.

92

omnis homo est vivens:
 nulla planta est homo
 ergo nulla planta est vivens

Ratio huius regulae est, quia aliqui concluduntur a
 a non distributo ad distributum contra hanc regulam
 generale, nimirum si minor sit negativa, conclusio
 quae erit negativa, ut patet quia sequi debet de termino
 antecedente passivo. aliunde vero minor est affirmativa
 hinc, quia ex ea per se negativis nihil concluditur,
 nec potest esse ambae negativae: quod ostenditur ex
 hoc quod est pars praeterea praemissae et conclusionis,
 tunc scilicet particula sit in maiore affirmativa,
 universaliter vero in conclusione negativa, quippe cum
 praesens ablativus sit in praemissis affirmativa
 pro tempore sumitur particula sit, in negativis
 vero tempore utitur ad distributum.

Excipiuntur ab hac regula praemissae, et huiusmodi
 in quibus non idem legitur in eo in eodem modo, sed eo
 modo quod hi duo modi sunt indirecti, idcirco
 magis debemus huiusmodi particulas sit in conclusi-
 one cuius est veritas, magis in his modis est particu-
 laritas

Secunda Regula est maiore particulari, nihil contra
 distat in primo parte, sine quo non valet sequens
 syllogismus.

aliquod animal est rationale.
 omne brutum est animal.
 ergo aliquod brutum est rationale.

Ratio huius regulae est, quia quod dicitur de termino
 praecipuo ad distributum pro est contra secundam re-
 gulam generale, non quidem: distributum in maiore
 parte, quia neque est illius subiectum, ipsa autem hypo-
 thesis particularis, neque est distributum in minore,
 quia neque est illius pars, ipsa autem, in superiore scala,
 debet esse affirmativa, unde vero pro in affirma-
 tiva debet sumitur particula sit.

Excipitur ab hac Regula praemissae, nimirum quia
 cum illius minor sit negativa, magis dicitur in ipsa
 distributum

pro secunda Regula

pro eatura negans: ne maior sit peioris

prima Regula. in secunda figura aliter
 promissa debet esse negativa. ratio est quia si
 utraque foret affirmativa modus tertius, qui in hac
 figura est ultimus, potest in neutra. Distribuetur
 tunc, quod ob id non valet sequens syllogismus
 omne vivens est substantia;
 omnis lapis est substantia;
 ergo omnis lapis est vivens.

secunda Regula. in sexta figura conclusio
 debet esse particularis, ratio est quia cum ^{premissis} illa
 regula minor debet esse affirmativa, minus est hominum
 non distribuitur tunc in ipsa, ut potest cuius est potest distri-
 bueretur a conclusione, si ipsa foret universalis,
 ut potest cum sit illius subiectum, quod ob id non valet
 sequens syllogismus.

Omnis homo est doctrina capax.
 Omnis homo est animal.
 ergo omne animal est doctrina capax.

Articulus Quintus

Reductione syllogismorum
 Ex omnibus syllogismorum modis quatuor distincti
 sunt figurae nempe.

Barbara, Celarent, Darii, Ferio.

Sicut et perfecti nimirum quia
in eis evidentiissima est conclusionis necessitas
ceteri vero hinc prima figura, hinc secunda
hinc tertia

Sicut et imperfecti, quia in eis non tam
evidens est conclusionis necessitas, unde fit
ut aliquis conceptus praemissis possit negari
conclusionem.

Ut igitur necessitas conclusionis modorum
imperfectorum clarius fiat inventae sunt
regulae reducendorum syllogismorum in
modis perfectis in perfectos modos
in aliquem nempe et e directis
prima figura Darii, Ferio, Alrosi

Reductio syllogismi Imperfecti
mutatio syllogismi e modo imperfecto
in perfectum. Duplex est ordo
sive et ad impossibile.

Cara graphus

Prior

De

Reductione extensiva

Paraggraphus, Brios De Reductione Offensiva.

Reductio Offensiva e syllogismi mutatio e modo, qd
imperfecto in perfectu, vel potius aliquasul' q'oruu'
conversione, vel etiam aliquando per transpositione grammatice
suj. transpone re autem p'cipuas et maiore p'one re
locos minoris et minoris locum maioris.

In hac Reductione inspectus vel eade conclusio quare
data sit in syllogismo imperfecto, vel talis inspectus
partes, p'cipuas conversione regulas converti p'fectus
in conclusionem negata; idcirco hac Reductione diuina
obstantia, quia ostendit legitima in p'ha conclusionem
quae concessio p'cipuas negata sit, ut autem in h'c
ligas illius Reductionis artificia.

Nota primo quemlibet imperfectu' modu' incipere
ab aliqua consonante, a quibus incipiunt ut
fecti modi, si incipit p' hunc intelliges modus
imperfectus qui incipiunt a consonante B, et
Barbaru' deducendo ee ad Barbaru', qui incipiunt
a consonante C, ut commutates, deducendo ee
ad Celarent, qui incipiunt a D, ad Datis, qui
ab F, ad Festin.

Nota secundo p'cedendo ee in imperfectis modis
quatuor consonantes. D, P, M, C, quae rep'ri
untur vel in medio vel in fine hinc hinc modis
tam ex ista e' nil consonanti bus intelligi p'fectus arti
ficiu' Reductionis altera sine, iuxta sequentes verbu'
culos.

Quod simpliciter verti, q' vero per accidens

Abvult transponi, C per impossibile duci

Quod simpliciter verti hoc e ubi reperitur littera
q' in aliquo imperfecto modo p'p' designata p' ante
cedente vocale convertenda e simpliciter.

Q' vero per accidens hoc e ubi reperitur C in imper
fecto modo, p'p' designata p' ante cedente vocale
convertenda e per accidens.

Abvult transponi hoc e syllogismus deducendus
p' hinc ad modu' in quo reperitur M transponenda
sunt p'cipuas.

C per impossibile duci, hoc e, si syllogismus p' hinc
modo in cuius medio reperitur C multu' in caso
se si locatio non potest reduci obstantia sed tan
tal ad impossibile.

¶ Sit igitur reducendum obnisiue intelligimus

Id est quod est substantia

per nullum corpus est spiritus

¶ Ergo aliqua substantia non est corpus

Primo quia ille modus incipit a littera s. sicut
et ibi reducendum est ad spiritus.

Secundo quia littera s. sequitur vocalem quae
designat maiorem partem, sed hoc convertenda est
per accidens, hoc nempe modo

aliqua substantia est spiritus

tertio quia littera s. sequitur vocalem quae designat
minorem partem, ideo hoc minor convertenda est
simpliciter hoc nempe modo.

Nullus spiritus est corpus

Quarto quia omni sequitur in illo modo transponen-
dam praemissam. hinc autem debet observari, sicut
hinc syllogismus perfectus in

Nullus spiritus est corpus

aliqua substantia est spiritus

aliqua substantia non est corpus

Hae Conclusions esse et ac in genere syllogismo
sed non amplius negati sunt: quia hinc probatur syl-
logismus est in perfecto modo, aliunde vero praemissa
hypothesi concessa, ut patet ex praemissis in praesenti
et syllogismo conceptio deducitur hinc iuxta conversionem
regulas in ceteris quos modis similiter procedendum
est iuxta praecipua huiusmodi modis.

¶ Quia vero haec et haec habent litteram C in praesenti
dico, hinc intelligitur syllogismus factus in his duobus
modis non esse reducendum obnisiue, sed tantum ad singulum
litteram.

¶ Dixi hinc quod licet aliqui modi imperfecti
quae ceteris, Caesare, Camestris habeant C
in initio, non ideo reducendum est, non esse praesenti
illorum modorum reductionem obnisiua.

Paragraphus de
de Reductione ad impossibile

98

Reductio ad impossibile e argumentatio qua
cogitur ad veritatem concludere contradictione
falsa vel contraria alicuius praemissae id conceptae
vel autem impossibile sit decompensatio sine contradic
torias, sive contrarias, et si multo veras, hinc illa
argumentatio vocatur reductio ad impossibile.
haec reductio invenitur e contra veritatem qui conceptis
praemissis audent negare conclusionem eorum syllogis
mus sit in modo imperfecto:
fit autem haec reductio apud me modo contradictoria con
clusionis negatae. At ex ipsa et alia tulla et praemi
sis id conceptis inferendo conclusionem contradictoria vel
contraria alicuius praemissae id conceptae.

Potest contradictoria conclusionis negatae apud me tan
quam concepta, quia nempe, qui aliqua proone negat
tenetur eius contradictoria concedere tanquam veram ut
potest eum duabus contradictoriis necesse sit una ee
vera et altera vero falsa.

Et unus autem reductionis Regulae variae sunt pro
variis figuris ut intelligitur ex le qua libris ver
ficulis.

De prima figura

Maior fit minor, ut sit contradictio maior
Exemplo, Celantes, in quo convertitur ordo

tenetur prioris veritatis est quod in reducendis ad
impossibile indirectis modis prima figura,
contradictoria conclusionis negata in syllogismo
reducendo hinc debet pro maiore syllogismo reducti
maior autem syllogismo reducendi debet ee mi
nor reducti, quod ut clarius intelligatur sit syllogis
mus imperfectus in

ba	ae	in corpore animalium
ca	ae	in planta e inverso
ca	ae	aliquo animalium e planta

99 si quis concepit premissa negat conclusionem sic pro
evidens

primis apertis contradictoria eius de conclusionis
hoc modo. et concepit nulla animalis est planta.

Secundo maiore factis hoc modo minore atque
sic et concepit. se vivens est animalis; unde dicitur
si inferat ergo nulla vivens est planta exit quod syllo
gismus perfectus in

Ce nulla animalis est planta

La se vivens est animalis

Reat nulla vivens est planta

Deinde vero per conversionem sequela inferat conver
tendo simpliciter

ergo nulla planta est vivens.

vel convertendo per accidens

ergo aliqua planta non est vivens.

Hoc autem conclusio prior est contraria posterior
vero contradictoria minori concepta in se de altero

Secundo patet in verticuli quod ita si syllogismus
imperfectus in Ce La atque invertitur ergo de se sequitur
verticuli: nempe minor syllogismi sequendi fit
maior syllogismus deducti et contradictoria conclusionis
negata ponitur ergo minore. hinc igitur syllogismus
imperfectus in

Ce nulla virtus est temperantia;

La se temperantia est virtus.

ergo nulla virtus est temperantia.

Secundo sequela non praescripta resultabit syllo
gismus perfectus in

La se temperantia est virtus;

La aliquid imperabile est temperantia;

ergo aliquid imperabile est virtus.

Deinde vero per conversionem sequela

ergo aliqua virtus est imperabilis

Hoc autem conclusio est contradictoria maioris si concepta
in syllogismo deducto.

Nota igitur conclusionem quae inferat in syllogismo

reductio non tenet in contraria aut contradicto^{rio}
si v. aliter ut praemissa sunt reductio sed
ea aliqua modo concluditur et ut habeatur quod
contra dictoria aut aut contradictoria in contraria

§ 10 Secunda figura

Secunda maiore variatque secunda minore

Sensus est quod in reductio ad impossibile syllogismi
secunda figura vel valet maior et pronine
ponitur contradictoria conclusionis negata unde in
sunt contradictoria minore concepta in syllogismo re
ducendo. sit igitur syllogismus imperfectus in

Re nullus vitium est laude dignus.

Re omni temperantia est laude digna.

Re nulla temperantia est vitium.

Si quis concepit praemissa conclusionem negat et valet
quae non praescripta re nullabit syllogismus perfectus

Re nullus vitium est laude dignus.

Re aliqua temperantia est vitium.

Re aliqua temperantia non est laude digna.

haec autem conclusio est contradictoria minore concepta
in syllogismo reducendo

§ 10 Sexta figura

Sexta maiore variatque secunda minore

Sensus est quod in reductio ad impossibile syllogismi
sexta figura contradictoria conclusionis negata est
maior pro maiore sunt reducti. Secundaque minor
sunt reducti unde in perfectus conclusio contradicto
ria, vel contraria maiore concepta in syllogismo re
ducendo. sit igitur syllogismus imperfectus in

Re nulla planta est sensitiva.

Re omni planta est vivens.

Re aliqua vivens non est sensitiva.

Re nulla regula non praescripta re nullabit syllogismus

perfectus in

Bat or vivens e sensibilibus.

Ba or planta e vivens.

Ra or planta e sensibilibus

haec autem conclusio contraria e majori concepta in pto
et syllogismo

pot. lo ut intelligatur ad quod e perfectus modis,
quod libet imper. perfectus modus e idu. capte, et gido
huc aut. phis. sophi. has quatuor voces. Peronebaltis,
die bates, Lehae Romanis.

Prima vox quinqs syllabis constat. Respondet
quin p. indi. idest. modo prima figura: neque
prima syllaba designat ba alip: secunda, clante
et sic consequenter.

Secunda vox quatuor syllabis constat. Respondet
quatuor modis secunda figura.

tertia et quarta quae continentur in syllaba respon
dent sex modis tertia figura.

In his autem vocibus perbando sunt quatuor vocales
A, E, I, O, quae sepe in hunc in hunc modum dixerit
in prima figura, quippe bat clante de hinc hinc
Celarent in E. Datis, in I. Tizio in O.

Itaque syllaba quae in prima dicitur vocalibus conti
netur significat modum cui ipsa respondet et ducit
ad bat clante, huius neque conclusio e A: syllaba
quae continet E modum cui ipsa respondet et ducit
ad celarent, huius conclusio e E: quae continet I
ad datiis, huius conclusio e I: quae continet O
ad tizio, huius conclusio e O.

De mysterio continetur sequenti verticulo
felix adest solit. erras / phesaps
quod a nois

Appendix de Reductione enthimera
ad syllogismum

Enthimera ut dictus e non aliter a syllogis
mo differt, quod quoniam enthimera ut se hinc
in mente ut maior vel minor syllogismi, quod ob
re ut Enthimera reducat ad syllogismum.

ad dendo tantum e ea ~~ex~~ praemissis quae ~~re~~ ^{re} ~~ten~~ ^{ten} ~~ta~~ ^{ta} ~~est~~ ^{est} ~~est~~ ^{est}
 autem intelligatur utroque praemissis re ten ta p^ut
 hoc sit regulari si subiectus conclusionis non de p^uti
 atq; in eadem dente, signum e de p^ute minore: subiectus
 na q; conclusionis e minor extremus, ex quo est
 mox dno t^o componitur minor: tale e hoc enthi
 me ma

omne aal e vivens
 qd hoc e vivens

Si p^uti conclusionis sit non de p^uti atq; in antecedent
 e signum e de p^ute maiore: p^uti na q; conclusionis
 e maior extremus ex quo et medio t^o compo
 nitur maior: tale e hoc enthi me ma

hoc e animal
 qd hoc e vivens

Potest id enthi me ma te modius t^uer e ille,
 qui in antecedente ponitur vel cu subiecto, vel
 cu p^uti conclusionis: ut aal in enthi me ma t^uer
 mox alla t^uer
 si is praemissa t^uer, facile e enthi me ma sedu
 cere ad syllogismum: namq; si dedit maior, ut in
 p^uti t^uer enthi me ma te, ista componenda e ex
 medio t^o et p^uti conclusionis: hoc modo qd aal e
 vivens; si vero dedit minor, ut in p^uti t^uer enthi
 me ma te, ista componenda e ex subiecto concludi
 onis et medio t^o hoc modo: qd e aal. utroq;
 modo sup^uta habet integer syllogismus

omne aal e vivens;
 qd hoc e animal;
 qd aal hoc e vivens.

Articulus sextus

De speciebus syllogismi

Syllogismus multo modis dividitur.
 primo ratione figurae in syllogismos primos
 secundos et tertios
 secundum rationem modi in affirmativos et negativos:
 in universales et particulares: in directos et indirectos.

affirmationis dicitur ille, qui concludit ^{affirmative} ~~affirmative~~ ne
quibus in se, qui negationis: utique, qui concludit qui
indirecte. ^{indirecte} ~~indirecte~~ utique, qui concludit ^{indirecte} ~~indirecte~~
directe, qui concludit ^{directe} ~~directe~~; indirecte in se,
qui indirecte.

Secundo ratione modi sui dividitur in commune et
expositivum.

Commune dicitur ille, cuius modus sui est ex
his: tales sunt omnes syllogismi facti in novis sed
modo supra expositis.

Expositivus dicitur ille, qui constat modis suis
indirectis: dicitur autem expositivus, quia se quo
libet modis exponit, v. c.

Socrates est græcorum sapiens, simpliciter
Socrates est sophronici filius
ergo sophronici filius est græcorum sapiens, simpliciter.

Quarto ratione quoniam dividitur in simpliciter
et in simpliciter et complexum: in absolute et in
simpliciter.

Simpliciter dicitur ille, qui constat ex quibus
simpliciter, tales sunt syllogismi omnes allati.

Complexus vero dicitur ille, qui constat ex quibus
simpliciter et complexis, v. c.

Si dies est benebita non tuit.
si sol et luna est dies est;
ergo si sol et luna est, benebita non tuit

Circa syllogismo complexum observandum dignum
est quod in simpliciter et solvi. ad de hoc in commen
tario Logico.

absolute dicitur ille, qui constat ex quibus
absolute: quales sunt omnes syllogismi simpliciter allati;
modali vero dicitur ille, qui constat quibus
modalibus, v. c.

omne aal est necessatio vivens.
omnis hoo est necessatio aal.
ergo sic hoo est necessatio vivens

Quinto syllogismus ratione propria dicitur
in demonstratione, dialectica, et sophistica. utro

quas species aliqua supersunt hic explicanda. 207

Paragraphe primus

De
Syllogismo Demonstrativo

Syllogismus demonstrativus dicitur ille qui
constat ex praemissis necessariis ac evidentibus,
et in bona forma dispositis;

duplex autem distinguitur demonstratio a
priori, et a posteriori

Demonstratio a priori est ea, in qua probatur
effectus per causas. ut si probetur homines esse do-
ctrinae capaces, quia est rationalis, hoc nempe
Syllogismo

omne rationale est doctrinae capax
omnis homo est rationalis

ergo omnis homo est doctrinae capax

De demonstratio a posteriori dicitur ea, in qua
probatur causa per effectum: ut si probetur
"homines esse rationales, quia est doctrinae ca-
pax hoc nempe Syllogismo

omne doctrinae capax est rationale

omnis homo est doctrinae capax

ergo omnis homo est rationalis

Paragraphe secundus

De
Syllogismo Diabectico

Syllogismus dialecticus dicitur ille, qui constat ex praemissis tantummodo probabilibus non autem certis et evidentibus. V. C.

id circa quod voluerit, Lydera e mundi mediu
 terra e id circa quod voluerit Lydera
 qd terra e mundi mediu

Syllogismus igitur dialecticus sic dicitur, quasi
 disputatorius: nimirum quia agit de iis,
 de quibus potest disputari in utramque par
 tem, unde dicitur etiam topicus.

Para graphus sextus
 De

Syllogismo Sophistico

Syllogismus Sophisticus dicitur ille, qui
 constat praemissis aut apparenter veris,
 et ipse tamen falsis, aut apparenter in
 bona forma dispositis, et ipse tamen
 contra regulas peccantibus vocatur Decip
 torius seu fallax, quia illud est ad Deci
 piendum.

Triplex autem syllogismus potest esse

Deceptorius: ratione materiae: et ra¹⁰⁶
tione formae: et ratione utriusque.

Ratione materiae syllogismus Deceptorius
est ubi constat praemissis apparentet veris,
re ipso tamen falsis &c.

Habes quod non amisisti
non amisisti centum nummos
ergo habes centum nummos

Deceptorio est in maiore propositione, quae ap-
paret vera re ipso tamen falsa est, quod
quis nunquam habuit, illud non habet, et
amissis illud non amiserit.

Ratione formae Deceptorius est, ubi videtur
habere legitimam formam, quam tamen
non habet. Tales sunt sequentes syllogismi.

Libere et relicte potest amittere vitium
laxidum saluum facit libere et relicte
ergo laxidum saluum facit amittere vitium

omne secundum sequitur immediate primum
omne tertium sequitur immediate secundum
ergo omne tertium sequitur immediate primum

ut detegatur illorum syllogismorum fallacia,
hic resolvenda sunt propositiones. Libere et re-
licte est sciens amittere vitium, laxidum

104 album est faciens libere et relibere: sic
autem resolutis praemissis apparet quatuor
ephe terminos scilicet libere, et relibere est
faciens amittere vitam: laudum saluum est
faciens libere et relibere: at debent ephe
huc tantum termini in syllogismo.

Deceptio igitur in eo est, quod in maiore
proponitur ponatur pro termino medio libere
et relibere; in minore vero faciens libere,
quae sunt duo valde diversa: simili modo de-
ceptus fallacia potestioris syllogismi et
similium.

Fallax est pariter sequens syllogismus
omnis puer potest ephe tenex
nullus iuvenis potest ephe puer
ergo nullus iuvenis potest ephe tenex

fallacia est quia constat quatuor ter-
minis, nimirum in maiore pro medio ter-
mino ponitur puer; in minore vero potens
ephe puer: adde quod ille syllogismus est pri-
ma figura minor autem est negativa, quod
est contra primam regulam persularum
prima figura.

Fallax quippe est sequens syllogismus
 Nullus senex potest esse iuuenis
 omnis puer potest esse iuuenis
 ergo nullus puer potest esse senex.

Fallax inquam est, quia in maiore po-
 nitur pro subiecto senex, in conclusione vero
potens esse senex, quae sunt duo valde diver-
 sa.

Fallaces pariter sunt sequentes syllogismi,
 eorum constant quatuor termini.

manducas carnes, quas emisti
 emisti carnes crudas
 ergo manducas carnes crudas.

nunc habes pedes, quos puer habebas
 puer habebat parvos pedes
 ergo nunc habes parvos pedes.

Qui dicit te esse animal, dicit verum
 qui dicit te esse adinum, dicit te esse animal
 ergo qui dicit te esse adinum, dicit verum.

In primo syllogismo deceptio in eo est, quod in
 maiore carnes humentur secundum substan-
 tiam; in minore vero, secundum qualitatem
 In secundo deceptio est, quod pedes in maiore

209 propositione sumuntur secundum substan-
tiam; in minore vero, secundum quantitatem.
In tertio deceptio est quod animal in maio-
re propositione sumitur pro rationalibus;
in minore vero pro irrationalibus.

Fallax etiam est ratione formae sequens syllo-
gismus
veritas odium parit
mendacium odium parit
ergo mendacium est veritas.

Fallacia in eo est, quod ambo praemissae sint
affirmativae, cum tamen syllogismus sit
secundae figurae in qua alterutra praemissa
debet esse negativa, qui est praedicatum
ultimus, ut modicus herminus, qui est praedicatum
ultimus, distributus.

Unde verbo dicitur syllogismus est fallax ratione
formae quibus peccat contra aliquos e syllogismo
sive generalibus sive particularibus.
Sequens syllogismus fallax est tum ex parte
materiae, tum ex parte formae.

Stultus non potest sapere
pauper non potest sapere
ergo pauper est stultus

Peccat in materia, quia licet praemissa¹¹⁰
Sagassent vera se ipsa tamen sunt falsa:
sunt enim modato de adverbio, idcirco praesent
textum dividimus in dicto, quare falsa sunt
peccat etiam in forma, quia ambae praemissa
sunt negativae: ex positivis autem negativis, ni-
hil concluditur.

Quidam sunt in his per sophismatum fontes
propter hoc decipiendi modis. sunt q³ Duplis
genesis, alia ex parte dictionum, alia ex parte
sententiarum.

Ex parte dictionum sex sunt fallaciae equivoca-
tionis, amphibologiae, accentus, compositionis,
figurae dictionis, et Divisionis.

Fallacia equivocationis nascitur ex voce equivoca
in duplici sensu accepta, sicut

omnis canis latrat
aliquid tydus est canis
ergo aliquid tydus latrat

Fallacia amphibologia nascitur ex oratione
in vario sensu accepta

quod est Aristotelis reddendum est Aristoti
hic liber est Aristoteli
ergo hic liber reddendus est Aristoteli

Fallacia accentus nascitur ex mutato accentu
eiusdem vocis. ut si causa.

qui te quirit leporos, indiget canibus
 orator te quirit leporos
 ergo orator indiget canibus

fallacia Compositionis oritur ex eo, quod praemissa faciunt sensum Divinum sub quo sunt vera; Conclutio vero sensum Compositum sub quo falsa est. v. c.

Petrus est philosophus
 Petrus est magnus
 ergo Petrus est magnus philosophus

fallacia Divisionis e contra: v. c.

Petrus est philosophus
 Petrus non est magnus
 ergo Petrus non est magnus philosophus

fallacia ex parte rerum sex pariter nomen tantum prima est fallacia accidentis: ubi nempe id quod convenit accidenti, probatur convenire subiecto accidentis v. c.

album est accidens
 paries est albus
 ergo paries est accidens

Deceptio in eo est, quod album in ma^{ior}
iore humatur pro albedine; in minore
vero, pro subiecto albedinis.

Secunda fallacia dicti simpliciter, et
dicti eundem quid: ubi nempe ab eo quod
dicitur sine restrictione concluditur ad id
quod dicitur cum restrictione; vel e con
tra &c

Licet gerari
ergo licet gerari diebus festis
vel

non licet gerari diebus festis
ergo non licet gerari

Tertia est fallacia quae ab Aristotele
vocaliter ignoratio e lenthi; nempe ubi ali
quis se docuitur quali concessit duo con
tradictoria, quae non sunt se ipsa contradic
toria, &c, si quis concessit hexam esse
ingentem molem respectu summae simul
ergo eam se habere instar puncti respectu
firmamenti arguet sophista, quati ille con

113 cepedit harrare esse ingentem molem,
hinculq; non esse ingentem molem.

Quarta est fallacia consequentis et an-
tecedentis que nempe antecedens hoc est
inferius seu minus universale, concluditur
ex consequente hoc est ex superiore
seu universaliori ut

est corpus

ergo est vivens

vel ex negatione antecedentis concludi-
tur negatio consequentis ut

non est vivens

ergo non est corpus

Quinta est fallacia petitionis principis, nempe
qua idem probatur per idem, seu qua hec prohi-
bet id quod est in questione: talia sunt omnia
fere argumenta, quibus solet haereticis
libitas harrare: ut in loco declarabitur.

Sexta fallacia non causa pro causa: ubi
nempe pro alicuius rei causas affectus aliquid

quod de ipsa non est illius causa, ut si quis dicit
probat prodigalitate esse laudandam,
vel eloquentiam esse malam, his nempe argu-
mentis

ideo laudanda est liberalitas, quia dat
prodigalitas multum, et plus dat
pro prodigalitate multum et plus laudanda est
Homines eloquentia praediti multa sua erant mala
pro eloquentia est mala

Receptio prioris argumenti in eo est, quod pro
causa laudis assignetur largitudo pro vice
sumpta, quae tamen sic sumpta non est
causa laudis, sed tantum prout mediocritas et
honestas.

Receptio posterioris argumenti in eo est,
quod eloquentia assignetur pro causa ma-
la persuasionis, cum tamen non ipsa elo-
quentia, sed oratoris malitia sit illius ma-
li causa.

Adhibet fallacia in hoc rogationis, quae
nempe aliquis multa simul quaerit, qui-
bus una responsione satisfacere poterat
cum tamen multiplicem exigant res-
persionem: ut topiarcha quaerit, homo et ne

115
vivens vel plantae. si respondeas nega-
tive, arguet qd homo non est vivens
Solventes huiusmodi fallacia si vero res-
pondeas affirmative, arguet, qd homo est
planta. Solventes huiusmodi fallacia mul-
tas afferendo responsiones qd, hoc modo
homo est vivens, sed non plantae, quae
quam ad interrogationem mox allatam,
abellate respondendum est negative de
negationibus copulativis

Tractatus quartus

De Methodo

Methodus est scientia partium,
divisionum, definitionum, et argumen-
tationum. Et ordinatio ad illius distinctio-
nem veritatis faciliorem qd scientia intelli-
gentiam.

Methodus autem servanda est live

in tradendis, live in addiscendis 116
Scientiis, live in disputando in traden-
dis Scientiis aut addiscendis, methodus
duplex est, compositiva et relativa.

Compositiva est propositio a simplicioribus
ad compositas: ut in physica, a materia
et forma, ad corpus naturale ab elemen-
tis ad mixta.

Relativa est propositio a compositis
ad simplicia: ut in geographia a toto
terrarum orbe, ad maiores terras par-
tes, Africam nempe, Asiaticam, Eu-
ropam, et Americam, tum ad sin-
gula Regna, provincias, urbes,
pagos &c.

In singulis autem questionibus
disputandis quatuor observanda sunt
primo status questionis clare proponenda

114 ut maltae namque sunt quaestiones quae
intelligere solere est.

Secundo varia circa propositam quaes-
tionem sententiae proponenda sunt, ut nem-
pe clara ab obscuris, certa ab incertis
cecerantur.

Tertio statuenda est, ut sententiae,
multis rationibus probanda est.

Quarto satisfaciendum est propositi-
onis adversariorum rationibus, seu ob-
iectionibus &c.

Inter disputandum quaedam sunt
officia, nempe argumentantis, nempe res-
pondentis.

Primo quidem argumentans debet
designare thesimum, quam impugnare

Jamne aggredietur difficultatem ¹¹⁸
et quam primum attingere ne pueri
liberis propositionibus ludens molestus fiat
Secundo debet invadere respondentem
argumentum repetendo, si respon
dens in eo repetendo difficultatem
patiatur.

Tertio debet clare et distincte
probare propositionem negativam: vel
si non possit eam probare, quaerit
rationem cui ipsa negatur, quam ra
tionem impugnet.

Quarto caveat ne auditoribus molestus
sit, de quo disputandi finem faciat,
siquam ratio esse possit.

Primo quod affinet ad respondentem, repe
tat fideliter argumentum, quousque
ad singulas propositiones respondeat.

129. Secundo si longius ipsum contrahat vel
argumentatione doceat, ut ipse illud contrahat.
Tertio si ad veritatem argumentum non sit
legitime formatione, ponat illud in forma
si posuit: inde enim apparet, quod
ingenio valeat, quodq; logica praecepta
caveat.

Quarto concedat verum: falso neget: equi-
voca distinguat: ad ea quae nihil ad rem
faciant, cito, vel transeat.

officia utriusque communia quaedam
sunt.

Primo ambo statim convenient de
statu questionis, quid nempe respondens
sustineat, quid argumentans impugnet.
Alioquin enim irrita fiet disputatio.
Secundo caveant ambo ne extra negotia
Theorici excurrant: abstinere ab conditionibus.
Exemplum cetera amplius docebit.

Compendium mathematicum

Mathematica disciplina sic vocatur a nomine suo mathematicis, quod habere reddidit disciplinam, documentum. Dicendi enim dicitur hoc nomen per accidentia in disciplinae huiusmodi, sed quia in his intellectus plane existeret quod in ceteris raro contingit. Et quia in ceteris disciplinis, prout huiusmodi in physica plurima hauritur, quae intelligi talis non possunt atque quibusdam saltem elementis geometricis.

Mathematica autem disciplina sunt illa quae quantitate spectant. Duplex quoque sunt generis, pura et mixta. Pura dicuntur illae, quae considerant quantitates sine sensibili qualitate.

Mixta dicuntur illae, quae considerant quantitates, ut spectant motu aliorum sensibilibus qualitatibus. Sunt autem duae Arithmetica, quae quantitates discrete, et Geometrica, quae quantitates continuas considerat.

Mixta multipliciter sunt universis, autem quatuor nunc. Optica est ea, quae considerat quantitates et ut radii et catoptrica, quae lumen reflectit et dioptrica, quae lumen refractum considerat.

Astronomica est ea disciplina, quae quantitates, figuras motus et spatia corporum caelestium investigat.

Musica est ea disciplina, quae numerat, mensuratque sono ad concordiam.

Mechanica est ea disciplina, quae spectat quantitates

Conceptus, sicut figuram, sicut, pondus et motu valet
ad efficiendum motu: sub hac continentur ac chirocheta,
hadrulica, statica, multaeque aliae &c

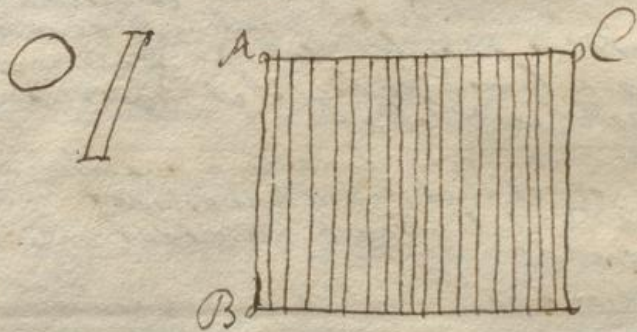
Elementa prout Mathematica praesupponunt
quaedam Definitiones, quaedam postulata, et quaedam axioma
mathe, ex quibus Definitionibus postulatis et axioma-
tibus pendunt ac veluti ad oculum exhibentur omnes
mathe mathematicae dictiones.

Definitiones

Punctum est id, cuius nulla pars est: parsque aequalior
est, neque lata, neque profunda.

Linea est longitudo absque latitudine et profunditate: con-
sistit ut fluxus puncti. Linea extrema sunt puncta
linea autem duplex est: recta et curva, recta dicitur
ea, cuius omnia inter media, puncta ex aequo inter
iacent inter extrema, hoc est quae neque huc neque illuc
deflectunt. Curva e contra, cuius inter media pun-
ta non ex aequo interiacent inter extrema.

Superficies est quantitas longa et lata absque pro-
funditate: consistit ut fluxus lineae: pingit enim li-
nea a B. huc iuxta lineam a C iuxta des-
cendit huiusmodi qualis hic exhibetur

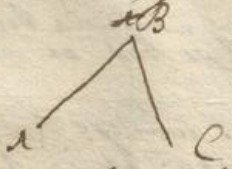

Et hinc superficies hinc linea quibus igitur hinc mi
natur:

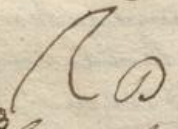
Superficies autem univocum. Duplex est: plana, et
curva: plana, cuius omnes intermedia linea in equo
omnes superficies deperit latera; curva, e contra:
qualis est obli superficies.

Angulus est duarum linearum se in aliquo puncto
tangendum, unius ad alteram inclinatio. et duobus
modis contingit, scilicet, nempe ratione linearum,
et ratione inclinationis igitur ad se invicem.
Ratione linearum angulus triplex est: rectus lineus,
curvilineus, et mixtus.

Rectilineus dicitur ille quem faciunt linea rectae:
ut: A, B, C,

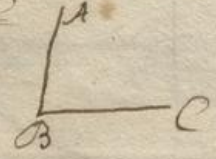
Curvilineus, quem faciunt linea curva: ut B, C
D.

Mixtus, quem faciunt linea recta et linea cur
va: ut C, D, E.

Ratione inclinationis linearum ad se invicem, an
gulus etiam triplex est: rectus, acutus, et obtusus
Rectus dicitur ille, quem faciunt linea perpendicu
laribus sibi invicem consistentes, hoc est qui est quadratus
et circuli: ut A, B, C

125 a cutus dicitur ille qui e secto: nempe qui e mi-
nor parte parti circuli ut B, C, D. versus sicut

obtusus dicitur ille, qui est secto maior: nempe
qui maior est parte parti circuli: ut C, D, E.

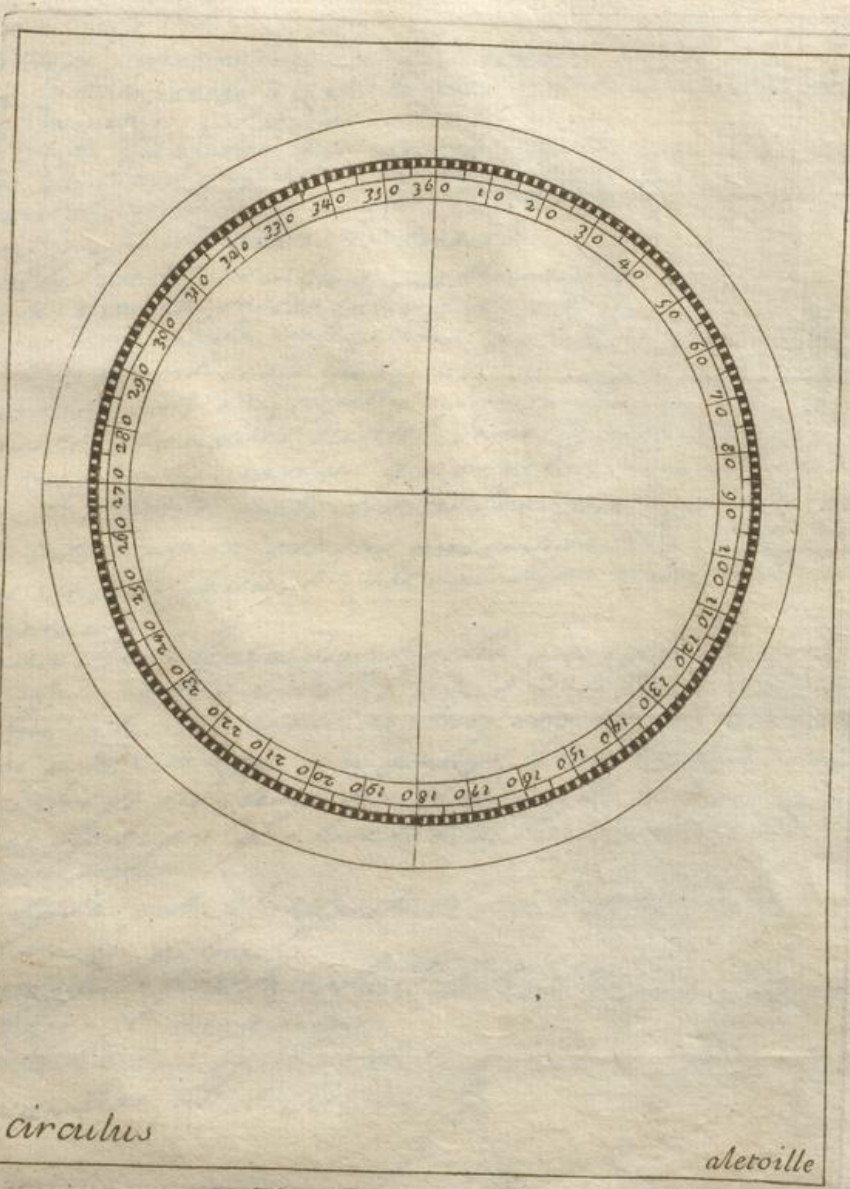
Notandum igitur est quantitatem anguli non men-
surari ex longitudine lineae ut ex maiore,
vel minore eorum inclinatione ad se invicem,
sicut amplius intelligetur et non dicendis de di-
visione circuli.

figura est quantitas undique terminata: cuius termin-
duplex est convexa linea et concava linea.

figura convexa dicitur illa, quae undique terminis
terminatur: prois quae autem est circulus.

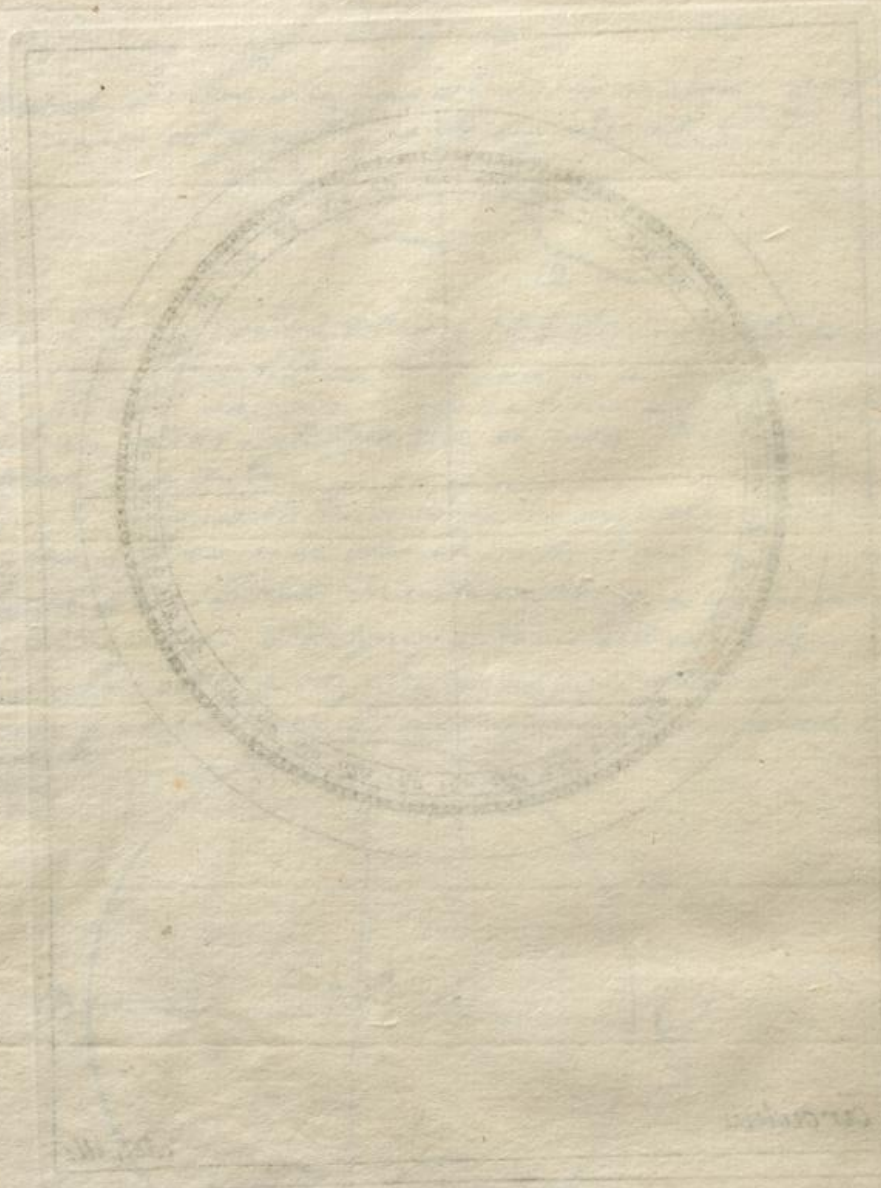
Circulus est figura plana in qua est punctum,
a quo omnes lineae ad circumferentiam ductae sunt
equales.

circulus

aletoille

Ca
a qu
equ
Ca
ab
qu
log
ab
ca
Ca
com
qu
bi
qu
had
alpr
luis
com
id
no
qu
qu
li
man
lib
ab
Fid
gia
qu
had
id
bian
fad
ag
le ag

Centrum circuli est illud supra dictum punctum, a quo omnes linea ad circumferentiam ductae sunt aequales.

Circuli Diameter est quavis linea recta ex centro ducta ab utroque termino in circumferentia. Quae hinc linea recta a centro ad circumferentiam ducta appellatur semidiameter, vel radius: ut A. C. ubi duae diametri se in centro perpendiculariter secant circuli dividunt in quatuor aequales partes seu in quatuor quadrantes, ut si hinc ubi stabit hinc dividantur, dicitur hinc semidiametrum perpendiculariter secans.

quilibet autem circulus a mathematicis dividitur in tres partes sexaginta partes inter se aequales, quae singulae appellantur gradus, nona pars unius gradus quilibet circuli quatuordecim sicut se dividat circulus in sex partes decem partes et dimidius, atque hinc autem intelligitur unde nomen sexagesimo gradus cuiuslibet anguli, sicut dicitur in circulo puncto concurrens lineam quae angulum faciunt hunc quod circulum divide in sexcentas sexaginta partes seu quod duo hinc numerum gradus quae continentur infra lineas quae angulum faciunt inde intelligitur angulum esse sexcentis sexaginta dividendum.

Figurae rectae linea dicitur illa quae ex duobus lineis hinc terminatur et hinc autem a lineis hinc latera, nempe quae hinc latera hinc terminantur, vocantur hinc triangula, aliae quaedam latera quae quatuor latera hinc terminantur, dicuntur hinc quadrangula, aliae multi latera nempe quae sex latera hinc terminantur vocantur hinc polygonae.

Triangula possunt esse equilatera, vel isosceles, vel scalena, vel rectangula, vel acuta, vel obtusa, vel emissa, vel mixta, vel quadrilatera, vel pentagona, vel hexagona, vel heptagona, vel octogona, vel nonagona, vel decagona, vel undecagona, vel dodecagona.

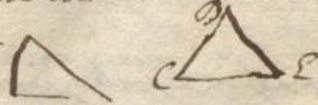
Equilaterum dicitur illud cuius omnia latera sunt inter se aequalia, ut A. B. C.

125 *Triangulus* dicitur illud cuius duo latera sunt equalia ut
 B C D.

Scalenus cuius omnia latera sunt irregularia ut C
 D E.

Triangulus spectatus ratione angulorum est triplex: scilicet
 isosceles, obliquus et obtusus.
Rectangulus est illud cuius aliquis angulus est rectus; ut D E

Obliquus cuius aliquis angulus est obtusus ut F G.

Obtusus cuius omnes anguli sunt acuti: ut H I K.

Quadrangulus dicitur illud quod est rectangulus et non
 triangulus. Cuius omnes anguli sunt recti; duplex quoque
 quadrangulus est oblongus et quadratus.
Quadratus cuius omnia latera sunt inter se equalia ut L
 M.

Oblongus cuius latera sunt inter se equalia nisi ita ut
 ut non sit de oppositis lateribus ut N O P.

non rectangulus est illud cuius anguli sunt recti triplex
 quoque est Rhomboides, Rhombus et Trapezoides.
Rhombus cuius omnia latera sunt inter se equalia sed ubi
 oppositi anguli sunt inter se equalia; ut Q R.

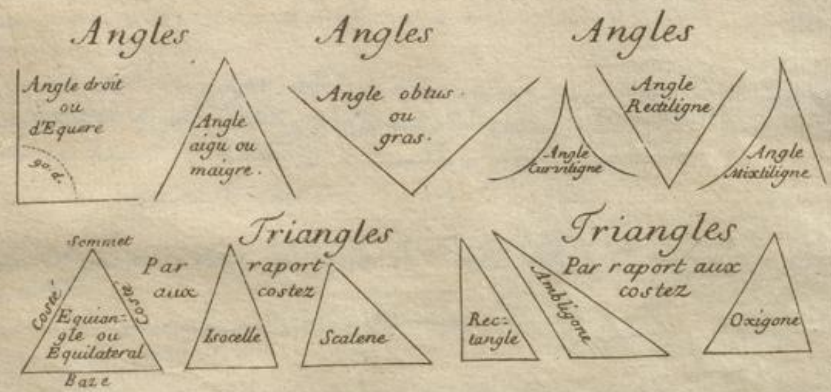
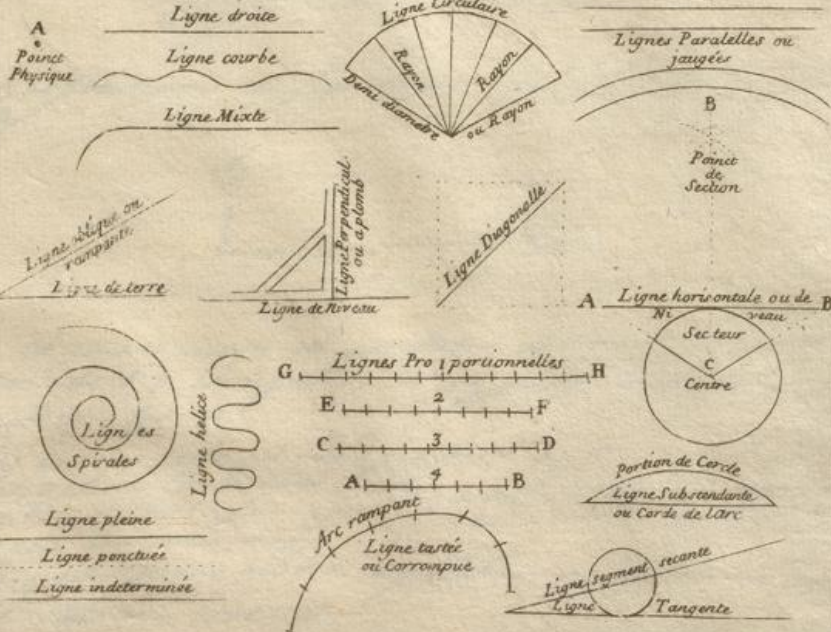
Rhomboides cuius opposita latera sunt inter se equalia sed ubi
 oppositi anguli sunt inter se equalia; ut S T.

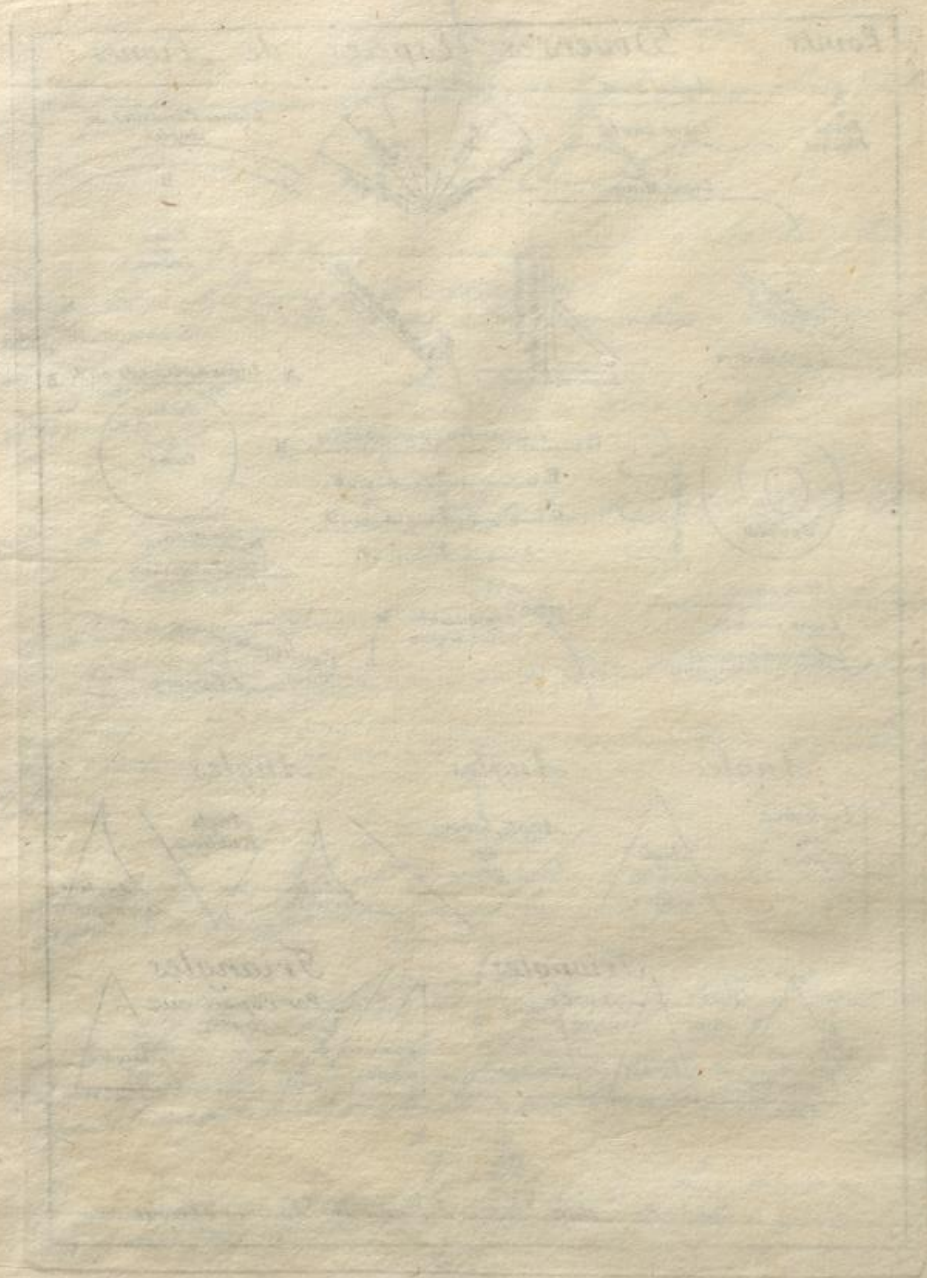
Trapezoides cuius omnia latera sunt irregularia sed ubi
 duo latera sunt inter se equalia; ut U V.

Points Diverses Espèces de Lignes

ce vend a Paris chez Jacques Jollain rue St Jacques a l'étoile

[Faint handwritten text visible on the right edge of the page, likely bleed-through from the reverse side.]

Coniuncta infinita sunt quibus latera sunt latera
Linea parallela dicitur illa quae nunquam concurrunt sed
ultra se invicem equaliter distant: ut linea a B: C, D

Basileoparamum est figura, cuius quatuor latera sunt basata
in A B

Sphaera est corpus in quo est punctum, quod non nec lineas ad circumferentiam ducta sunt aequalia, nempe globus: illud autem punctum est centrum sphaerae.

Quae vis lineae rectae per illud punctum ducta ac utriusque in circumferentiam ducta sunt aequalia: alibi sphaerae conus dicitur, sphaerae conus dicitur, sphaerae conus dicitur.

Cubus est corpus in quo sunt aequalibus quadratis compositum sicut in sepea luxoria.

Sphaera est corpus cuius basis est figura polygoni, quodque per acumen definit: si autem eius basis sit circulus, vocatur conus.

Cylindrus est corpus hexominatum duobus oppositis planis parallelis si militerque figuratis et aequalibus: si autem illa plana sunt circuli, vocatur Cylindrus.

Postulata

Postulantur geometria, quae tibi concedi, et ea quae satis evidenter.

Primum a quovis puncto ad quodcumque punctum linea recta duci potest.

Secundo: quaecumque lineam rectam magis ac magis proferri potest.

Tertium: a quovis puncto describi potest circulus quovis circumferentia.

Quae sunt aequalia uniter hinc, sunt aequalia inter se
 si aequalibus aequalia addas, tota erunt aequalia,
 si ab aequalibus aequalia demas, residua erunt aequalia.
 si inaequalibus aequalia addas, tota erunt inaequalia.
 si inaequalibus aequalia demas, residua erunt inaequalia.
 Quantitates quae sunt duplex, triplex, quadruplex & altioris
 determinatae quantitates, sunt inter se aequales.
 omne totum majus est sua parte.
 totum est aequale his omnibus partibus simul sumptis.
 Quantitates quae sibi invicem oppositae non se se superant,
 sunt inter se aequales.

Finis Compendii

Mathematici

Axioma per se nota videtur, & propter eandem probationem non videtur
 fieri, sed illa sunt minima, & simplicia.

122
Bonum bono ad idem factum quod reliquum

Comu de his quodlibet seu communicatione
Comu ex natura causa mali patet ex minimo defectu nempe
ut actio in se habet bonum debet habere bonum obiectum Comu si per omnes
circumstantias bonas, si autem vel unica circumstantia mala sit factio
actio mala est.

Causa est constantior effectus intelligitur quatenus causa est. hoc
enim respectu datur effectus nobilitas autem est datur quia accipit.
Causa prior est effectus si non sit potius, sed potius.

Continens magis est contenta sic idem magis contenta vino.
Contra negante si in se non est disputandum ratio est quia per
se est. et si in se nempe verificabilis seu axiomaticus) si hinc est
veritatis ut per ipso potius possint.
Contra dictio est affirmatio et negatio de eodem seu eadem bono

De oppositione unum oppositum negativum alteri. ut si affirmo
hunc aliquid de agro, intelligitur falsum Repetitur causa de ipsa. ratio est
quia opposita sunt ad eodem subiecto includunt.
Deus est non nihil autem factus. ratio est quia Deus est infinitus
aliquid de se non requiritur deus.

Ratio est contraxio disciplina. ut ista moralis agit de ista
liber et ista is.
Esperatio non incipit magis et minus. ut unus homo non est non
quo homo qui alius.
Esperatio vero habet immutabilis. intelligitur quatenus directio
ne intellectus essentialis. ut homo non potest non esse sal
rationale.
Et nihil nihil est. intelligitur ab agentibus creatis ex nihilo
lo enim aliquid nisi abest a deo nempe per creationem.

Finis est prior intentione posterior vero in executione. ut
sanitas intentione et sic pro adhibeatur medicina
sed adhibetur medicina mentis pro quo agitur est unitas
finitis ad infinitum nulla est proportio. quippe infinitum infinitum
ea habeat finitum.
Quarta est per plura quod abest si est per pauciores. intelligitur
si per pauciores seipsum est que bene eque facile ac possi
conari: nam vel et si unus equus sufficit ad trahendum leonem
sed si plures sunt plures, ut bestias minores per conari
et habent

Generatio unius est consequens alterius. hoc est ubi aliquid
propter non alio ut tumens, et cum magis aliud generat
hoc autem axioma est attenditur in physico mundo
per ut est

De principio constitutionis et distinctionis. Et C. ita libet
 quod nomine constituit, quod quod a libetis distinguit.
 De ingressu idem tenet, facit idem intelligere respectu eiusdem.
 Ignorantia nullam capere. hoc est non appetitum boni nisi cognitis.
 Indivisibile est idem esse simul et non esse.
 in necessariis idem esse posse esse et de factis esse.
 inter contradictorias non datur media, quod ob se necesse est aliter
 tunc de contradictoriis esse impossibile ut non esse factum.
 ut necesse est quod vis esse albu vel non esse albu.

Logice addit multi. Tergendum ut pauca.

magis et minus non mutant species. ut. si in calor sit in
 primo gradus, sive in secundo aut alio quocumque, tempus
 est eiusdem species. hoc tamen axioma falsum est in magis et minus
 Indivisibile est explicacione in nonnullis casibus, sicut in
 genit in dieendis
 melius est esse quod non esse. licet enim falsum demonstratio non sit
 melius est esse quod non esse, quia non a se habet esse illis tamen non habet
 esse simpliciter, quod non esse.
 modus gerandi legitur modum gerendi. ut. quia omnes esse
 abesse a deo essentialiter perdent in esse, ab ipso esse perdant
 in gerandi
 modus gerandi legitur modum gerendi. ut. quia ratio
 libet homini essentialiter convenit, de se essentialiter
 gerandi.

Non non deficit in necessariis.
 si non dat, quod non habet, intellige, quod negat aliter, negat
 visibile, negat eminentes habet.
 nihil est in intellectu quod prius non sit in re. sicut
 aliter est hoc axioma falsum, nisi uli tenens est de re
 que tenent libet.
 nihil de negando manifestatio Dei, nisi quod manifestat manifestat con
 tractatione. quippe quod non involvat contradictionem est possibile. deus autem potest
 nihil esse in re necesse est.
 nihil nullum habet affectionem
 possibile est deus quod accipere. quippe dare abundantius est accipere in re
 deus potest. nihil est deus quod accipere. quippe dare abundantius est accipere in re
 nihil habet nullum quod eadem contra lineam necessitate.
 nulla videtur esse dualitas. ratio est quia ratio est causa deficit tandem
 non autem in partem quia tempus eodem modo, tandem invenit.
 directum non potest esse.
 nonne esse magis est non posse.
 gerandi legitur esse. quippe quod est et habere gerandi visibile,
 quod esse gerandi. quippe quod est aliter, quod illi gerandi.

130
quanta virtute visida magis illucentur sic albedo magis opaca et pra
clara videtur
quodlibet in virtute sunt rationes, et alia copiosa particulas agit et dicitur
quod non est in se et contingit.
Cognos non e quo intellige alia. non naps a die septima.

pass illa nulla comparatio hui
passi pass debet ee ratio. nimiru hinc oporitur ut oporitur in alio ratio
non ita similitudine similes.

passu in moralibus non nisi raro reputatur.
passio est in actu nihil aliud requiritur. nampe si quid dicitur
possibile debet ad qd contradictione supponi esse in his re.

possentis suspensio e, qd non potest reduci ad actum. intelligit ad actum
ne quid in modo actu
prodiat illi quod est. et non dicitur de homine quod sit rationalis, quia
esse vere et rationalis

prodiat illi humanus e irreuocabile
producis huiusmodi ad ex his ventis. pippa effectus per sui productione
sit ex his re.

propter quod quod quod est et illud magis tale. hoc autem dicitur
indignit explanatione, qd a se se magis hinc possit commentari in loquii
ubi de conditioni bus de quibus ad praecipua de nouitate eius.

quod e causa talis e effectus. sic Empirio dicitur, alio ralaam sunt
fuerit homo huius
quod hinc ead qm, fectis sunt in dicitur se.

qui vult sine vult et modis. sc. qd qd efficaciter interdicitur
vult etia modis mentis
qui vult causa vult et effectus. sc. qui vult hinc huiusmodi facti vult
etia omni pome facti. intelligit foren hoc ratione de ea causa, an
negat hinc dicitur velle hinc huiusmodi quia homo libere
peccat.

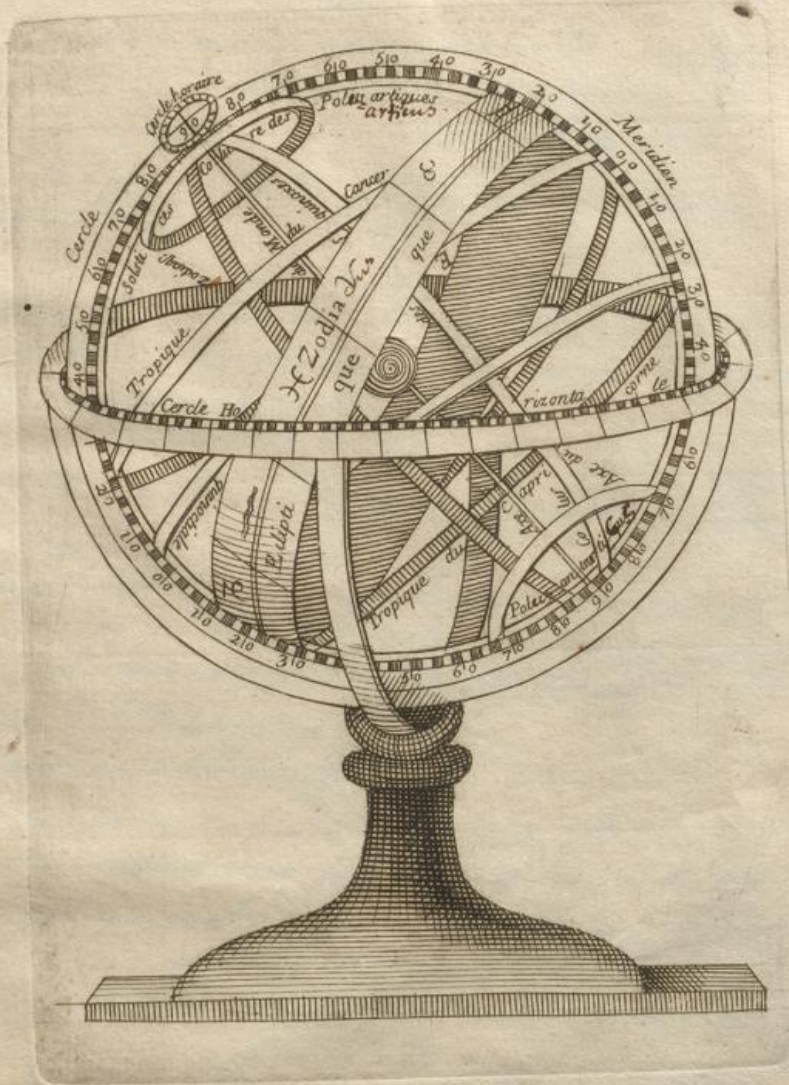
Quid quid e in deo deus e: quippe deus e ens simplicissimu
mu

Quid quid e grandiu e necesse e ee intellige in ensu
composito necesse ex hypotesi quod sit

Quod conuenit hominibus conuenit et inferis. intellige de
prodiatis essentialibus. qd quia animali conuenit operi
viri conuenit et homini

Quod e causa causet et causas causati dicit intellige de causa
causet necesse e non vero de causa causet libere: neque
enim potest e causa se hinc huiusmodi huiusmodi

Qui potest difficilius potest et humilior: intellige in corde
deus e. qd qui potest administrare regnum potest a potiori
providere et non in deo potest qd pingere quia hoc dicitur si generis
et

Qui dat ea dat et consequentia ad ea
 quod factu e in potestate requirit
 quod e id quod respectu alterius non inducet alio quod
 ut id quod respectu sui ipsius v.g. pater filii quod e id quod
 homo pater non inducet alio pater filio. pro ipse pater
 quod e prius priora est etiam prius posteriora v.g. quia
 avus e prior pater, e etiam prior eius filio
 quodlibet est vel non e, quippe ee inter et non ee nullu
 datur. mediu?

Q

Relatio hinc simul nota et cognitions, intellige pro
 ut relatas sic Dominus non potest conui si hinc tenore
 neq3 deus sine Domino.

S

Sapientia est nomina talis imponere, intellige
 nomina convenientia
 tenore singularia e intellectus vero uni versalis
 hoc e tenore ut ca sola singularia v. g. ad q3 potest
 intellectus vero res etiam universales percipit
 si vera debet verere scire
 sublatu causa tollitur effectus
 virtus unita fortior e dispersa sicut radius
 virtutis ~~in~~ ~~ordo~~ ~~he~~ ~~culo~~ collectus validior e
 vnu quodq3 taliter in ea quibus constat sic hoc
 taliter in corpus et ad corpus in elementis
 ut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis
 quia aliter in iudicij facere malu simpliciter
 naiose facere prius e peius malum facere
 peius est
 finis.

133
Compendia Sphærica.

Data a domino Le Melorel

Scripta vero ab Heluesto petro

Josephas Liltet. anno domini

1712
In Collegio Harcuriano

Liltet
